

Erobringen av fjellet. Erobringen av fjellsporten.

Erobringen av det norske

*Om Norsk Tindeklubbs nasjonalisering av fjellsporten*

Iver Mytting



Masteroppgave i idéhistorie

Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk

Veileder Trond Berg Eriksen

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2012



**Erobringen av fjellet. Erobringen av fjellsporten. Erobringen av det norske**  
*Om Norsk Tindeklubbs nasjonalisering av fjellsporten*

© Iver Mytting

2012

Erobringen av fjellet. Erobringen av fjellsporten. Erobringen av det norske: Om Norsk  
Tindeklubbs nasjonalisering av fjellsporten

Iver Mytting

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

## **Takksigelser**

Takk til Ivar Mytting for korrekturlesning, verdifulle tilbakemeldinger, drahjelp, moralsk og økonomisk støtte.

Takk til Signe Tønsberg for tilgang til familiens samling.

Takk til Fredrik Wilhelmsen for bifall til innstegets utforming.

Takk til Suzan Amolords for tålmodighet og støtte.

Takk til Trond Berg Eriksen.



# Innhold

<b>Innsteg</b> .....	9
<b>1 En klatrehistorisk revisjon. En historisk begrunnet konstruksjon av en norsk sport</b> ..	15
Folket fra fjellene. En mytologisk-vitenskapelig stadfesting av nordmenns opprinnelse.....	17
Kampen mot engelskmennene.....	18
Gjenerobringen av fjellene.....	29
<b>2 En nasjonal sport</b> .....	31
Fjellet som forbindelsesledd til det norske.....	31
Erobringen av fjellene. Erobringen av seg selv.....	35
<b>3 Den noble og ideelle sport</b> .....	42
En engelsk sport?.....	44
Verdsettingen av det farefulle.....	49
Fjellsport som landerobring.....	55
For ideell for konkurranse?.....	62
<b>4 Det unike og det allmenne</b> .....	67
Utenfor allfarvei. Tindestigernes oppfordring om å tre ut av stien.....	71
Bakenfor retorikken. Uoverensstemmelsen mellom misjon og misjonering.....	74
Overfor øvrigheten. NTKs aristokratiske tilsnitt.....	77
<b>5 Den nasjonale resonansen</b> .....	90
NTKere i DNT.....	91
Jubileumsbøkene mottakelse.....	93
Nasjonale helter.....	104
Utgang.....	109
<b>Litteraturliste</b> .....	113





## Innsteg

Norsk Tindeklubb (NTK) ble stiftet i 1908 på Frognerseteren i Kristiania. Den Norske Turistforening (DNT) var 40 år dette året og telte 2325 medlemmer. NTKs stiftere var seks i tallet og ble samme år til 13. Men der DNTs medlemstall fra akkurat dette året starter å stige sterkt, vokser NTK svært sakte; etter 25 år er de 42 stykker. For å oppnå medlemskap krevdes det at en var mann, nordmann, øvet klatrer og anbefalt av to medlemmer. Likevel hevder klubben at de utøver en for landet viktig praksis, en typisk norsk aktivitet - en nasjonal sport. Det er inn i denne kontradiksjonen jeg skal bevege meg i avhandlingen.

NTK ble stiftet etter mønster av den engelske klatreklubben *Alpine Club*. Den tette tilknytningen til den britiske tradisjonen understrekes av at engelskmannen William Cecil Slingsby var sentral i miljøet, personlig, men først og fremst og ideologisk. Slingsby var en generasjon eldre enn de norske tindebestigerne. Han kom til Norge første gang i 1872 og besøkte landet i alt 21 ganger i tiden frem til 1921. I DNTs årbøker skrev han en mengde artikler, og i 1904 gav han ut en bok om sine mange bestigninger i Norge; *Norway. The northern playground*. Han, og andre utlendinger, hadde altså klatret i norske fjell i flere tiår før NTKs stiftere startet å klatre etter år 1900 en gang. Også enkelte nordmenn hadde besteget fjell, især den kjente ”jotunologen” Emanuel Mohn. Men Slingsby brakte med seg en ny, *sportslig* holdning til tindebestigninger. Ingen fjell var umulig å erobre, selv de mest steile. Det var derfor oppsiktsvekkende da han i 1876 besteg Store Skagastølstind i Jotunheimen, kalt ”Norges Matterhorn” og ansett som ubestigelig. Hans to norske turkamerater, den ene nettopp Mohn, ble betegnende nok stående igjen i skaret under toppen.

Store Skagastølstind, gjerne kalt Storen, blir et omdreiningspunkt i norsk fjellsport: Både i det faktiske terrenget, slik den ruver i Hurrungene, tindebestigernes primære tumleplass, og i det historisk utlagte terrenget; en topografi som er like viktig når det kommer til dannelsen av en norsk variant av fjellsporten. Dette fjellet er sentralt for fjellsportens talsmenn når de skriver fortellingen over sine landsmenns bedrøvelige innsats og manglende interesse for erobringen av deres egne fjell. Nordmenn har lidd og lider av fordommer på grensen til motstand mot fjellsporten, hevder de. Men gjennom å plassere egne fjellerobringer inn i denne fortellingen, kan de beskrive seg selv som representanter for en nasjonalt viktig sport; endelig har Norge fått tindebestigere som kan erobre fjell foran nesen på utlendingene. I fjellsporten ser de et uttrykk for nasjonal selvhevdelse, bestigningene de utfører er ikke private anliggender, men nasjonale bragder. De er landerobrere i nasjonens tjeneste. Denne forståelsen ønsker de å spre til det norske folk. De er i hele tatt opptatt av berette om sine bestigninger og å beskrive sin sport for utenforstående. I DNTs årbøker er de blant de ivrigste

forfatterne. NTK publiserer også egne jubileumsbøker hvor de henvender seg til sine landsmenn med håp om at de skal omfavne fjellsporten. I artiklene etterstreber de å tegne et bilde av en typisk norsk sport, på tross av at de fleste i Norge forbinder den med engelske turister. For nordmenn burde fjellsporten ligge naturlig, hevder de, fordi landet deres er et utpreget fjelland og sportens lekeplasser mange. Naturligheten ligger videre i hvordan dette mest nasjonale av alle landskap har virket på folket gjennom historien, følgelig må de ha ervervet seg særskilte egenskaper som gjør dem til gode klatrere. Det er de selv et bevis på.

Fjellsporten springer frem innen en særegen norsk friluftslivstradisjon, men sporten er av engelsk opprinnelse, og kom til Norge via Alpene med dem. Som en slags import virker den med sitt aristokratiske tilsnitt litt fremmedartet i norsk sammenheng. Likevel forsøker NTKs første generasjon ad en rekke veier å lansere den som en norsk sport. Dette er min tese. *I denne avhandlingens vil jeg ta for meg fjellsporten i dens formative fase, og forsøke å forklare hvorfor det blir viktig for tindebestigerne å fremstille den som en særlig norsk sport. Den skal omhandle hvordan tindebestigerne ser på den som en særlig norsk sport, hvorfor de framstiller den slik, og hvordan de gjør det - hvordan fjellsport forstås, framstilles og formidles av sine utøvere.*

Jeg vil forsøke å fange tindebestigernes opplevelse av fjellsporten som norsk. Samtidig vil jeg undersøke de retoriske aspektene ved måten denne opplevelsen formidles. Det sikter til fremstillingens bevisste valg, mens opplevelsen nødvendigvis er mindre valgbasert. Ved å fokusere på retorikken, håper jeg på å fange deres intensjoner i fremstillingen av fjellsporten som norsk. Når det er sagt, vil jeg likevel hevde at måten tindebestigerne skriver om fjellsporten på, ikke utelukkende er basert på frie valg, forstått som å benytte seg av et uendelig antall mulige retoriske grep. Måten de tenker, snakker og skriver om aktiviteten sin på, er uttrykk for hvilke muligheter og begrensninger som ligger i samtidens språkbruk når det kommer til beskrivelsen av sportsutøvelse. For å forstå hvorfor tindebestigerne skriver om fjellsporten slik de gjør, må vi få et grep om konteksten og hvilke type aktiviteter, diskusjoner og begivenheter de forholder seg til og skriver seg opp imot.

En sekundær problemstilling tar stilling til tekstenes virkningshistorie; *Hvorfor forblir fjellsporten en eksklusiv aktivitet for en liten lukket gruppe, og hvorfor ender den opp som relativt usynlig og ubetydelig i nasjonal sammenheng når NTK i starten misjonerte så omfattende?*

I avhandlingens del 1 vil jeg presentere tindebestigernes historieskriving, og hvordan den inngår som et ledd i nasjonaliseringen av fjellsporten. Samtidig vil kapittelet fungere som en introduksjon til oppgavens omdreiningspunkter og et innblikk i deres forestillingsverden. Historieskrivingen forteller oss både om hvordan de opplever at fjellsporten springer ut av

norsk historie, landskap og folk, og samtidig avslører den hvordan de skriver historien med tanke på å overbevise andre om det samme.

I del 2 tar jeg nærmere for meg forestillingene om den nære tilknytningen mellom fjellsporten og nasjonens historie, natur og folk. Her undersøker jeg hva det er som gjør selve utøvelsen av fjellsport til en nasjonal aktivitet.

I del 3 undersøker jeg begrepsforskjellen mellom *mountaineering* og fjellsport, hvordan nordmennene forholder seg til arven fra engelskmennene og hvordan de former sin egen variant av sporten. Jeg argumenterer her for at nordmennenes begrep om fjellsport er påvirket av norske polarferder, og at de forstår aktiviteten sin som del i en slik ekspedisjons- og erobringstradisjon. Samtidig undersøkes tindebestigningens sportslige aspekter, hvordan den forholder seg til den moderne idretten som en fremvoksende institusjon i samfunnet. Altså beskrives fjellsportsbegrepet og samtidig det meningsfeltet begrepet knytter seg til.

Del 4 innbefatter en nærmere undersøkelse av tindebestigernes ulike retoriske strategier. De hevder de arbeider for å fremme interessen for og utbredelsen av fjellsporten. Samtidig er NTK forbundet med en svært eksklusiv profil. Uoverensstemmelsen mellom misjoneringen og eksklusiviteten leder til en undersøkelse av *intensjonene* i misjoneringen. Jeg stiller spørsmålet om de virkelig ønsker å utbre sporten, eller om de først og fremst er ute etter å skaffe aksept for sin aktivitet og endog skape et bilde av seg selv som betydningsfulle individer som utfører bragder på nasjonens vegne.

Og endelig tar den 5. delen for seg den nasjonale resonansen; hva de oppnår med sin fremstilling av fjellsporten. Det gjør jeg ved å trekke frem noen reaksjoner på tindebestigernes inntog i DNT, resepsjonen av NTKs bokutgivelser, og reaksjonen på deres innsats i en leteaksjon etter en flyulykke. Samtidig samler jeg trådene fra avhandlingen og gjør meg noen konkluderende betraktninger.

## Kilder

Som nevnt skrev tindebestigerne hyppig i DNTs årbok, heretter referert til som Årboka. Ved sine jubileer gav NTK dessuten ut sine egne bøker, kalt *Norsk fjellsport*. De ble utgitt i 1914, 1933, 1948, 1958, 1968, 1983, 1998 og sist i 2008. Det er hovedsakelig de to første som er gjenstand for denne oppgavens studie. Når jeg i oppgavens avrunding ser litt lenger frem i tid og trekker frem én artikkel i den tredje boken, er det for å antyde en brytningstid og tilsynekomsten av en ny måte å snakke om fjellsporten på. NTKs medlemmer redigerte ytterligere én utgivelse. I perioden 1922 til 1923 gav Kristiania Distriktslag for Idræt ut

*Idrætsboken*, et firebindsverk om idretten.<sup>1</sup> Fjellsport fikk plass i fjerde bind, sammen med sykling, ridning, svømming og boksing, samt ”Idræt og helse” og ”Idrættens ansvar”. Delen om fjellsport strekker seg over 167 sider, og er utarbeidet av NTKs sentrale medlemmer.

Utover disse publikasjonene har jeg benyttet meg av Geir Grimelands arkivdykk hos NTK, en opplysende kilde til klubbens indre liv.<sup>2</sup> Videre har jeg samlet inn stoff fra søk i aviser på mikrofilm. Og ikke minst har jeg fått tilgang til ”Henning H. Tønsbergs samling” på Nasjonalbiblioteket.<sup>3</sup> Tønsberg-familien var svært sentral i NTK gjennom to generasjoner. Henning H. Tønsberg var klubbens første formann, det samme ble senere hans sønn ved samme navn. Særlig den eldre var dessuten en ivrig samler av alt som hadde med fjellet å gjøre. I samlingen finnes et utstrakt materiale av brev, dagbøker, fotografier, tegninger, artikler og utklipp fra aviser, og som har bidratt til et dypere innblikk i fjellsportsmiljøet.

### **Forskningshistorisk posisjonering**

Det har vært hevdet at dannelsen av NTK markerer et skille i norsk friluftsliv. Rune Slagstad er en av dem som anfører dette i (*Sporten*). *En idéhistorisk studie*.<sup>4</sup> Det samme gjør Heidi Richardson i sin hovedoppgave *Kraftanstrengelse og ensomhet*<sup>5</sup> og Ben Johnsen i *Jotunheimens stortopper*.<sup>6</sup> Jeg ønsker å utdype dette bildet med å hevde at det ikke er selve klubbannelsen som utgjør skillet, men det mer eller mindre aktive arbeidet klubbens medlemmer nedlegger for å forme sin sport og sin identitet som tindebestigere, og for å legitimere og skape interesse rundt sin aktivitet. Nettopp dette arbeidet bedriver fjellsportens talsmenn, mer eller mindre bevisst, når de fremstiller sin aktivitet som en høyverdig sport, og en sport spesielt egnet for nordmenn. Undersøkelsesperioden i inneværende oppgave er nettopp den fasen da fjellsporten etablerer seg som et eget felt. Oppgaven tar for seg NTK i dens formative fase. Nærmere bestemt følger jeg dens første generasjon så lenge de er aktive skribenter på klubbens vegne. Forøvrig var NTK den eneste organisasjonen for klatrere i Norge før Tindegruppa ble etablert i Trondheim i 1959.

I forskningslitteraturen har det samtidig vært vanlig å ta utgangspunkt i NTKs eksklusivitet. Særlig gjelder det de to førstnevnte studiene, som er de studiene jeg forholder meg mest aktivt til i oppgaven. Det er da også riktig at klubben befester seg med en aristokratisk profil. Men selv om terskelen inn i miljøet var høy allerede fra starten av, er det

---

<sup>1</sup> K. Vilh. Amundsen, *Idrætsboken*, (Kristiania: Aschehoug & Co., 1923).

<sup>2</sup> Geir Grimeland, *En historie om klatring i Norge 1900-2000*, (Bergen: Fagbokforlaget, 2004); og *Vor sport: klatring i Norge 1900-2000*, (Hovedfagsoppgave, Norges idrettshøgskole, 2000).

<sup>3</sup> ”Ubehandlet 265” ved Nasjonalbiblioteket. Heretter referert til som Tønsberg-samlingen.

<sup>4</sup> Rune Slagstad, (*Sporten*): *En idéhistorisk studie*, (Oslo: Pax, 2008), 159.

<sup>5</sup> Heidi Richardson, *Kraftanstrengelse og ensomhet: En analyse av det norske friluftslivets kulturelle konstruksjoner*, (Hovedfagsoppgave, Universitet i Bergen, 1994), 90.

<sup>6</sup> Ben Johnsen, *Jotunheimens stortopper: folk og fjell gjennom tidene*, (Oslo: Norsk Tindeklubb, 1991), 143.

ikke sikkert at det nødvendigvis var et distinkt ønske om eksklusivitet som var årsaken til det, noe jeg håper oppgaven vil vise. Den gradvise befestningen av eksklusivitet må ikke lede oss som historikere til å anta at det var et bevisst ønske i utgangspunktet. Tar vi utgangspunkt i bildet av klubben slik den etter hvert gestaltet seg og projiserer det bakover til starten vil det hindre oss i å forstå retningen klubben tok. Jeg tror fokuset på NTKs eksklusivitet vil hindre oss i å se nyansene i dens formative fase. Det er denne fasen jeg i avhandlingen ønsker å gå inn i. Ved en nærmere studie av denne vil vi se at utviklingen var én av flere mulige historiske veier, først da vil vi forstå årsakene til utskillelsen av fjellsport som et eget felt i friluftslivet. I avhandlingen har jeg derfor valgt å innta det motsatte perspektivet. Jeg har ønsket å fortolke NTK med fokus på klubbens åpenhet heller enn dens eksklusivitet. Dens første generasjon henvender seg aktivt til utenforstående i en slags misjonering for fjellporten og for seg selv. Jeg vil undersøke om jeg kan fange alt det som gjemmer seg i denne åpenhetslinjen.

### **Teoretiske perspektiver**

I utgangspunktet er klatring naturligvis en ikke-språklig, kroppslig aktivitet. Tindebestigning er en mer kompleks aktivitet, men utover at man skal opp på en topp er ikke dens formål gitt. Først gjennom språket dannes det en meningsverden om tindebestigningen. Hvordan man snakker om tindebestigning varierer med tiden, noe jeg kommer til å antyde i oppgavens slutt. Som del av en bredere kontekst henger dette sammen med de gjeldende diskusjonene i samtiden, den retoriske situasjonen og de språklige konvensjonene. På ene siden sikter jeg til måten dens mening konstrueres og etableres. På andre siden også til hvordan man fortolker aktiviteten gjennom språket, det vil si måten det eksisterende språket former ens forståelse.

For å legitimere fjellporten som norsk, eller egentlig for å legitimere den i det hele tatt, med tanke på det ekstreme og fremmedartede den ble forbundet med, måtte tindebestigerne snakke om den i et konvensjonelt, gjenkjennelig språk. Bare da kunne de håpe å nå gjennom med sin forståelse av den. Vi må altså søke å forstå hva de ønsket å *gjøre* med sine beretninger og historiefortegnelser, vi må se handlingen bak og omkring tekstene. Dette er et standpunkt med inspirasjon fra Quentin Skinner. Han understreker oppgaven med å avdekke opphavsmenneskes intensjon med å skrive tekstene. Det tilsier et sterkt fokus på tekstenes kontekstuelle sammenheng. Ønsker vi å forstå hvorfor tindebestigerne bestreber seg på å beskrive fjellporten som norsk, må vi kartlegge hvilket språkspill tekstene deres inngår i, hvor i landskapet de forsøker å plassere seg.

Et allerede gitt landskap var det jordiske, nemlig Jotunheimen og Hurrungene. Tindebestigerne befolker fjellene, som på 1800-tallet var skapt som et av de mest kraftfulle nasjonale symbolene. Fjellene var monumentale kulisser for den ”ekte” nasjonale kulturen

hos den idealiserte bonden, og de var nasjonale monumenter i seg selv. For de fleste nordmenn er Årboka den fremskutte utsiktspost mot denne nasjonale naturen. På denne måten fører allerede fjellene og deres litterære hovedorgan mot nasjonale høyder. Ikke dermed sagt at det nasjonale innslaget i tindebestigernes retorikk er determinert av det legemlige og litterære virkefeltet deres, men i Årboka inngår artiklene deres like fullt i en diskurs som bærer med seg en sterk arv fra nasjonsbyggingen.

Å hevde at fjellporten springer ut av det norske landskapet er også noe dets utøvere gjør, men det er ikke tilstrekkelig for å legitimere aktiviteten. Mottakerne for tindebestigernes misjonering er kjent med aktiviteten fra engelskmennene, men som norsk er aktiviteten ny. Å beskrive den som norsk er derfor en form for språklig *intervensjon*. Det innebærer en ny bruk av et eksisterende vokabular. ”All revolutionaries are to this extent obliged to march backwards into battle,”<sup>7</sup> skriver Skinner og tegner et godt bilde på hvordan man må gå frem for endre andres evaluering av en aktivitet. I avhandlingen hevder jeg at tindebestigerne forsøker å endre premissene for hvordan man snakker om fjellporten.

I fortolkningen av tindebestigernes tekster må vi relatere dem til de intellektuelle betingelsene som eksisterte i samtiden. Utover det norske friluftslivet er samtidens syn på sport og idrett et meningsfelt fjellporten nødvendigvis blir knyttet til. Idrettsutøvelse var sprunget ut av en kroppskultur forankret i et militært disiplineringsprosjekt i embetsmannsstaten Norge, som ved overgangen til 1900-tallet avløses av et hygienisk disiplineringsprosjekt.<sup>8</sup> Idretten var med andre ord preget av et nytteperspektiv, den skulle fostre sunne og karaktersterke borgere. I samme periode utfordres dette nytteperspektivet av sportens fremvekst, med dens vekt på konkurranse og prestasjon som mål i seg selv.<sup>9</sup> Spenningen mellom disse kommer til syne i litteraturen om fjellporten og understreker med det hvordan forestillingene rundt den er situert i tid og sted. Dermed har jeg antydnet den konteksten jeg mener er den relevante for å svare på problemstillingen. Forståelsen av tindebestigernes misjonering i denne formative fasen forutsetter at man ever å gripe deres litterære produksjon som retoriske handlinger innad i denne konteksten.

---

<sup>7</sup> Quentin Skinner, ”Moral principles and social change”, i *Visions of politics: Regarding method*, (Cambridge: Cambridge university press, 2009), 149.

<sup>8</sup> Slagstad, (*Sporten*), 291.

<sup>9</sup> Begrepe ne sport og idrett brukes i stor grad som synonymer i oppgaven. I den grad de brukes forskjellig, er det for å betone skillet mellom mer tradisjonell idrettsutøvelse med forankring i en nytteorientert kroppskultur, og den moderne konkurranseidretten som et autonomt samfunnsfelt, med sin holdning om *sport for sportens skyld*.

# 1 En klatrehistorisk revisjon

## En historisk begrunnet konstruksjon av en norsk sport

Min tese om tindebestigernes nasjonalisering av fjellsporten viser til hvordan den som en type import omformes og stilles i forhold til forestillinger om hva det norske er, om norsk historie, egenart og tradisjon. I første kapittel skal jeg ta for meg hvordan den nasjonaliseres gjennom nettopp historieskrivingen. En måte å fremstille en aktivitet som nasjonalt hjemmehørende, er gjerne å hevde at den har lange tradisjoner i landet. Det er akkurat det tindebestigerne gjør, *på tross av* at de høylytt beklager seg over at nordmenn tok opp sporten så sent og at utlendinger uhindret har fått erobre *våre* tinder i en årrekke. Det er denne tilsynelatende selvmotsigende kommunikasjonen jeg skal belyse i det følgende og undersøke hvordan tindebestigning i Norge kan fremstilles som både ung og gammel på en og samme tid.

Forutsetningene for en slik fremstilling er en tidstypisk forestilling om en tett forbindelse mellom land og folk. Men det er ikke bare mer eller mindre ubevisste forestillinger hos tindebestigerne som får dem til å beskrive en sport som er spesielt knyttet til Norge. Jeg vil hevde at de har bestemte formål med å fremstille sporten sin slik. Det er ingen nøytral beskrivelse, men er skrevet i den hensikt å engasjere deres landsmenn, få dem til å sympatisere med tindebestigerne. De ønsker at andre nordmenn skal føle et eierskap til sporten, at det er en aktivitet av nasjonal betydning. De retoriske grepene som anvendes til dette formålet vil bli løftet frem i dette kapittelet og i oppgaven som helhet. Til grunn for en slik lesning ligger en historisk-teoretisk antagelse om at ytringer gjennomgående er ment som kommunikasjon, og dermed har som mål å bevirke noe i sin samtid. Å forstå hva opphavsmannen mente med en tekst, er å forstå hva han ønsket å gjøre med den.<sup>10</sup>

### Apoteker-historikeren

Dette kapittelets hovedperson er Henning H. Tønsberg sr. Han var NTKs første kronikør. I yrkeslivet var han apoteker, men blant den første generasjonen av norske klatrere var det han som førte historien i pennen, og det med et sterkt ideologisk tilsnitt.<sup>11</sup> Det er ikke tilfeldig at Tønsberg får et tilnærmet eget kapittel i denne avhandlingen. Det har selvfølgelig å gjøre med Tønsberg-samlingen som en viktig del av mitt studiemateriale. Men fremfor alt fordi han var en markant figur innen NTK. Blant annet som redaktør av klubbens to første jubileumsbøker var han i stor grad primus motor for tindebestigernes nasjonale misjonsarbeid. En del av

---

<sup>10</sup> Quentin Skinner, "Interpretation and the understanding of speech acts", i *Visions of Politics: Regarding Method*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 115.

<sup>11</sup> Også Nils Backer Grøndahl skrev en historie over norsk fjellsport, og det i årboken for 1918 da DNT feiret 50 år og slike fremstillinger var på sin plass. Det historiske utviklingsbildet er det samme som hos Tønsberg.

forestillingsgrunnlaget for tindebestigernes selvforståelse og samtidig det bildet de ønsket å gestalte hos andre nordmenn, kan nok spores tilbake til ham. Mye av dette introduseres i dette kapittelet og er elementer som vil være sentrale i oppgaven. Hensikten med å åpne oppgaven med Tønsbergs historieutlegning er derfor å presentere leseren for oppgavens omdreiningspunkter, og samtidig gi et overblikk over terrenget tindebestigerne beveger seg i.

Tønsberg-samlingen vitner om en ansvarsbevisst og grundig omgang med kilder. Ønsket han å finne ut noe, førte han en omfattende brevveksling med folk som kunne tenkes å sitte inne med informasjon. Hva han fant delte han med offentligheten i et stort omfang av artikler og leserinnlegg i avisene, i NTKs utgivelser og i Årboka. Han var også en ettertraktet foredragsholder om fjellsport, friluftsliv og bygde-Norges kulturhistorie. En årsak til det var nok at han kunne fremvise bilder som tydeligvis evnet å engasjere publikum, noe avisreferater bevitner. På en måte er han en litt glemt figur innen det norske friluftslivets historie. For eksempel var han kanskje den fremste forkjemperen for at høyfjellet ble åpnet også vinterstid. Hans historieskrivning har dessuten en betydelig virkningshistorie hos Theodor Caspari, Helge Giverholt, Andreas Backer og andre skribenter som har berørt fjellporten.

Han rakk å skrive historieopptegetelser fra norsk fjellsport et stort antall ganger. I det følgende skal jeg ta for meg de tre han skrev i NTKs egne utgivelser. I alt vesentlig er de variasjoner over den samme historiefortellingen, men artiklene øker underveis i omfang samtidig som de også får tydeligere gjennomarbeidete fortellergrep, hvor den seneste versjonen har den mest fullendte formen for dramatisk fremstilling. Artiklene tegner opp norsk fjellsports utviklingshistorie, men hvor linjene trekkes helt tilbake til landets aller første bosetting, via oppdagelsen av Jotunheimen og frem til stedet der nordmennene endelig overtar føringen på egen jord, nemlig på Stetind.

Tønsbergs artikler er neppe skrevet uten baktanker. Hensikten er å fremstille en aktivitet som er grunnleggende knyttet til det norske landskapet og dermed det norske folk, til nasjonalkarakteren. Historien viser at fjellporten *kunne* vært et norsk initiativ, skriver Tønsberg et sted og mener med det at den *burde* vært det. Men nordmenn har manglet *forståelse* for den. Derfor har utlendinger, og særlig engelskmenn, fått anledning til uhindret å erobre norske – våre – fjelltopper. Men på grunn av nordmennenes iboende egenskaper, har de etter lang tids kamp tatt igjen forspranget og inntatt den posisjonen det alltid har vært meningen at de skulle ha. I hendelsenes etterkant konstruerer Tønsberg et sammenheng hvor alt peker frem mot dette, hvor alle ting deltar som steg og trinn på veien mot et uunngåelig resultat. Etter førstebestigningen av Stetind i 1910 hadde nordmennene gjenerobret sine egne fjell etter utlendingenes mangeårige seiersgang. Veien burde nå ligge åpen for en nasjonal omfavelse av fjellporten.



## Folket fra fjellene

### En mytologisk-vitenskapelig stadfesting av nordmenns opprinnelse

Et ledd i Tønsbergs strategi er å skildre høyfjellet som et slags hjemsted for det norske. Alle tre artiklene åpnes med en beskrivelse av hvordan nordmenn gjennom alle tider har måttet finne seg vei over høyfjellet. Landets natur har følgelig satt sitt preg på dets innbyggere. Men han går enda grundigere til verks for å feste folket til fjellene, når han skildrer høyfjellet som selve det norske opprinnelsessted.

Landskapets beskaffenhet med sin store andel av fjellandskap, er for fjellsportens menn et tilbakevendende argument for sportens naturlige plass i Norge. Det er også dette Tønsberg åpner sine artikler med. "Landets natur gjør det til nødvendighet for store deler av befolkningen stadig at færdes i fjeldterræng og hos disse folk er selvsagt evnen til at ta sig frem under vanskelige forhold mer end almindelig utviklet", skriver han i 1914.<sup>12</sup> Den urgamle ferdselen over høyfjellet for å komme fra dal til dal har skapt visse evner hos nordmennene. Men det er mer enn bare samferdselen mellom landsdelene som har dannet forutsetningene for et fjellklatrende folk. I *Idrætsboken*, det verk som i størst grad er misjonerende overfor utenforstående, tegnes et meget utvidet bilde av fjellsportens lange forhistorie. Her fortelles det at det var i høyfjellet våre forfedre først etablerte seg da de beveget seg innover i landet for å ta det i besittelse. Tønsberg argumenterer for at i landnåmstiden for 4000 år siden, var det de høytliggende strøkene som først må ha blitt bosatt. Da var middeltemperaturen 2 grader varmere, slik at breer ikke fantes og skoglinjen lå 400 meter høyere. Funn av røtter i myrer tyder på at fjellviddene den gang var dekket av skog. Dermed var det disse, nå nakne viddene som var de best egnede bosetningsstedene da landet først ble tatt i bruk.

Men tages i betraktning det mildere veirlag i hine dager, er det rimelig at anta, at folk har holdt til i de lettere fremkommelige, høiereiggende trakter, som viddene indover mot Bygdin og Gjende, før rydningen begynte i de tette skogstrækninger øverst i Gudbrandsdalen og Valdres. Der findes langs hele den nordlige bredd av Bygdin i jevne anständer stenhytter eller rester av saadanne, der utvilsomt stammer fra længst svundne tider".<sup>13</sup>

Men det var ikke bare snakk om noen spredte bosetninger, tidlig i historien skal det ha blitt etablert samfunn her av et større omfang. "Allerede længe før Norges samling til et rike skal der ifølge sagaen ha eksistert ordnede samfundsforhold i *Sogn*. Meget tyder paa, at de øverste bygder i Valdres og Hallingdal er befolket fra vestlandet, og overflytningen foregik over

---

<sup>12</sup> Henning Tønsberg, "Norsk tindessport – dens utvikling", i *Norsk Fjeldsport 1914*, (Kristiania: Steenske, 1914), 20.

<sup>13</sup> Henning Tønsberg, "Fjeldsport i Norge", i *Idrætsboken*, 76.

fjeldviddene.” Da middeltemperaturen synker igjen ved bronsealderens utgang forlater de fastboende fjellet. ”Atter lå fjeldet øde”.<sup>14</sup>

Tønsbergs anliggende i *Idrætsboken* er å skrive om fjellsportens vekst og utvikling i Norge. Ikke desto mindre starter han historien 4000 år tilbake. Gjennom vitenskapelige funderte begrunnelser, i form av arkeologiske funn, formes et nesten mytologisk bilde av vårt opprinnelsessted. I urtiden fantes det ordnede samfunnsforhold i høyfjellet, herfra startet bosettingen av Norge. Folket kom fra fjellene. Landet ble bosatt ovenfra og ned. Hensikten med den lange forhistorien er ikke til å misforstås. Tønsberg ønsker å knytte fjellsportens aller tidligste røtter sammen med nordmenns herkomst. Fjellsporten er tett forbundet med Norges natur og dets folk allerede helt fra begynnelsen av.

### **Tryggvason som den første tindebestiger**

En myte som Tønsberg likevel ikke faller for er bildet av Olav Tryggvason som fjellsportsmann. Av Slingsby ble han flere ganger trukket frem som ”bevis” på vikingenes utøvelse av fjellsport. Det gjør han også i *Norsk fjeldsport*, hvor han siterer fra *Heimskringla*. Snorre kunne berette at Tryggvason en gang hadde besteget fjellet Hornelen og festet spydet og skjoldet sitt på toppen. Dertil hadde han tatt en hirdmann som hadde gått seg fast over skulderen og båret ham trygt hele veien ned igjen. Slingsby nevner det ikke uten sitt sedvanlige glimt i øyet, men hevder like fullt at nordmenn burde være stolt av at fjellsporten har sitt opphav her.<sup>15</sup>

Hintet av ironi virker å være fraværende når Carl Wilhelm Rubenson og Nils Backer Grøndahl anfører det samme.<sup>16</sup> Å kunne koble selve heltekongen til sin egen sport var ikke å forakte. Heller ikke var det utypisk for samtiden å erklære et slektskap mellom dagens og sagatidens helter.<sup>17</sup> Rubenson kunne berette at ”den ekte sportsaand i forbindelse med fjeldbestigning møter vi først hos vor egen kong *Olav Trygvesøn*”.<sup>18</sup>

### **Kampen mot engelskmennene**

Selv om bosetningene var fraflyttet, ferdedes folk fortsatt i fjellet, fremholder Tønsberg. Fiskere, jegere, driftekarer og folk på reisefot brukte det som fra tidlig av hadde blitt faste ferdselsruter. Ved disse landeveiene ble det bygget tilfluktssteder ”der gjennom tidene

---

<sup>14</sup> Ibid, 77.

<sup>15</sup> William Cecil Slingsby, ”The history and development of Norsk Mountaineering”, i *Norsk fjeldsport 1914*, 12-14.

<sup>16</sup> Nils Backer Grøndahl, ”Litt om norsk tindebestignings utvikling”, i *DNTs årbok for 1918*, 169.

<sup>17</sup> Det var ikke tilfeldig at Tryggvason liknet sterkt på Nansen i Erik Werenskiolds praktutgave av Snorres kongesagaer. Se Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, (Oslo: Abstrakt forlag, 2008), 17.

<sup>18</sup> Carl Wilhelm Rubenson, i ”Fjeldsport før og nå”, i *Idrætsboken*, 26.

utviklet sig til formelige herbergsteder”.<sup>19</sup> Opp gjennom århundrene holdt folket seg til de faste ferdselsårene, men de forlot sjelden allfarvei. ”Utenfor trafikrutene, utenfor hvor folk færdedes, der laa *vildfjeldet*. Ind mellem de mægtige tinder og de hvite, skinnende bræer hadde ingen noget at gjøre”.<sup>20</sup> For fjellbonden og ferdselsmannen styrte sine steg etter livets praktiske behov. De villere og mer utilgjengelige delene av fjellet hadde ingen annen nyttefunksjon enn som jaktmark for reinsjegeren. Men når nødvendigheten fordret det vek ikke fjellbøndene tilbake for å ferdes i farlig terreng, slik de f. eks fulgte de ”ældgamle passager over Jostedalbræen”. Men det lå en mystikk over fjellene, som ikke ble brutt før folk utenfra trakk innover villmarken. ”Gjennem den høiere dannelses vaakne forstaaelse av høifjeldsnaturens egenartede og ophøiede mægtighet matte det ske. Det var gjennem *videnskapsmandens* forskertrang at sandheten kom. *Og pionerene var norske mænd*”.<sup>21</sup> Her starter den egentlige fjellsportens tidlige historie.

Det at pionerene var norske blir viktig for Tønsberg. Som de andre tindebestigerne beklager han seg over at fjellsporten kom sent i gang i Norge, slik at utlendingene fikk holde på for seg selv i en årrekke. Da hjelper det at de første som vandret inn i fjellet og opp på noen av toppene, var norske. I det hele tatt blir konkurransen mot utlendingene på egen grunn sentral i Tønsbergs historieopptegnelse. Som nevnt er det i *Norsk fjellsport* fra 1933 at historien får sin mest dramatiske og arrangerte form, hvor fortellingen drives frem i utviklingstrinn og peker frem mot et klatrehistorisk klimaks. Gjennom de tre artiklene perfeksjonerer Tønsberg sine narrative grep og gir historien et spenningsmoment som gradvis bygges opp. Det som hele veien forer spenningen er ”kampen” mot utlendingene, i særlig grad engelskmennene. Vi skal se litt på hvordan han konstruerer denne historiefortellingen.

”Sprangene i utviklingen viser mot at impulsene ofte kom utenfra, men de første store foregangsmennene er unge norske studenter: Christen Smith, Chr. Boeck og B. M. Keilhau, alle senere professorer”.<sup>22</sup> Det var vitenskapsmennene som først søkte inn i fjellet. På tross av at de først og fremst hadde geologisk og botanisk kartlegging som mål for øyet, er det likevel turenes sportslige konnotasjon som betones, han fremholder ”deres færd som æggende eksempler paa *fjeldsport*”.<sup>23</sup> Men disse bedriftene står alene i samtiden, og det vil enda gå lang tid før nordmenn plukker opp tråden fra disse foregangsmennene. ”Det var i fjellsportens

<sup>19</sup> Tønsberg, *Idrætsboken*, 77. Tønsberg har benyttet Yngvar Nielsen som kilde til mye av sin lange forhistorie: ”Av disse primitive småhuse udviklede der sig, som sagt, i tidens løb fomedige herbergersteder, der ligesom hinde kaldedes sælehuse eller sælestuer.” Yngvar Nielsen, *Det norske Vejevæsens udvikling før 1814*, (Christiania: Det mallingske bogtrykkeri, 1876), 13.

<sup>20</sup> Tønsberg, *Idrætsboken*, 80.

<sup>21</sup> Ibid, 81.

<sup>22</sup> Henning Tønsberg, ”Tindesport – Norsk Tindesport – Norsk Tindeklub”, i *Norsk fjellsport 1933*, (Oslo: Grøndahl & søns forlag), 16.

<sup>23</sup> Tønsberg, i *Idrætsboken*, 83.

forhistoriske tid, vi var vel ennå ikke mottagelige”.<sup>24</sup> Bruken av slike epokebetegnelser er karakteristisk for Tønsbergs historieopptegnelse. Det vitner om hans skjematiske og trinnmessige fortegnelse, som om han legger puslespillbiter på det til slutt fullendte bildet.

Det skal gå mange tiår før noe av betydning igjen skjer innen utviklingen av norsk fjellsport. Det er imidlertid interessant å lese at Tønsberg beskriver utviklingen gjennom 1800-tallet nesten som en forutsetning for den fjellsporten som *allerede* er utøvd av Jotunheimens oppdagere. Han trekker frem den første naturturismen for å se fossene, landoppmålingen, nasjonalromantikken, engelske fiskere og jegere og DNTs stiftelse. Dette er hva han kaller faktorer som ”maatte medvirke for at vække forstaaelse hos den store del av befolkningen for fjeldsporten”.<sup>25</sup> Bevisstheten om fjellnaturen som noe vakkert og verdsettingen av kroppslig utfoldelse var noe som først måtte vokse frem hos nordmenn, før fjellsporten kunne vinne frem – ”Derigjennem indvarsledes sporten”.<sup>26</sup> At omfavnelsen av Tønsbergs elskede sport deretter nødvendigvis ville komme, faller som en naturlighet i hans klatrehistoriske teleologi, nordmenn måtte bare først åpne øynene for den vakre naturen og vinne forståelsen for fruktene kroppslig slit bærer med seg. Det at Smith, Boeck og Keilhau likevel utøver en slags tidlig form for fjellsport, må forstås som uttrykk for viktigheten av at nordmenn tross alt var først ute.

Det er også en nordmann som innleder neste epoke, og som leder frem mot norsk klatrehistories viktigste begivenhet. ”Da løste sig ut fra skarene den mann vi da behøvet: *Emanuel Mohn* (1872). Han frigjorde sig fra de stedkjente bønders førerskap, han fant gleden ved selvstendig terrengforskning, og tilfredsstillelsen ved kampen og seiren over vanskeligheter. *Han gav oss fjellsporten*”.<sup>27</sup> Men hovedpersonen i dette kapittelet av historien er en annen, nemlig Slingsby. Da han i 1874 passerer gjennom Hurrungmassivet for å undersøke mulighetene for å bestige Storen, åpner han opp et helt nytt landskap, et terreng som skal bli norsk fjellsports arnested. ”*Denne traversen åpnet det fjellterreng, hvor norsk tindesport fikk liv og vekst, og fra 1874 kjeder begivenhetene sig i hinannen i naturlig utvikling. Vi er i tindesportens historiske tid*”.<sup>28</sup> To år senere gjennomfører han sammen med Mohn og Lykken de første virkelige tindebestigningene i Norge, med Storen som siste fjelltopp under føttene.

Da kommer en dag det budskap, at *Store Skagastølstind* er besteget, fjeldverdenes fyrste, den tind som skulde været den ubestigelige fremfor nogen. Den *21de juli 1876* vil gjennom tidene staa som den viktigste dag i *norsk tindesports historie*, for den dag var det englænderen *Wm. Cecil Slingsby* alene

---

<sup>24</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 17.

<sup>25</sup> Tønsberg, i *Idrætsboken*, 83.

<sup>26</sup> Ibid, 84.

<sup>27</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 18.

<sup>28</sup> Ibid, 19.

reiste varde paa Skagastølstinden. Den norske nation fik se hvad mands mot og evne formaaet i kamp mot tinderne. Frøet var saaet og av dette frø vokset vor sport frem. *Slingsby er den norske tindesports far*.<sup>29</sup>

Det avgjørende ved Mohns rolle i dette historiske scenestykke, er hans mangel på medvirkning. Det var nettopp det at Mohn ble stående igjen i skaret nedenfor, det at han ikke maktet å bestige toppen slik Slingsby gjorde, som skapte de første bølgene i norsk fjellsport. Mohns ”fordom” om at nordmenn ennå ikke kunne klatre fjell som dette, faller ikke i god jord hos alle norske. Her åpnes den kamp mot utlendingene som Tønsberg skildrer. I det øyeblikk Slingsby setter sine føtter på Norges stolteste tind, skapes det med en gang ringvirkninger langt utover Jotunheimen, den norske folkesjelen begynner å røre på seg under vekten av en slik krenkelse. ”Landskapsmaler (senere overlærer) Harald Petersen følte begivenheten som en brist paa nationalæren, og fik ikke ro før han viste at nordmænd ikke behøvet at staa tilbake for utlændinger, og den 26de juli 1878 besteg han alene tinden.”<sup>30</sup> Han ”våger alt – inntil sig selv, for vår ære”.<sup>31</sup>

### **Skarpklatring som nordmenns fremste våpen**

Hos Petersen vises det som skal bli nordmenns fremste våpen i konkurransen med utlendingene. ”Petersens bestigning var et kraftig led i utviklingen. Han viste, at norske kunde hævde sig ved siden av utlændinger, at de hadde fortrinlige forutsætninger som gode klippeklyvere”.<sup>32</sup> Tønsberg hevder at nordmenns styrke i fjellbestigninger er forsering av klippevegg fremfor is og sne. Begrunnelsen for dette er en finurlig blanding av iboende egenskaper og det norske fjellandskapets betingelser for ferdighetsbygging. I resonnementet, nordmenn har medfødte evner som gode klippeklatrere fordi klippevegger er fremherskende i Norge, ses igjen tydelige forestillinger om et tett bånd mellom land og folk. Nordmenns nasjonalkarakter er formet av den naturen folket gjennom tidene har levd i og med.

I Norge indgaar sjelden forcering av bræ som nødvendig led i bestigningerne. Tindestigeren faar derfor liten utvikling i isarbeide og føler seg oftest mindre hjemme paa brat is end i fjeld. Paa is er tekniske hjelpemidler som øks, taug og ofte brodder uundværlig, medens en dristig klatrer paa klippe kan utrette meget uten hjælp. Det kan vel anføres med berettigelse, at dygtighet i isarbeide fordrer lang øvelse, medens anlæg for klippeklatring kan være medfødt.<sup>33</sup>

Isklattring krever trening, mens skarpklatring er medfødt. Tønsberg bruker et velkjent eksempel fra historien for å vise hvordan dette skaper forskjeller mellom norske og

---

<sup>29</sup> Tønsberg, i *Norsk fjeldsport 1914*, 204.

<sup>30</sup> Tønsberg, i *Idrætsboken*, 89.

<sup>31</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 21.

<sup>32</sup> Tønsberg, i *Norsk fjeldsport 1914*, 205.

<sup>33</sup> Ibid, 208.

utenlandske klatrere. Da Johannes Heftye, DNT-stifterens oppsetsige sønn, besteg Storen i 1880 var det uttalte målet hans å bevise at Knutsholstind var et vanskeligere fjell å bestige enn Storen. Heftye var Knutsholstinds førstebestiger og ønsket naturligvis at dette fjellet skulle ha ry som Norges stor-tind. Han mente at Slingsby hadde overdrevet vanskelighetene han hadde med å nå toppen av Storen. Planen var derfor å følge nøyaktig den samme ruten, noe han overhodet ikke gjorde da han tok feil av Mohns skar og oppstigningen på motsatt side av fjelltoppen. Tønsberg angir årsaken til denne forvekslingen.

Førstebestigeren, *englænderen* Slingsby, fæster sig straks ved og legger ruten op den høitliggende bræ (Slingsbybræen), der fører op i skaret (Mohn's) nordost for og kun ca. 500' [fot] under tindens top. Tredjebestigeren, *nordmannen* Heftye, anfører selv, at den sydvestlige side (hvor der ikke ligger bræ) av tinden forekom ham mest indbydende. Underlig nok forveksler Heftye Mohns skar med skaret over selve Skagastølsbandet. Denne forveksling har antagelig sin dypere grund i den instinktmæssige trang til fremtrængen paa klippe og førte til opdagelsen av den interessante nye rute.<sup>34</sup>

Årsaken til denne underlige forvekslingen er altså i finne i hans instinkter, så sterke at de får Heftye til å velge en rute vesensforskjellig fra den han mente å følge. Tønsberg forklarer som nevnt ovenfor hvorfor nordmenn mangler øvelse i isarbeid, men dette er ikke grunnen til at Heftye velger klippeklatring. Som nordmann trekkes han instinktivt mot tørr bergvegg fordi der utnytted hans medfødte fortrinn.

Tønsberg mener at slik er det også med fjellbøndene som får sin opplæring som førere av dansken Carl Hall, ved siden av Slingsby den andre store fjellsportspioneren i Norge med sine 51 førstebestigninger. Han knyttet til seg norske bønder som fast turfølge og lærte dem opp i kunsten å føre i fjellet. Jobben med det var ikke vanskelig, hevder Tønsberg, han gjorde det "ved simpelthen å egge dem til å utnytte medfødte anlegg".<sup>35</sup> Det samme anlegg ses hos en annen norsk bestiger av Storen: "I 1890 får vi atter se et av de overbevisende utslag av bondebefolkningens iboende evner",<sup>36</sup> da Hans Olsen Vigdal fant det som ble hetende *Vigdals sva* under hans solobestigning. Fjellbøndene har et spesielt gunstig erfaringsgrunnlag på grunn av deres liv i fjellet. Det viste allerede bestigningen av Romsdalshorn i 1826, da to bønder fant veien til toppen etter et veddemål. "Denne bestigningen er av største interesse, idet den viser, hvilket utpreget, rent instinktmæssig terrængskjøn fjeldbøndene vore kan sitte inde med".<sup>37</sup> Men det er altså mer enn bare personlig erfaring som har skapt disse norske egenskapene. Selv byfolk kan hente dem frem i seg, så lenge omstendighetene krever det. Slik Christianiamannen Harald Petersen gjør det.

---

<sup>34</sup> Tønsberg, i *Norsk fjeldsport* 1914, 208.

<sup>35</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport* 1933, 24.

<sup>36</sup> Ibid, 26.

<sup>37</sup> Tønsberg, i *Idrætsboken*, 94.

Denne Petersens vågsomme ferd virker som en åpenbaring av unyttede krefter, av evner som i gammel tid var fremmet gjennom veidekulturen i høifjellet, og hvis utvikling for de primitive folk betinget livets opphold. I den retning trenger det moderne liv ikke slike evner. De ligger ubrukte i oss, men kan gi utslag når situasjonen tvinger dem frem.<sup>38</sup>

Som med vitenskapsmennene tidligere i Tønsbergs historieutlegning, bar de norske bestigningene av Storen forhåpninger om en nasjonal omfavnelse av fjellsporten. Men i stedet ble det "kostbare" år, noe som skyldes vår – alle nordmenns – manglende innsats.

Trods disse bestigninger gaar der aarrækker før norske navne atter træder i forgrunden og faar blivende værdi. For den norske tindesport blev dette kostbare aar, da det bare skyldes vort manglende initiativ at utenlandske navne er knyttet til førstebestigningen av en række av vore stolteste tinder.<sup>39</sup>

### Vinden vender

I jubileumsboken fra 1933 opererer Tønsberg med lister over antall bestigninger av bestemte topper, og antall nye ruter utført av utlendinger og av nordmenn. Gjennom artikkelen snur disse listene fra å fremvise et lavt til et ledende antall norske bragder. De "harde fakta" ledsages med et tiltagende spenningsmoment og nye avsatser nådd i den historiske fremskridelsen mot et fullendt mål.

Gjennom byggingen av hotellene på Turtagrø etter 1888 og oppføringen av hytta på Bandet under Storen i 1890/94, ble ankomsten til tindene gjort enklere. Dette, sammen med den økende gruppen av opplærte førere, la forholdene til rette for en større tilstrømning til fjellene. I Tønsbergs ord: "*Tindesporten er blitt en realitet hos oss*".<sup>40</sup> Dette var særlig Halls og Slingsbys fortjeneste, som dominerer sporten frem mot århundreskiftet. Hall og andre utlendinger var vant med å gå i følge med fjellførere, noe som var vanlig i de første periodene med klatring i Alpene. Vi skal se at sedvanen med å benytte seg av førere blir et nytt springende punkt i Tønsbergs fremstilling av hvordan nordmennene skiller seg fra utlendingene. Hall var en aktiv skribent i DNTs årbøker hvor han detaljert beskrev sine bestigninger. Halls oppvarding av Hurrungenes fjell og beskrivelsen av det, flytter det terrenget Slingsby hadde åpnet i 1974 opp til ryggene og toppene av Norges mest alpine område. Hos Tønsberg er en ny puslespillbit lagt på plass. "Der var nu system i tingene, og nye krefter kunde bygge videre. *Vi går inn i tindesportens utviklingsår*".<sup>41</sup>

Den første norske som var aktiv over tid i fjellsportsmiljøet var en kvinne ved navn Therese Bertheau, hun klatret norske fjell i over 25 år. I 1894 sto hun som første kvinne på toppen av Storen. Tønsberg forteller at hun da hadde fått følge av blant annet nordmannen A.

<sup>38</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 21.

<sup>39</sup> Tønsberg, i *Norsk fjeldsport 1914*, 206.

<sup>40</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 27.

<sup>41</sup> Ibid.

Saxegaard, som nok får flere lovord som klatrer av Tønsberg enn det han gir Bertheau. Han sammenliknes til og med med selveste Slingsby.<sup>42</sup> Underveis i bestigningen av Storen tar Saxegaard initiativet. ”Da klatringen begynner overtar Saxegaard ledelsen – det er første gang ’turisten’ går foran bygdekaren i tinden”, et poeng som er viktig for Tønsberg å trekke frem. Det er et nytt trinn i utviklingen mot en selvstendig norsk fjellsport. Men i motsetning til Bertheau oppgir han snart sin klatrekarriere. ”1894 gav således verdifulle seire for de norske, men dessverre blev det kun også næste år at Saxegaard fortsatte som klatrer. Uten tvil hadde han i årene fremover ha kommet utlendinger i forkjøpet på mange av de nyruiter som da blev gått”. Nettopp selvstendigheten er sentral i skildringen av Saxegaard. Det var Bertheau som hadde fortalt om ham i et brev til Tønsberg da han arbeidet med artikkelen sin.<sup>43</sup> I et nytt brev utdyper Bertheau seg dypere etter at Tønsberg tydeligvis har spurt. ”Jo, Saxegaard var nok selvstendig nok, skulde jeg mene.”<sup>44</sup> Det er tydelig at Tønsberg er på jakt etter norske foregangsmenn å skryte av i en historie dominert av utlendinger.

Selv om hun fremheves som en glimrende klatrer og berømmes for sine mange år i sporten, mange av dem som eneste norske, så er det ikke nødvendigvis hennes individuelle egenskaper som gjør Bertheau til en betydningsfull karakter i Tønsbergs historie. Bertheaus bedrifter er nemlig ikke like mye hennes egne som hos de senere norske klatrerne – klatrere som Bertheau er av uvurderlig verdi for, på grunn av hennes verdifulle erfaring. Denne erfaringen, kan det virke som, har hun mindre opparbeidet seg selv, enn hun har fått den fra utlendingene. ”I disse aar, da en række fremragende utenlandske sports mænd gjestet Norges tinder, var hun en stadig velset gjest paa disses ekspeditioner. Hun fikk herigjennem udmerket anledning til at se korrekt sport, og hendes erfaring kom senere norske til gode”.<sup>45</sup> Nå mener jeg ikke at Tønsberg nedvurderer den betydningen Bertheau hadde for norsk fjellsport, men det hefter to ulemper ved henne. Den ene er naturligvis at hun er kvinne, den andre er at hun ikke lærte å klatre på egen hånd, slik stifterne av NTK gjorde det. Disse gikk selvfølgelig mange turer i følge både med utlendinger og med førere, men dette er noe som nedtones. De to utlendingene som Tønsberg fremhever som verdifulle for de norske, er dansken Egill Rostrup og svensken Erik Ullén, men disse er turkammerater og ikke veiledere, og passer dermed inn i Tønsbergs fremstilling.<sup>46</sup>

---

<sup>42</sup> Ibid, 30.

<sup>43</sup> Brev fra Bertheau til Tønsberg, 15/2-1932, i Tønsberg-samlingen.

<sup>44</sup> Brev fra Bertheau til Tønsberg, 5/7-1932, i Tønsberg-samlingen.

<sup>45</sup> Tønsberg, i *Idrætsboken*, 100.

<sup>46</sup> Ibid, 102.



## Stafettpinnens overrekke

I den siste versjonen av norsk klatrehistorie er det *nå* det hele virkelig starter. På dette tidspunktet entrer nordmennene banen, de som skal bli stifterne av NTK. I de to første versjonene er behandlingen av NTKernes tilsynekomst knapp, kampen vinnes gjennom et slag som strekker seg over bare noen få artikkelsider. Artikkelen og historiens siste punktum settes dermed noen få sider etter år 1900. I *Norsk fjellsport* fra 1933 er artikkelen derimot under halvveis på dette tidspunktet av historien. Dette er ikke fordi historieopptegnelsen går litt lengre frem i tid, slik man kanskje skulle tro i og med at det er skrevet senere. Snarere er det fordi Tønsberg er vesentlig mer detaljert i sin fremstilling, både hva gjelder innholdet og som nevnt, formen han gir den. Slagets dramaturgi krever et økt antall sider. Nordmenn har bevist at de kan hevde seg ved siden av utlendingene, det som nå gjelder er å gå forbi dem.

Tønsberg skifter her stil i sin fremstilling for en stund, i det han beretter om sin egen første erfaring med klatremiljøet, med Slingsby, med tindene og med Storen. Her beskriver han – i jeg-form – hvordan det opplevdes første gang han selv var i Hurrungene og på Turtagrø. I forsøket på å formidle hvor lett fjellsporten falt for ham selv og de øvrige nordmennene, gir han samtidig inntrykket av at klatring er lett og nesten skuffende simpelt, noe som jo er imot hensikten.<sup>47</sup> Fjellsportens talsmenn er ellers veldig opptatt av å understreke risikoen og det krevende ved den, sporten som ikke er for enhver.

Men de var tross alt bitt av basillen og fanget av sporten. Og de fant en god følelse i blikket fra andre. Tilbake på hotellet beskrives noe som kan minne om overrekke av en stafettpinne. Skildringen er typisk for Tønsberg og viser med all tydelighet hvordan historieskrivningen hans er preget av et gjennomtenkt narrativ.

Gjennom vrimlen på tunet måtte vi med tau og isøks og fulle greier. Der stod jo glans dengang av dem som vendte hjem fra tur – av tindebestigerne. En herre nærmet sig, folk vék til side omkring, *Slingsby*, hørte vi. Og sandelig kom han, og hver enkelt av oss tok han i hånden og lykkønsket oss med turen. Som en vigsel lå der i håndslaget, som så han unge krefter som skulde ta op, bringe videre frem hvad han hadde vist oss veien mot.<sup>48</sup>

Og det er denne overrekke av stafettpinnen Tønsberg nå går videre med å beskrive. I 1901, året etter sitt første besøk i Hurrungene, er nordmennene tilbake igjen. Tandberg og Paus klatrer da Storen uten fører, noe Tønsberg fremhever som et nytt utviklingstrinn. ”Dette er første helt selvstendige norske amatørbestigning, og den har øiensynlig gitt dem selvtillit, samtidig som de satte sig i respekt”.<sup>49</sup> Blant annet denne bestigningen ”gav fra første stund av norsk tindesport den gunstige posisjon innen fagkretser, som den alltid siden har hevdet. Det

---

<sup>47</sup> Tønsberg, i *Fjellsport* 1933, 34.

<sup>48</sup> Ibid.

<sup>49</sup> Ibid, 35.

var inngangen mot noen lykkelige år for sporten”.<sup>50</sup> Når nordmennene nå virkelig har kommet på banen viser de med en gang en frekkhet med å bryte med tradisjoner.

Det viser sig, at tindesporten nu er i en epoke av selvstendig sportsklatring, som blev grunnlaget for norsk tindeklubb: at klatreren skulde kunne *føre* på vanskelige bestigninger. De norske var det, som straks brøt med den gamle tradisjon og tro på det nødvendige i å ha fagfører.<sup>51</sup>

På grunn av at de ofte gikk uten fører, mener Tønsberg at de opparbeidet seg ferdighet i klatring ekstra hurtig, slik at de snart var oppe ved siden av utlendingene. ”Derved opnaade de teknisk færdighet, der yderligere udvikledes derved at der i deres bestigninger som oftest kun deltok amatører. Deres erfaring gav dem vissheten for at hvad utlændingene hadde utført, det evnet norske ogsaa”.<sup>52</sup> Men nordmennene var fortsatt på etterskudd. Alle tindene i Hurrungene var for lengst vardsatt og det ble færre og færre spennende nye ruter å prøve seg på. Dermed søkte klatrerne etter hvert utover sitt første dannelseslandskap. ”Men, som i Horungtindene, var de norske for sent ute: de mest fremtredende tinder var besteget”.<sup>53</sup>

I følge Tønsberg hadde de norske klatrerne gått en stund med tanker om å organisere seg. Men miljøet var ennå for lite og nordmenns ”forståelse” for sporten var fortsatt fraværende. Men så hendte det noe som skal ha gitt støtet til organiseringen, nemlig Rubenson og Monrad-Aas' bestigning av Kabru i Himalaya i 1907. Det var utslagsgivende for at tindebestigerne fikk selvtiliten til å danne NTK.<sup>54</sup> Tønsberg setter Kabru-ekspedisjonen inn i en større, historisk sammenheng, den ”må ses i sammenheng med utviklingen her hjemme årene forut”.<sup>55</sup> Dette er til tross for at Monrad Aas ikke hadde tidligere klatreerfaring og Rubenson hadde to, eller maks tre sesonger i Hurrungene bak seg. Han fremviser her en av sine lister, som viser hvem som har gått nye ruter i Hurrungene. Der alle rutene på 1890-tallet ble gått av utlendinger, var nordmenn deltakere på flere av turene frem mot 1907, hvorav tre selvstendige norske bestigninger, og én av disse uten fører.<sup>56</sup> Tønsberg skildrer hvordan nordmennene sakte, men sikkert begynner å tro på sine evner, selvtiliten deres øker når de klarer å hevde seg ovenfor utlendingene, ”spesielt ovenfor engelskmennene, som de hadde stor respekt for”. Litt vantro ser de at de til og med klarer det utlendingene *ikke* kan. Vantroen har bakgrunn i inngrodde forestillinger:

---

<sup>50</sup> Ibid, 36.

<sup>51</sup> Allerede i 1870 publiserte engelskmannen A. G. Girdlestone *The high alps without a guide*, noe som provoserte *Alpine Club* til å forby klatring uten fører. Allikevel klatret mange og stadig flere av klubbens medlemmer uten fører. Blant tyske klatrere hadde det vært en skikk lenge. Francis Keenlyside, *Peaks and pioneers: The story of mountaineering*, (London: Paul Elek LTD, 1975), 47.

<sup>52</sup> Tønsberg, i *Idrætsboken*, 101.

<sup>53</sup> Ibid, 103.

<sup>54</sup> Tønsberg, i *Norsk fjeldsport 1914*, 212.

<sup>55</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 38.

<sup>56</sup> Ibid, 39.

Den almindelige opinion hos oss var nærmest mot sporten, og da det var utlendinger som hadde vardesatt tindene, måtte der, ovenfor det store publikum, skaffes forståelige beviser på, at vi var jevnbyrdige. Her rakk det ikke frem med nyruter! Men så sterkt hang den gamle fordommen i, at det i første rekke blev å overbevise sig selv. For å opna dette var selvkravene ikke små.

At opinionen nærmest var imot fjellsporten, skal vi se er en påstand som flere av tindebestigerne fremsetter. De føler at de har en oppgave i å omvende den norske offentligheten, at de trenger å legitimere aktiviteten sin. I oppgaven vil jeg hevde at det nettopp er et legitimeringsarbeid mye av tindebestigernes litterære produksjon handler om.

Tønsberg hevder Kabru-bestigningen ga det endelige støtet til dannelsen av NTK. Dermed oppsto det som alltid var ment å skulle oppstå, det var så å si iboende i den historiske utviklingen. Norsk fjellsport hadde vært underveis i lang tid, men kom aldri skikkelig i gang. Men nå lå alle forutsetningene til stede for en historisk fullendelse.

Tindeklubben sprang frem av tiden. Nordmennene hadde ikke selv i første rekke skapt grobunnen for sporten, men all erfaring tyder på, at så kunne ha skjedd. Hadde våre tidligst optredende klatrere funnet likesinnede kamerater, var tindenes historie mulig blitt en annen. Alt samler sig i følelsen av at fordom, gammel tradisjonsbundet fordom, har stått stengende for utnyttelsen av evnene. Isolerte entusiaster maktet ikke å rydde veien. Strømkantringen i den almindelige opinionen mot tidesporten skyldes det store arbeide som er utført av utlendinger og norske, og i landets forskjellige distrikter.<sup>57</sup>

All erfaring viser at fjellsporten *kunne* ha vært et norsk initiativ, hevder Tønsberg, men nordmenns fordommer og motvilje har motvirket det. Han er selvfølgelig av den formening av fjellsporten *burde* ha vært norsk. Det har bakgrunn i forestillingene om det nære båndet mellom land og folk, nordmenn har særskilte egenskaper på grunn av landets natur. Den norske naturen er som et utpreget fjelland pregnant med fjellsporten. Fordommer har motvirket den naturlige utviklingen, derfor er fjellsporten så ung her i landet. For å bøte på dette ønsker han å vise hvordan nordmenn endelig har tatt ledelsen på hjemmebane og oppnådd den posisjon det alltid har vært meningen at norsk fjellsport skal ha. Samtidig er det seg selv og NTKs øvrige medlemmer han stiller i lyset. Det er dem som har gjenerobret fjellene fra utlendingenes vold. De har dermed utført et betydningsfullt verk på nasjonens vegne.

### Norske tinder for nordmennene

I Tønsberg historieutlegning sporer vi nå en forberedelse til det endelige og avgjørende slaget, i det blikket vender seg nordover. Han forteller om hvordan de etter hvert hørte rykter om Nord-Norges fjellområder,

gjennem årene eventyrlige beretninger *nordfra*. Hvordan artet mon livet og sporten sig der? Ekspedisjoner hadde sine teltleire, og klatrere – som Slingsby – vardsatte tind efter tind! Men også *nederlag* ryktedes, der var stortinder, som slog tilbake angrep etter angrep. Langt av led lå de distriktene

---

<sup>57</sup> Ibid, 42.

og forunderlig vanskelig måtte de være de tindene, som mange med kjente navn ikke kunne mestre. Hvordan vilde vi kunne hevde oss nordpå? Der gikk som en utilfredshet og en usikkerhet i blodet. . . .<sup>58</sup>

Vi leser her hvordan Tønsberg ønsker å bygge opp en spenning hos leseren, i det han retrospektivt beskriver forventningene og forhåpningene hos klatrerne. Som om hendelsene dette bygger opp mot enda ikke har skjedd, slik at leseren skal føle de samme forventningene. Tønsberg vil at leseren skal engasjere seg følelsesmessig på de norske klatrernes vegne og identifisere seg med dem. Leseren skal lure på hvordan det vil gå, hva utfallet av historien blir; den historien som har vært, hendelser som allerede er velkjente blant alle som bare vet *noe* om norsk fjellsport, hendelser som Tønsberg her allikevel knytter en uvisshet til, og som han knytter sammen til en helhetlig utviklingshistorie frem mot et avgjørende øyeblikk. På de norske klatrernes vegne skal man føle at det her står om noe ytterst viktig. Endelig er det et felt hvor norske klatrere kan stille på lik linje med utlendingene: de kan for første gang konkurrere om å erobre ubestegne tinder. Men det er allikevel en skjevhet, for tindene er nemlig våre, de er norske og de må erobres av nordmenn. Men det måtte skje snart.

Og tiden var kostbar, om ikke ogsaa disse tinder skulde vardsættes av fremmede. Fremfor alle var det *Stetind*, som interessen samlet sig om. Gjennem aarene hadde den været forgjæves prøvet av fremragende klatrere. Det blev det store maal, den maatte da være svendepøven paa norsk tindesport.<sup>59</sup>

”Tiden var inde”, skrev Tønsberg i 1914 om herrene Bryn, Rubenson og Schjelderups svenneprøve. Om hvordan det gikk uttrykket han seg på kort, cæsarisk vis: ”Om disse nordmænds færd kan kort og godt siges at *de kom, saa og vandt*.”<sup>60</sup>

Nordmennene hadde seiret på Stetind, ikke bare over fjellet, men også over britene. Fjellsport er et domene for nasjonal selvhevdelse, endog konkurranse. Tindebestigerne hevder at fjellsporten er hevet over mannejevning, men som vi har sett og skal se, er konkurransemotivet et betydelig trekk ved appellen de retter til sine landsmenn. I 1933 ender han historien slik.

Den første nordlandsturen (1910) trakk snart flere efter. Det var lett å forstå, at der lenge hadde vært en sterk, utilfredsstillet higen mot den uvurderlige opdagergleden, som nybestigninger gir. Og utlendingenes seire appellerte til den nasjonale selvfølelse. Ved de strålende bedrifter, ikke minst bestigningen av Stetind, hadde klatrerne nu – endelig – den fulle visshet for, at som klippeklyvere kunde de ta kampen op med hvem som helst. Vel var vi sent ute, men nordpå ikke *for* sent. Der var en del av de mest navngjetne tindene, som allerede var erobret, men mange sto igjen og løsenet blev: *Norske tinder for nordmennene*. (...) Som tidligere ledelsen i Horungtindene var overtatt av norske, slik gikk det nu nordpå og efter 1910 er samtlige vardedsetninger av vanskelige tinder utført av norske.”<sup>61</sup>

---

<sup>58</sup> Ibid, 44.

<sup>59</sup> Tønsberg, i *Idrætsboken*, 103.

<sup>60</sup> Tønsberg, i *Norsk fjeldsport 1914*, 214.

<sup>61</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 48.

Tønsbergs historiedrama var ved sin ende. Omsider hadde nordmennene overtatt ledelsen på egen jord.

## Gjenerobringen av fjellene

I denne siste historieversjonen oppsummerer Tønsberg artikkelen med å trekke frem det samarbeid som har oppstått mellom *Norges geografiske oppmåling* og NTK. Han ønsker å takke Oppmålingen for hjelpen med å oppnå oversikt over Nord-Norges dårligere kartlagte egner, og siterer i den sammenheng fra et brev til NTK fra Oppmålingens sjef, der han foreslår et samarbeid til gjensidig nytte. I virkeligheten fremhever Tønsberg NTKs store betydning i kartleggingen og ønsker dermed å vise hvilket nyttig foretagende fjellsport er. ”For NTKs medlemmer var det en stor tilfredsstillelse å se, at de, ved den idrett de satte så høit, på sin måte kunde yde det offentlige hjelp.”<sup>62</sup> Det er nettopp den rollen fjellsporten spiller i det større nasjonale bildet som artiklene hele tiden er ute etter å illustrere. Det er noe mer enn bare en fritidssysssel for en liten gruppe norske menn. Nettopp deres norskhet er av en helt grunnleggende betydning og spiller den altomfattende rollen i historieutlegningen. Fremstillingen dreier seg, som vi har sett, om noe langt mer enn hvordan det etableres et klatremiljø i landet. Etableringen har en betydning av langt større dimensjoner, og det er nettopp det Tønsberg ønsker å overbevise leseren om. Naturligvis må ikke dette misforstås som spekulative retoriske triks; Tønsberg har ganske enkelt en overbevisning om sin praksis opphøyde betydning og ønsker at andre skal dele hans syn. I hans øyne *er* fjellsporten typisk norsk. Og han ønsker anerkjennelse for den livssysssel han og hans krets bedriver. Men jeg har her argumentert for at man kan tolke historiefortellingen som en mer eller mindre bevisst *appell* til den norske leseren og hans nasjonale identitet. Tønsberg ønsker seg den samme offentlige oppmerksomhet og nasjonalistiske reaksjon som da Mohn ikke besteg Storen. Og han ønsker å manøvrere sin elskede sport inn som en betydelig del i den store fortellingen om Norges fremvekst. Det kan vi lese i hvordan han åpner artikkelen fra 1933.

Tindesporten må sees som den siste fase i erobringen av høifjellet. Det har vært sagt, at denne sporten er utslag av overkultur. Mulig er det noe i det. Kan hende vi efter frigjørelsen i 1814 behøvet de lange årrekkene for å nå frem til forståelsen av, at også sportslig utforskning av ukjente fjellegne var ledd i nasjonal reisning.<sup>63</sup>

Fjellsporten er her, i all sin tydelige enkelhet, erobring av land, av nasjonens eget land innenfor egne grenser. Det er den endelige – ”den siste fase” – i ervervelsen av landet. Fjellsportens menn har gjenerobret tindene fra utlendingene, og det er ingen liten bedrift.

---

<sup>62</sup> Ibid, 50.

<sup>63</sup> Ibid, 15.

At jeg sier gjenerobret sikter ikke bare til at de i utgangspunktet er ”våre”, men at nordmennene på sett og vis er kommet tilbake der de kom fra. Jeg har argumentert for hvordan Tønsberg på et vis skaper fjellene som vårt opprinnelsessted og hvordan dette har vært med på å forme folkets iboende egenskaper, *nasjonalkarakteren* i samtidens begrepsapparat. I den nasjonale diskursen på 1800-tallet var fjellet og fjellnaturen som symbol, og fjell- og dalbygdene som realitet, sentralt i konstruksjonen av det typisk norske. I innlandsbygdene hadde det norske hadde overlevd gjennom århundrer med fremmed styre og innblanding. Den norske folkekarakteren hadde overlevd her, og båndene tilbake til oldtiden var bevart sterke og ubesudlede. Det var innlandnaturen som i størst grad hadde formet nasjonalkarakteren, det kunne leses i folkeeventyrene, høres i folketonene og ses hos den frie, selveiende bonden. Denne forestillingen om et særegent og formgivende nasjonalt landskap, og en nasjonalkarakter inngår i Tønsbergs forståelseshorisont. Hos ham stiger høyfjellet og tindene opp over denne horisonten. Det er den moderne friluftstradisjonen som har muliggjort en slik horisontutvidelse, den har skapt plass for dem i nordmenns forhold til sitt eget nasjonale landskap. Men hos Tønsberg er ikke tindene bare sceneri og kulisser, de er ikke utenfor livsverden. De er befolket. Nordmenn er født med klippevegg under føttene, kan vi si som en parallell til den nå velbrukte frasen om nordmenns forhold til ski. Nettopp interaksjonen med skiløpingen og annen sport er sentral i den navigasjonen inn i det nasjonale som fjellsportens menn bedriver, noe vi skal se nærmere på senere. Tønsberg ønsker å skape fjellet som nordmenns egentlige opprinnelsessted, og samtidig vise hvordan fjellsporten *kunne* hatt Norge som opprinnelsesland. Norges land og historie har nemlig vært skapende for alle nordmenns iboende anlegg, som kommer til syne selv hos en byborger og kunstmaler som aldri har klatret før, og hos en fjellbondebefolkning som oppstår som de fødte førere. Nordmenn er skapt for klatring fordi det ligger der som medfødte evner hos dem, evner som har blitt skapt gjennom århundrer, for ikke å si årtusener av et liv blant tindene. Nasjonens landskap har skapt og formet nordmannens indre landskap, selve folkesjelen. Det er denne klatrende sjelen som gjenerobrer og vinner sitt land på toppen av Stetind.

## 2 En nasjonal sport

I forrige kapittel så vi hvordan Tønsberg i sin teleologiske historieopptegnelse skildret den norske fjellporten som et uunngåelig mål på utviklingen, fordi fjellporten var iboende det norske landskapet og dets folk. Men nordmenns fordommer hindret den å bli en ”realitet” tidligere. For det skortet ikke på *evnene*, de hadde nødvendigvis alltid vært der, de var naturgitte. I dette kapitlet skal jeg belyse dette perspektivet grundigere og undersøke tindebestigernes begrunnelser for at fjellporten ”i særlig grad fortjener at tages op av nordmænd”, slik de skriver det i forordet til *Norsk fjeldsport* i 1914.

Til grunn for fremstillingen av fjellporten som spesielt egnet for nordmenn ligger flere premisser som sammen gjør tindebestigning til en nasjonal aktivitet. Disse vil bli trukket frem her. For det første bunner det i en forestilling om en særegen nasjonalkarakter, formet av den norske naturen. Særlig fjellandskapet er dermed hjemstad for ”det norske”. For det andre forteller det oss noe om ønsket om fortrolighet med naturen som en nasjonal natur. Gjennom å erobre den mest nasjonale av all natur i Norge, nærmer tindebestigeren seg det eviggyldige norske. Dette bringer oss til det tredje punktet jeg ønsker å ta opp, nemlig hvordan han finner seg selv *som* nordmann i naturen. I fjellene gjenfinner han seg selv fordi tindebestigningen setter ham i kontakt med glemte og ubrukte sider ved mennesket. Fjellporten fordrer og utvikler egenskaper som er spesielt verdsatte og noe enhver nordmann burde besitte. Tindebestigeren er derfor et godt menneske. Og en god nordmann.

### Fjellet som forbindelsesledd til det norske

Vi husker hvordan Tønsberg fremhevet nordmenns dyktighet i klippeklatring. Han er på ingen måte alene om å fremheve skarpklatring som norske tindebestigeres fremste forse. Faktisk har alle NTKs medlemmer et litt anstrengt forhold til sin preferanse for klatring på stein. Dette årsak har sin bakgrunn i en streng formaning fra Slingsbys side, noe jeg kommer tilbake til senere. I Tønsbergs forklaringsmodel er ferdighetene medfødt. Bondebefolkningens instinkt og iboende evner kom til syne hos førerne under Halls veiledning, Vigdals bestigning av Storen og hos Romsdalshorns førstebestigere. At bøndene behersket tindebestigningen kunne begrunnes med at fjellene var deres element, det var i den naturen de levde. Men også Heftye følger instinktene, og som fører til at han legger ruten over fjell når meningen var å følge Slingsbys rute. Også hos Petersen, som aldri hadde klatret før, tvang instinktene seg fram. Det var ”som en åpenbaring av unyttede krefter, av evner som i gammel tid var fremmet gjennom veidekulturen i høifjellet, og hvis utvikling for de primitive folk betinget livets opphold”. At Petersen bærer i seg egenskaper og evner utviklet hos de tidlige nordmenn, vitner om en

forestilling om en nasjons folkekarakter eller *nasjonalkarakter*. Den norske naturen har skapt folkets fysiske og psykiske støpning, nordmenn er støpt til tindebestigere.

Denne forestillingen om naturens påvirkning på folkets karakter og lynne har lange røtter i europeisk idéhistorie. For Norges nasjonsbyggere ble tankegangen et kraftfullt våpen i den kulturelle grenseoppgangen mot Danmark, et land hvis landskap er av en helt annen beskaffenhet enn vårt, derfor måtte også folket og kulturen være det. Forestillingen var at nordmenn utpreget seg ved hardførhet, styrke og seighet, som hadde sin årsak i en vill og ugjestmild natur. I nasjonalromantikkens symboldannelse var det innlandsbonden som ble løftet frem som den fremste legemliggjørelsen av det norske, et kulturikon som har blitt stående i norsk nasjonalisme. På samme måte er hans landskap, fjellandskapet, blitt stående som Norges nasjonalnatur. Det var dette landskapet DNT fremmet i sitt nasjonale prosjekt, det var hit de første vandrerne søkte for å oppleve og tilegne seg det norske.<sup>64</sup> Og det er dette landskapet de norske tindebestigerne har som sin tumleplass i det Tønsberg kaller ”den siste fase i erobringen av høifjellet”.

Tindebestigerne forestiller seg oppstigningen i fjellene, i forhold til vandringen, som en sterkere opplevelse av det norske, fordi man på denne måten kommer tettere innpå fjellnaturen som *støper* av den norske nasjonalkarakteren. Det nedlagte arbeidet i tindebestigningen blir som en opplevelse av historien i miniatyr, hvor de får føle hvordan naturen har virket på nordmenns livsvilkår gjennom generasjoner. Fjellsporten setter dem på denne måten i kontakt med selve *norskheten* slik den er nedkommet i kamp naturen. Når de forteller om den lokale befolkningens liv fra der de ferdes er det ofte med vekt på deres kamp for tilværelsen, det tunge slitet i et karrig landskap. På dette planet føler fjellsportsmennene seg beslektet med bondebefolkningen, det er noe som kan tilby en tilgang til felles erfaring. Fra sin første tur til Nord-Norge i 1913 kunne Tønsberg berette om siste kveld i Kirkefjord, hvor det var fest med lokalbefolkningen. ”Nu var vi liksom kommet dem nærmere, disse prægtige mennesker, muligens ved at vi selv hadde præstert litt arbeide i den natur de selv saa mangen gang hadde sit tunge slit i om end paa anden maate. Og om arbeidet deroppe i tindene maatte vi berette”.<sup>65</sup> Tønsberg skildrer en slags innlemmelse blant naturfolket, hvor de vinner deres aksept fordi de selv har nedlagt et arbeide i naturen. De har kommet nærmere både naturen og folket som bor der. Det gir Tønsberg vissheten om at han er et ekte friluftslivsmenneske, at han har kommet nærmere den natur det moderne bymennesket har mistet kontakten med.

---

<sup>64</sup> Matti Goksøyr, ”Nasjonal identitetsbygging gjennom idrett og friluftsliv”, i *Nytt norsk tidsskrift* 1994, nr. 2.

<sup>65</sup> Henning Tønsberg, ”Nordlandsbestigninger sommeren 1913”, i *Norsk fjeldsport* 1914, 181.



Det som her skildres kan betraktes som en tilbakekomst til naturen. ”Naturen” sikter ikke her bare til den ytre naturen, til fjellandskapet, men også til nordmenns egen natur. Fjellsport tilbyr en mulighet til å nærme seg selv som nordmann. Hassa Horn gir i *Idrætsboken* denne begrunnelsen for trangen til å stige opp i fjellene:

For os *Nordmænd* burde fjeldsport ligge særlig godt tilrætte. Vort land er præget av havet og fjeldet. Begge deler har sat sit stempel paa folket og formet dets karakter. Fra Arilds tid har det ført sin kamp paa sjøen og mellem fjeldene som stængte bygdene og skilte dem ad. Fjeldene trænger sig overalt frem og indpaa; men folket har tat kampen op og seiret skridt for skridt. De fleste av dem, som nu i vore dager søker fjeldet, behøver det strengt tat ikke – men trangen er der like fuldt.<sup>66</sup>

Det er fiskerbonden og fjellbonden som skildres her, de to nordmenn fra gammelt av. Havet og fjellet har satt sitt ”stempel” på dem og formet deres karakter. Derfor burde fjellsporten ligge til rette også for dagens nordmenn. Horn oppfordrer dem til å *gjenoppsøke* naturen.

Den trangen Tønsberg og Horn beskriver viser på mange måter til den trangen det moderne bymennesket føler til å gjøre seg fortrolig med naturen. Den i Norge svært tydelige dikotomien mellom det usunne livet i byen og naturens sunnhet, var blitt ytterligere forsterket fra slutten av 1800-tallet gjennom fremveksten av idrettsaktivitet i fri natur.<sup>67</sup> Nansen, som en av de fremste representantene for denne tankegangen, oppnådde nødvendigvis resonans i fjellsportsmiljøet, slik han gjorde det i hele den norske befolkningen. Flere av tindebestigerne var dessuten ivrige skiløpere og fjellpionerer også vinterstid. Horn var forøvrig både formann i Foreningen til Ski-Idrettens fremme og president i Skiforbundet. Mye av tindebestigernes retorikk likner tankegodset fra skiløpingens ideologer. Skiløpingen ble koblet til ikke bare eldgammel ferdselstradisjon, men også til de særskilte egenskapene som særlig kjennetegnet nordmenn.<sup>68</sup> Langs de samme linjene ønsker fjellsportens talsmenn å knytte tindebestigning til landets historie, natur og folkekarakter.

En annen særnorsk linje, beslektet med ideen om byen som unatur, er synet på bygde-Norge som mer nasjonal enn byen.<sup>69</sup> Tindebestigerne bryter inn i bygdekulturen utenfra, med et ønske om å oppnå den samme fortroligheten med naturen som bondebefolkningen. De kunne nok oppleve det som å komme inn i en kultur som ikke var deres egen, selv om bondekulturen ble forestilt som erkenasjonal. Det er ofte tydelig hvordan de opplever bøndene som essensielt annerledes. For eksempel beskriver Backer Grøndahl hvordan Kristian Tandberg med sitt vinnende vesen nådde gjennom til mennesker. ”Bedst viste denne evne sig

---

<sup>66</sup> Hassa Horn, ”Fjeldsport”, i *Idrætsboken*, 22.

<sup>67</sup> Slagstad hevder dikotomien ”var et gjennomgående motiv i det moderne Norge”. (*Sporten*), 238.

<sup>68</sup> I skiidretten var vi ”mest i overensstemmelse med vor folkekarakter: djerv og voldsom”, anfører Henrik Angell i Lysakerkretsens hovedverk *Norge 1814-1914*. Slagstad, (*Sporten*), 271.

<sup>69</sup> Jeg tenker f. eks på Sars’ tokultur-lære og Garborgs påstand om to nasjoner i Norge.

likeoverfor vore fjeldbønder; litt tunge og mistænksomme som de er.”<sup>70</sup> Denne måten å betrakte dem som en samlet gruppe – ”vore fjeldbønder” – er ikke uvanlig blant tindebestigerne. Et annet sted skriver han om hvordan selv Ola Berge, bestyreren på Turtagrø som de kjente så godt, brukte tid før han åpnet seg for ”oss byfolk”.<sup>71</sup> Man ser derfor hvordan følelsen av annerledeshet går begge veier. Særlig fra turene i Nord-Norge, hvor fjellene ligger nær bebyggelsen, formidler de lokalbefolkningens blikk på dem. Det var ikke bare slik at de opplevde bøndernes annerledeshet, de erfarte nok også seg selv som litt fremmedartete i den norske naturen. Men ved hjelp av både tauet og pennen stiger de likevel høyere opp i fjellene og stiller seg over bondebefolkningen som de fremste forvalterne av selve nasjonalnaturen.

Som vi skal se, beskriver mange av dem nødvendigheten av å komme seg ut av bylivets unatur og sirkelgang og gjenfinne kontakten med naturen. Gjennom erobringen av fjellene nærmer tindebestigerne seg på en måte fjellbonden i likhet, et av de sterkeste nasjonale symbolene i Norge. Bondebefolkningen er på en og samme tid en vedvarende målestokk og tilbakelagt stadium; den er det nasjonale råmaterialet fjellsporten skal vokse frem av. Med elitens sedvanlige freidighet ser fjellsportsmennene seg selv som mer norske, fordi de som dannede menn er i besittelse av en dypere forståelse av den norske naturens verdi, enn de innfødte som bedømmer naturen etter dens nytte. Selv om bondebefolkningen behersker fjellnaturen bedre enn noen har de ikke vist noen interesse eller forståelse for fjellsporten, de tilskrives liten eller ingen rolle i dens fremvekst. I Tønsbergs begrepsverden sto ”bondens mangel på det energiske initiativ” som den rake motsetning til det han flere steder angir som avgjørende for fjellsportens gjennombrudd i Norge, nemlig ”turistens energiske intitiativ”.<sup>72</sup> Tønsberg beskriver ofte en betegnende overraskelse over den forundring bøndene møter klatrerne med. ”Forunderlig at der skal staa slik respekt av den sportslige klatring, og det blant mænd, hvem en bortkommen sau eller gjeit saa mangen gang tvinger til klatring i ulænde som den gjæveste tindestiger vilde steile overfor.”<sup>73</sup> Norges tradisjonelle befolkning har uten tvil evner, men de evner ikke å benytte dem til fjellsporten som et edlere formål.

Også Slingsby, som klatrerne henter mye av sitt tankegods fra, uttrykker seg i liknende former. Han anvendte seg flittig av bønder som førere og kjentmenn under sine mange ferder i et norsk landskap som var svært mangelfullt kartlagt. Følgende sitat fra *Norsk fjeldsport* viser hvordan Tønsberg er influert av Slingsby.

---

<sup>70</sup> Nils Backer Grøndahl, ”Kristian Tandberg”, i *Norsk fjeldsport 1914*, 75.

<sup>71</sup> Nils Backer Grøndahl ”Minner om Ola Berge”, i *Norsk fjellsport 1933*, 11.

<sup>72</sup> Se f. eks Tønsberg, ”Norsk tindesport – dens utvikling”, i *Norsk fjeldsport 1914*, 203.

<sup>73</sup> Tønsberg ”Nordlandsbestigninger 1913”, i *Norsk fjeldsport 1914*, 176.

Rock climbing, in the path of duty, has nevertheless always to some extent been exercised in every rocky mountain valley in Norway and there are and have been for centuries hundreds of peasants who have literally toddled out of their cradles on to the rocks, and who are surefooted and fearless before they have learned their alphabet. The best of them become excellent cragsmen and are in great request when a crag-fast goat or sheep has to be rescued.<sup>74</sup>

Bildet av barnet som stabber seg ut av vuggen og opp i fjellveggen gir assosiasjoner til vår tids typiske vending om nordmenn som født med ski på bena. Denne selvforståelsen kan gjerne kalles en nåtidig forestilling om nasjonalkarakter. Og for mange nordmenn er det nettopp det, en forestilling, og dessuten et vitnesbyrd om det vellykkede prosjektet fra skisportens myteskapere.

Og det er nettopp et slikt myteskapende arbeid fjellsportens talsmenn ønsker å nå gjennom med. Det gjør de blant annet ved å spre sine forestillinger om en sport med lange tradisjoner i Norge. De legger ikke skjul på at interessen for fjellsporten våknet sent her i landet, tvert i mot beklager de seg svært ofte over dette faktum. Men det er ikke sporten som har lange aner, det er fremferden i naturen. Bøndenes liv og virke blant fjellene har dannet grunnlaget for alle nordmenns særskilte forutsetninger for fjellsport. For når bøndene er født med fjellvegg under føttene, er også alle nordmenn det. Tindebestigerne ønsker å bearbeide dette "råmaterialet" til en nasjonal praksis, slik det ble gjort med skisporten. Skiløping var en praksis som hadde lange røtter i visse deler av landet, men det er gjennom byborgerskapets innsats at skiløpingen blir en virkelig folkeaktivitet og en nasjonalsport.<sup>75</sup> Nå var ikke tindebestigning utbredt blant bondebefolkningen overhodet. Men det som var utbredt og hadde lange røtter var selve bevegelsen, kroppsbruken i ulendt og bratt terreng. I årtusener har nordmenn tatt seg over fjell på reise eller i næringsøyemed. I datidens forestillingsverden var det klart at dette har satt sitt preg på nordmenns evner, også på de moderne byborgere. Det er et trekk ved den norske nasjonalkarakteren å kunne trenge seg frem i bratt terreng. For tindebestigerne gjelder bare å få nordmenn til å innse fjellsportens høyere mening, dens funksjon og nytte. For det er ikke bare lek og tidsfordriv. Som all annen sport er den karakterbyggende og sunn. Den skaper gode nordmenn.

## **Erobringen av fjellene. Erobringen av seg selv**

Tindebestigerne er naturligvis hellig overbevist om at sporten deres er overlegen når det kommer til karakterbygging. Den dyrkes i en opphøyet verden og dens virkning er deretter. Den som stiger opp i fjellet vil komme ned igjen som et nytt og bedre menneske.

---

<sup>74</sup> Slingsby, i *Norsk fjeldsport 1914*, 14.

<sup>75</sup> Audun R. Aasbø, *Skiløperkunstens poetikk: Om Fridtjof Nansens litterære manøvrer under den moderne skiidrettens fremvekst*, (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2009), 5.

Det første kapittelet i NTKs første bok bærer tittelen ”Vor sport”.<sup>76</sup> Artikkelen forfatter er C. W. Rubenson, en av klubbens mest toneangivende premissleverandører og ubeskjeden ideolog. Artikkelen er som en programerklæring, en ideologisk grunnstein for fjellsporten, retningsgivende for denne generasjonens forestillinger rundt sin egen virksomhet. Rubenson var blitt bedt om å skrive om fjellsporten, ”hvad den betyr for os fjeldkarer”, en oppgave han motvillig påtar seg. (1) Motvillig fordi de innvidde allerede vet hva fjellsporten er, mens de uinnvidde uansett aldri vil forstå, et standpunkt betegnende for tindebestigerne. Allikevel gir han seg i kast med oppgaven, og beskriver en aktivitet som rommer hele mennesket, som danner karakter og bibringer innsikt i en verden langt utover høyfjellet.

Rubenson hadde klatret i Sveits, så vel som England og Himalaya. Men ingen steder kunne måle seg mot Norge. ”Nei, en lærer at forstaa for et land, det er vi har, naar en streifer saa`n omkring. En skjønner hvor en hører hjemme.” (4)

Jeg nevnte ovenfor hvordan fjellsporten skildres som en tilbakekomst til naturen. Dette ofte gjentatte motivet kan fortolkes som et dobbelt møtet med naturen, det samtidige møtet med høyfjellsnatur og menneskenatur. Når klatrerne beveger seg inn i blant tindene er det ikke bare den ekte og opprinnelige naturen de møter. De møter også seg selv, som bærere av en opprinnelig og grunnleggende menneskelighet. Gjennom deres mer krevende og risikofylte bevegelse i fjellet tilegner de seg ikke bare naturen, de kommer også i kontakt med sider ved seg selv som det moderne samfunnsmennesket er i ferd med å glemme.

Der er meget i et menneske, som livet nu for tiden, især i byerne, har svært liten bruk for, halvglemte evner og instinkter fra en tid, da menneskene levet sammen med naturen, maatte kjæmpe og stri med naturmagterne for at klare sig i kampen for tilværelsen. – Vi behøver det ikke længer nu. Men endnu hænger der noe igjen fra den tid. I ethvert normalt menneske er der en dyp trang til at føle samhørigheten med naturen, overbevise sig om, at hans sind eier røtter, som endnu ikke har tapt sit tak i jorden. Det er denne trang som driver os byfolk ut til havet, ind i skogene, op paa fjeldet. (2)

Det er en trang – ”i ethvert normalt menneske” – som driver det ut i naturen, et behov for å gjenvinne kontakten med både den, og seg selv. I fjellet blir en som ”et nyt menneske”: ”Alting tar sig anderledes ut. Det som var viktig igaar er knusende likegyldig idag – og omvendt”. (3) Gjennom å skrelle vekk alle de likegyldige og i virkeligheten falske lagene etter det moderne samfunnets avleiringer, finner man både frem til den essensielle kjernen i seg selv og til de verdiene i livet som virkelig betyr noe.

Erfaringen av de mest enkle ting, som sult og kroppslig slit, leder til innsikt i den store sammenhengen. Rubenson sitter i storbyen Hamburg når han skriver om sine elskede fjell, hvor lengselen etter den norske fjellheimen kjennes sterk.

---

<sup>76</sup> Carl Wilhelm Rubenson, ”Vor sport”, i *Norsk fjeldsport 1914*. Sidetall angitt i parentes.

”..naar jeg ser ut av vinduet, møter øiet bare stygge hustaker og røk. Aa, luften paa fjeldet er no andet end almindelig luft, den er berusende vin. Solskin og regn er ikke som her likegyldige naturfænomener. Det er deilig at baske i solen, det er friskt at kjende regnet piske sig i ansigtet, det er stolt at kjæmpe sig frem mot stormen. Det er godt at ha det godt, men det er godt at slite vondt imellem. Det jeg kanske husker bedst fra vore turer er vanskelighetene og slitet. Morro var det, og jeg tror aldrig, vi klaget, om det var noksaa stridt – det vilde nu ogsaa hjulpet så velsignet lite. Og slik som en kan sætte pris paa mat og drikke! De som ikke har gaat i ørske og fantasert om bif og øl, de forstaar ikke hvad det er for magter, som behersker samfundet”. (4)

Gjennom været griper naturen inn i livet på en fundamental måte. Det er ikke bare kulisser, som for et bymenneske, det er natur å baske i eller kjempe med. Været former fjellturens avkastning på kropp og sinn, det bestemmer om det er slitet eller behaget som er det fremherskende utbyttet. Ikke sjelden fremhever tindebestigerne slitet som det større godet og markerer med det tilknytningen til det som ofte har blitt fremhevet som et fremherskende protestantisk trekk ved norsk friluftsliv.<sup>77</sup> Slit er godt, det herder og styrker både legemet og sjelen, og som sitatet viser leder det endog til innsikt i de samfunnsherskende makter.

Også Hassa Horn fremhever slitet som det mest fruktbare. ”For meget sol og medgang slapper, mens uveir virker som en moralsk og fysisk stimulans av aller kraftigste sort”. Det er igjen en dobbel form for innsikt og erkjennelse det handler om, med selverkjennelsen som den viktigste. ”Under saadanne forhold kommer det vel med at kjende fjeldet, men næsten endnu viktigere er det at man *kjender sig selv*”.<sup>78</sup>

Selverkjennelsen er en del av fjellsportens karakterbyggende effekt. Når man settes på prøve blir man kjent med seg selv, med sine styrker og begrensninger, man kommer i kontakt med en grunnleggende menneskelighet. Det er på en måte en gjenoppdagelse av sovende drifter og instinkter, høyst naturlige sider ved mennesket som ikke benyttes i samfunnslivet, men som kreves og dannes i fjellsporten. Dannelsen av disse sidene vil vise seg nyttige når klatreren returnerer til samfunnet, beriket og styrket etter oppholdet i fjellet. Han vil enkelt sagt bli et bedre menneske. Noen av egenskapene man vinner ses i det følgende sitatet fra Horn, som heller ikke han er i tvil om fjellsportens uovertrufne evne til karakterdannelse.

I fjeldet faar man god anledning til at øve sig i taalmodighet og utholdenhet, i hensyntagen til andre. Der kræves dristighet og paa samme tid besindighet – et rolig mod, som ikke letsindig utfordrer farerne, men som forstaar at møte dem, naar de ikke kan undgaaes. Disse gode gode og primitive mandlige egenskaper kommer vel med under alle livets forhold, og det er idrættens første og største opgave at fremme og utvikle disse dyder. Uten sammenligning for øvrig tror jeg man trygt kan si, at ingen idræt bedre fylder dette maalt end *Fjeldsporten*, som dertil skjænker en saa mange uforglemmelige minder om farer man har gjennemgaat, om glæder man har tat del i, om godt og trofast venskab.<sup>79</sup>

---

<sup>77</sup> Se Slagstad (Sporten), 239.

<sup>78</sup> Horn, i *Idrætsboken*, 16.

<sup>79</sup> Ibid, 23.

Tålmodighet, evne til samarbeid og et avbalansert mot, alle sammen sindige egenskaper. Det er nettopp sinnets styrke som er klatrerens redskap i møtet med potensielt farlige situasjoner, mye viktigere en den legemlige styrke. I fjellsporten må man takle unntaksartede situasjoner, vesensforskjellige fra dagliglivets omstendigheter. Situasjonene krever at hele den menneskelige beredskap aktiveres. Det er denne erfaringen av hva beredskapen består av som er selverkjennelsen. Det er idrettens fremste oppgave å utvikle dyder som er til nytte ellers i livet, fremhever Horn. Fjellsportens legitimering ut ifra et slikt nytteperspektiv er betegnende for denne formative fasen, noe jeg kommer tilbake til senere.

I ”Vor sport” ser Rubenson tilbake på øyeblikk så farefulle at han nesten ikke kan fatte at han var der. Han beskriver hvordan han likevel opplevde dem som trygge.

Vi føler, hvordan hver muskel er spændt, hver nærve rolig, hvordan hele vor krop er under kontrol. Og en trænger sandelig til at overbevise sig en gang imellem om, at en virkelig er noe tes. Overbevise sig om, at en til en viss grad er i besiddelse av de egenskaper, som pleier at karakterisere et mandfolk, nemlig kraft og mot og snarraadighet.<sup>80</sup>

Det er nettopp fjellsportens faremoment, at det er en risikosport, som gjør den så verdifull. Rubenson innrømmer at sporten kan være farlig, det er dumt å påstå noe annet. Men det er nettopp det som er poenget. ”En *skal* netop rykkes ut av dagliglivets ensformige, farveløse tilværelse, og stilles ovenfor nye opplevelser, friske indtryk og oprindelige følelser.”<sup>81</sup> Opprinnelige følelser og primitive egenskaper, det er de to tindebestigernes credo. Sider ved mennesket man må rykkes ut av samfunnets rutinemessige, grå tilværelse for å føle på.

Denne oppstillingen av en i dobbelt forstand opphøyd fjellverden opp imot mot samfunnet nivellering er tilbakevendende hos fjellsportsmennene. Fjellsporten er et område hvor mennesket tar tilbake kontrollen over seg selv og fra samfunnets passivisering. I det følgende sitatet fra Nils Backer Grøndahl fra *Idrætsboken* tydeliggjør dette perspektivet, samtidig som det oppsummerer mye av det jeg har vært inne på ovenfor.

Sporten maa jo drives helt borte fra hjemmet og de daglige smaabekymringer og paaslit. Ved at den drives i naturomgivelser der i sig selv er saa vidunderlig skjønne og saa forskjellige fra det tilvante, avledes tankene fuldstændigere end ved nogen anden idræt. Det maa endmer ske ved at sporten fordrer opmærksomhet. Ikke alene nødvendiggjør hvert skridt i terrænget det, men planlæggelsen, fundet av og overholdelsen av veien, kontrollen med kart og kompas paakalder stadig ens aktpaagivenhet. Endmer sker dette ved fjeldklatringer og vanskeligere brævandringer. Her utføres et planlægnings- og utforskningsarbeide som ikke bare kræver men ogsaa i høi grad udvikler sider ved vor aand, som i det daglige vanskelig blir sat krav til. Det er meget sandt i det gamle ord at ’den bedste hvile er at arbeide med noget andet’. Derfor vil fjeldsport bli en glimrende hvile og en gjenfødelse for den slidte byhjerne, hvis tanker og arbeide kredser om i en bestemt ringgang hele livet. Læg dertil at sporten udvikler aandelig disciplin. Hensyntagen til andre, evne til at underordne sig et fælles maal, til at taale anstrengelser og savn, til taalmod og utholdenhet er egenskaper som maa fordres

<sup>80</sup> Rubenson, i *Norsk fjeldsport 1914*, 5.

<sup>81</sup> Ibid, 6.

og derfor ogsaa maa bli utviklet. Og saa tilslut den fylde av indtryk av naturskjønhet og naturvælde som man bærer med sig og kommer til at sammenligne med dagliglivets pirk, smaatteri, baktanker og slit. Bare sammenlikningen vil tilføre en følelsen av hvad der er stort, vakkert og værdifuldt, og det kan kun bli til aandelig vekst for mennesket.

Jeg vet derfor ikke noget som hos et sundt menneske kan bringe saa hurtig og saa sterk en aandelig og legemlig rekreation som fjeldsport – og især da tindesport.<sup>82</sup>

Sitatet rommer helt sentrale elementer i bildet tindebestigerne har av sporten sin. I forenklede trekk skildres en sport hvor dens utøvere tilbys en tilgang til verden og seg selv på en fundamental måte. Ved å tre ut av det rutinemessige hverdagslivet og opp i den opphøyde fjellverdenen får man innblikk i det som virkelig betyr noe. Det norske høyfjellet er en mer umiddelbar, nedstrippet verden, hvor livets mest essensielle sider er synliggjort. Her kreves en helt annen, deltakende aktivitet, hvor man ikke passivt dreies rundt med det store samfunnshjulet, man må i stedet ta ansvar for sitt eget liv, men også andres. I en forstand er medmenneskeligheten sterkere i fjellet, alle de nevnte tindebestigerne fremhever hver og en hvordan man lærer å stole på hverandre i fjellet og dermed ellers i livet. Vennskapsbånd som er knyttet i et klatretau er ekstra sterkt. Det er dessuten karakteristisk at det særlig er de indre, ikke-legemlige aspektene ved en tilsynelatende fysisk syssel som fremheves og som dyrkes. Det er den ”aandelige” veksten som er fjellsportens fremste utbytte. Den ”slidte byhjerne” vil være som fornyet etterpå.

Et festlig eksempel fra Backer Grøndahls side understreker med hvilken kraft man anser at fjellsporten kan omvende fortapte sjeler så fort de tar steget inn i det norske fjellandskapet. En sommer var det at fire ”kopister” ankom Turtagrø, forteller han i *Norsk Fjeldsport* fra 1914. ”De hadde likesom endnu blækkete fingre fra pulten, og det departementale støv kunde man tydelig se paa dem. Med langpipe i munden og kortene i haanden haanet de om aftenen dypt de idioter, som vilde anstrenge sig for en fjeldtops skyld”. Dagen etter ble det allikevel til at de begav seg inn blant fjellene. Der inne kjente to av dem dragningen mot fjellene så sterk at de ville på toppene, til kammeratenes latter. De besteg nordlige Dyrhaugstind og tilbake kom de som fornyet. ”Hjem til Turtagrø kom de som to unge guder. Hvert støvfnug var blæst bort og der stod en saa smittende, fjeldfrisk glæde og begeistring om dem, at kameraternes spotske bemerkninger og smil døde hen, og selv de hjemmesittende fik en liten lys avglans av fjeldets herlighed”.<sup>83</sup> Slik går det med de fleste som forsøker seg i fjellsporten, hevder Backer Grøndahl. Tenk bare på hvilken nasjon vi ville vært hvis alle nordmenn klatret opp i fjellet, igjen.

---

<sup>82</sup> Nils Backer Grøndahl, ”Fjeldsport og sundhet”, i *Idrætsboken*, 147.

<sup>83</sup> Backer Grøndahl, i *Norsk fjeldsport*, 72-73.

## Konstruksjonen av tradisjonen

Vi har gjennom de to siste kapitlene sett på hvordan tindebestigerne forsøker å nasjonalisere fjellporten, en aktivitet som for de fleste nordmenn var forbundet med engelske Norges-turister. Ved å knytte den til norsk historie, landskap og folk, treenigheten som har meislet ut nordmannens karakteregenskaper, kan de hevde den hører hjemme i Norge, selv om de altså beklager at vi var så sent ute. For det er ikke selve fjellporten som er gammel, men dens aner. Samtidens nordmenn er forbundet med historiens fjellbønder og fremfor alt med vikingene fra Norges gullalder, som det i nasjonsbyggingen gjaldt sånn å knytte tettest mulig bånd til. Selveste Olav Tryggvason var jo historiens første fjellsportsmann. Men fjellsportens røtter strekker seg lenger tilbake enn det, helt tilbake til nordmannens arnested i fjellene, skal vi tro Henning Tønsberg. Men selv om flertallet av nordmennene har klatret ned fra fjellene, slik Darwins menneske klatret ned fra trærne, finnes norskheten fortsatt der oppe. Derfor føler den moderne nordmannen en trang til å klatre opp igjen, hevder Rubenson og Horn. Der oppe kommer man i kontakt både med det eviggyldige norske og med seg selv, to sider av samme sak. I det moderne samfunnet ligger flere av nordmannens karakteregenskaper i brakk, men i fjellporten kommer de til syne igjen.

Det som også kommer til syne, for oss som fortolkere, er behovet for å angi aktivitetens nytte. Idrettsutøvelse ble den gang især legitimert ut ifra sin samfunnsnytte,<sup>84</sup> og fjellsportens talsmenn følte det nok maktpåliggende å argumentere for dens nytte. Det er en del av deres legitimeringsarbeid, både for at de kan hevde de dyrker en norsk sport, men også for å forsvare at de dyrker den i det hele tatt. I datidens øyne var fjellporten ekstrem, fånyttet og forbundet med ”gærne” engelskmenn. I oppgavens fortsettelse synliggjøres også et annet nytteperspektiv, nemlig tindebestigning som landerobring i nasjonens tjeneste.

Til en viss grad utviser tindebestigernes tankegang paralleller til noen generelle trekk ved den norske nasjonsbyggingen på 1800-tallet, hvor ulike eliter med nasjonsbyggende ideer anvendte det kulturelle råmateriale de fant i bondebefolkningen til en konstruksjon av en nasjonal identitet.<sup>85</sup> På samme måte bearbeider tindebestigerne en kultur som finnes blant den bondebefolkningen som anvender og ferdes i fjellet. På en måte har de ”rett” i at fjellporten springer ut av en tradisjonell ferdsel i naturen, men det er fordi de konstruerer en kontinuitet som i realiteten ikke er der. Fjellsport er en distinkt moderne måte å bevege seg i naturen på, en historisk oppstått fritidsaktivitet. Fjellsportens påstått lange røtter i Norge er derfor å anse som en oppfinnelse av en nasjonal tradisjon. Det er hva Eric Hobsbawm har kalt ”invention of

---

<sup>84</sup> Jfr. Rune Slagstad, (*Sporten*), Del IV: Den nyttige idretten.

<sup>85</sup> Øystein Sørensen, ”Hegemonikamp om det norske: Elitens nasjonsbyggingsprosjekter 1770-1945”, i Øystein Sørensen, red., *Jakten på det norske: Perspektiver på utviklingen av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet*, (Oslo: Gyldendal, 2007), 17.



tradition”.<sup>86</sup> Tindebestigerne er uten tvil en elite, men å kalle dem nasjonsbyggere er derimot å trekke det litt langt, selv om jeg i oppgaven hevder at NTK ikke er så introvert som den har blitt fortolket tidligere. Men den nasjonale identiteten er like fullt en sentral bestanddel av deres konstruksjonsarbeid, i konstruksjonen av en norsk sport. Om intensjonene i å fremstille fjellporten som norsk skal jeg gjøre meg noen tanker i løpet av oppgaven.

Men en ting er allerede sikkert, nemlig hvordan tindebestigernes tumleplass legger føringer på hvordan de tenker og snakker om sporten sin. Fjellporten hører hjemme i det mest norske av alt landskap, det nasjonale innholdet i legitimerings- og misjoneringsarbeidet brøt nok til en viss grad frem av seg selv. Fjellsportens talsmenn velger ikke sine retoriske redskaper fra en hvilken som helst språklig verktøykasse, samtidens begrepsverden tillater bestemte måter det er mulig å snakke om en aktivitet som fjellport. Som konstruktører av den norske fjellporten er også tindebestigernes språk konstruert av samtiden.

At det nasjonale praktisk talt bryter seg frem ses til og med hos dansken Egill Rostrup. Når mannen fra flatlandet stiger opp i de norske fjellene stiger nasjonalfølelsen med, den *norske* nasjonalfølelsen.

Og da er det, det kan komme over en, sterkt, saa en ikke kan bekjempe det, at selv en fremmed i landet faar have lov til at synge – ganske, ganske tyst, saa det næppe rækker frem fra hans tanker, og der oppe i ensomheden, hvor ingen af Norges egne lykkelige børn kan høre det og tage det som en tilsnigelse, – synge bare en eneste gang de vidunderligt sterke og skælvende kærlighedens ord:

Jeg ved mig et land – – –.<sup>87</sup>

I fjellene blir selv dansken norsk. Det viser, om ikke annet, det norske fjellets kraft som nasjonalt symbol.

---

<sup>86</sup> Se Eric Hobsbawm og Terence Ranger, red., *The invention of Tradition*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

<sup>87</sup> Egill Rostrup, ”I høifjeldet og mellem tinderne” i *DNTs årbok for 1908*, 86.

### 3 Den noble og ideelle sport

Det er britene som introduserer fjellporten i Norge. Foruten selve aktiviteten med dens utstyr og teknikk bringer, de også med seg et knippe normer og idealer knyttet til sporten på mindre håndfast vis. Det er i første rekke Slingsby, ”norsk tindesports far”, som presenterer disse normene her i landet. Gjennom boken om Norge, hans årbokartikler, samt hans mange personlige bekjenskaper blir alle nordmenn med interesse for tindene kjent med det menings- og begrepsunivers som knytter seg til Slingsbys britiske sport. Men selv om det er i Norge han bestiger sine første tinder så er hans britiske sport uløselig knyttet til den mellom-europeiske fjellnaturen. Det er i Alpene den engelske *mountaineering* er utviklet.

Den norske fjellporten vokser frem i en norsk friluftslivstradisjon som hadde modnet i flere tiår. Denne tradisjonen sprang ut av DNT og er på sin side uløselig knyttet til Norges fjellnatur, fremfor alt Jotunheimen. DNT ble stiftet noen få år før Slingsby kom til Norge første gang. Begge disse tradisjonene møtes i fjellporten. Men det er også flere faktorer som øver innflytelse på fjellporten, eksempelvis den økende interessen for sport og idrett, norske polarferder og dermed også den sterke nasjonalismen som preger begge. Dette er høyst levende faktorer som preger det norske samfunnet fjellporten vokser frem i. Tindebestigerne hevder aktiviteten deres er for ideell for sportens konkurransemotiv, men man kan nok stille spørsmålstegn ved påstanden, noe jeg også akter å gjøre. I dette kapittelet skal jeg se på begrepsforskjellen mellom den britiske *mountaineering* og norsk *fjellsport*.

#### Bare et ønske om eksklusivitet?

I forskningslitteraturen har det vært vanlig å tolke fjellporten som uttrykk for et ønske om eksklusivitet. Vi skal se at Richardson, Slagstad, og Bjørg Fjested fortolker alle NTK fra denne innfallsvinkelen. Imidlertid mener jeg dette stenger for en utvidet fortolkning og dypere forståelse av fjellporten. Jeg tror det hindrer oss å se idéutvekslingen med andre mer eller mindre beslektede aktivitetsformer, samt med de mer generelle tankestrømningene i samtiden. Fjellporten vokser frem og finner sin form under innflytelse fra det som opptar og preger samtidens samfunn. Jeg vil dessuten hevde at den er formet i et bestemt, tilgjengelig språk, uløselig knyttet til dette utsnittet av historien.

Heidi Richardsons hovedoppgave *Kraftanstrengelse og ensomhet* fra 1994 er ofte referert i forskningslitteraturen. Oppgaven er skrevet ved Universitetet i Bergen og er preget av forskningsmiljøet der, med den svenske etnologen Jonas Frykman i spissen. NTK blir behandlet i den delen av oppgaven som er kalt ”Skiftende utfordringer i friluftslivet”. I denne delen blir hun svært opptatt av sitt begrepsapparat, eksempelvis kulturell kapital, habitus,

distinksjonsmarkør, smakspreferanse. Med det glemmer hun det nasjonales rolle, som hun i det forutgående kapittelet hevdet var sentralt i fremveksten av 1800-tallets friluftsliv. Fjellsport blir dermed i all vesentlighet tolket som et ønske om eksklusivitet, når friluftslivet blir folkeliggjort og ikke lenger er for de få. Fjellsportens utøvere er i dette bildet drevet av et ønske om å oppvise hvordan de lever et sannere og mer ekte friluftsliv enn den gemene hop. Men jeg er usikker på om dette leder oss til noen dypere forståelse av tindebestigerne og deres virksomhet. Jeg tror ikke Richardson helt makter å se hvordan innflytelsen fra et bredere historisk felt gjør seg gjeldende i fjellporten. Den fremste drivkraften i friluftslivets endringer føres tilbake til en grunnleggende tilstand ved det moderne mennesket, som hun angir som dets refleksivitet og utviklingsbegjær.<sup>88</sup> Det statiske begrepsapparatet hennes hindrer henne i å se dynamikken og skiftningene i friluftslivet som del av en større historisk prosess.

Det er liten tvil om at det utspiller seg en kamp om hegemoniet i høyfjellet. Tindebestigerne anser seg selv som en elite og blir også betraktet som det. Men skillelinjene går flere steder enn mellom klatrere og vandrere. Også eliten trenger å legitimere seg selv og sin virksomhet, noe tindebestigerne blant annet gjør ved å alliere seg med vandrerne, for eksempel gjennom å oppfordre dem til å oppsøke fjell og områder dominert av utlendinger. Én ”kamp” er dermed den felles innsatsen ”mot” de utenlandske turistene. I forlengelsen av denne nasjonale alliansebyggingen befinner seg tindebestigernes bestrebelser for å få nordmenn til å innse fjellsportens nasjonale betydning, bragdene deres angår alle nordmenn. De er dermed ikke bare opptatt av å være en lukket elite, men ønsker å bli anerkjent av det nasjonale fellesskapet.

En utviklingslinje jeg mener Richardson spesielt overser er den *mentalitetsendring* som utspiller seg utover på 1900-tallet. Den er frambrakt av polarferdenes ringvirkninger i Norge og særlig av idrettens fremvekst, hvor endringen er svært tydelig blant befolkningens brede lag. Her er vi vitne til en helt ny verdsetting av risikofylte utfordringer, hvor man oppsøker krevende og kanskje farefulle situasjoner som ledd i sunn og karakterutviklende aktivitet. Til dels skyldes fjellsportens skiftende fokus slike impulser utenfra, fra erobringen av toppunktet til klatringens utfordringer. I stedet for å betrakte fjellporten som et ”lukket system” innenfor friluftslivet, må vi fortolke den i lys av større prosesser i samtiden. Da vil vi se at det ikke bare er ønsket om eksklusivitet, eller det moderne menneskets utviklingstrang som bringer frem endringene på dette området.

Motstanden mot et slikt lukket og statisk motiv leder oss også til å stille spørsmålsteget ved Rune Slagstadts fortolkning av fjellporten. Han synes å betrakte fjellporten som blott en

---

<sup>88</sup> Richardson, *Kraftanstrengelse og ensomhet*, 71.

overtakelse av engelskmennenes begrep om *mountaineering*. Jeg tror i stedet fjellsportens aner stammer flere steder fra, og hvor britene utgjør en vesentlig, men ikke eneherkende premissleverandør. Som nordmenn fortolker tindebestigerne sin aktivitet inn i en annen forståelseshorisont enn det britene gjorde. I deres hode og i deres penn tilpasses den en norsk friluftslivstradisjon. Både bevisst og ubevisst søker de å nasjonalisere fjellsporten.

Denne delen av oppgaven er oppbygd av fire bolker. Disse er å betrakte som en trinnmessig fremdrift i undersøkelsen, hvor ett felt utdypes og videreutvikles i det neste. Dermed er ikke det første feltet forlatt ved undersøkelsen av de etterfølgende. I stedet håper jeg de bidrar til å belyse hverandre i en vekselvirkende prosess. Mitt forehavende er å undersøke tindebestigernes begrep om fjellsporten. Det gjør jeg først ved å undersøke de stedene det divergerer fra britenes begrep. Jeg vil hevde at ett sted hvor de to begrepene skiller seg er i verdsettingen av klatring på tørr fjellvegg, noe som delvis har bakgrunn i den nevnte mentalitetsendringen som finner sted. Denne mentalitetshistoriske prosessen berøres i trinn to. Det tredje undersøker fjellsportens kobling til norsk ekspedisjonstradisjon. Mens det fjerde tar for seg tindebestigernes sportslige motiver, altså konkurranseaspektet, et aspektet som også er et utpreget trekk ved ekspedisjoner, tydeliggjort gjennom målet om være førstemann. Begge disse, sporten og ekspedisjonen, er preget av en ny mentalitet rundt det farefulle og befinner seg i fronten av en mentalitetsendring, slik fjellsporten også gjør. Gjennom undersøkelsen av disse aspektene ved tindebestigernes forestillinger om aktiviteten sin, ender vi dermed opp ved utgangspunktet, med en dypere forståelse av fjellsportsbegrepet.

## **En engelsk sport?**

Det engelske begrepet *mountaineering* ble i norsk oversettelse til *fjellsport* (noen ganger tindesport). Det engelske og det norske begrepet var ment å innkapsle den samme aktiviteten, men det er ikke helt sikkert de gjorde det. I alle fall kom de norske til å forstå sporten sin annerledes enn de engelske pionerene, som var en generasjon eldre. I begynnelsen forsøker nordmennene å leve opp til det engelske begrepet ved å reprodusere dets innhold på lærebokmanér, men fjellsports-begrepet finner sin egen form etter hvert som nordmennene vinner selvtillit. Gjennom dannelsen av NTK, dens skrevne lover og uskrevne normer, dens fastsatte organisasjon og løstrevne aktivitet i det fri, og fremfor alt gjennom medlemmenes artikler formes en norsk variant av det engelske opphavet. Til en viss grad følger endringene av en *naturlig utvikling* mot nye utfordringer, slik som et økt fokus på nye ruter når antallet ubestegne tinder blir færre. Men det finnes ikke nødvendigvis noen *naturlig plass* for fjellsporten i det norske selvbildet, tindebestigerne er nødt til å skape seg plass gjennom et legitimeringsarbeid ad språklige veier. De må begrunne en slik fremmedartet og nymotens

virksomhet både for seg selv og øvrigheten, det de gjør til gangs, noe jeg tror leseren allerede har fått en fornemmelse av. Plassen de former for seg selv skapes gjennom en aktiv og bevisst retorikk, men også ubevisst som følge av de føringer det tilgjengelige språket legger på omtalen av en aktivitet som fjellsport. Dette språklige aspektet vil være sentralt i denne delen av oppgaven, som undersøker omformingen av fjellsporten som en slags utenlandsk import til å passe inn i forestillingene om hva det norske er og bør være. Det er også sentralt i oppgavens påfølgende del, hvor jeg undersøker tindebestigernes agitasjon rettet mot sine landsmenn. Men aller først skal vi se etter de sentrale stedene der *mountaineering* og fjellsport skiller seg fra hverandre.

### Mountaineering

I sin opprinnelige betydning er begrepet tilknyttet to faste forankringspunkter, *Alpine Club* som ideologisk overbygning og *Alpene* som byggegrunn. Som et slags "aristocracy of intellect" hentet klubben sine medlemmer fra et relativt enhetlig sjikt i den øvre middelklasse, hvor jurister, geistlige og professorer utgjorde majoriteten av medlemsmassen. Medlemstallet vokste sakte, mye saktere enn den gjennomsnittlige veksten i engelske sportsklubber.<sup>89</sup> Fra starten kom klubben til å bli preget av konservatisme og motvilje mot utvikling og nyvinning som brøt med de første medlemmenes bilde av en ekte *mountaineer*. Dette bildet var utpreget ved en opptreden som understreket hans klassetilhørighet og som dessuten fremviste idealer om mandighet, tilknyttet nettopp klasseidentiteten parett med en slags imperial maskulinitet. Forestillingen om en deres *erobring* av Alpene kan anses som et tydelig uttrykk for britisk kolonialisme. Alpelandskapet ble forestilt som en slags "lekeplass", representert ved Leslie Stephens bok *The European Playground* (1871), hvor tindebestigeren levde ut sine fantasier om imperial utforskning i løpet av en måneds ferie.<sup>90</sup>

Stephens bok er en forløper for Slingsbys *Norway: The Northern Playground*, hvor han beveger seg ut av dannelseslandskapet. Norge var nå ett av mange engelske lekeplasser verden over. Men det var de etterkommende generasjonene som ble overlatt til å utforske fjellområder utenfor Alpene. Det britiske imperiet bød jo på tallrike muligheter i Rocky Mountains, Himalaya og New Zealand, men for mange av *Alpine Clubs* første gentlemen var Alpernes fjell de eneste som var verdt å klatre.<sup>91</sup> Alle de høyeste alpefjellene var besteget rundt midten av 1970-tallet, men bare et fåtall var besteget ad flere ruter. Ruten som ble fulgt var letteste vei til toppen og gikk ofte over bre eller snølagte renner. Når de senere generasjonene

---

<sup>89</sup> John Lowerson, *Sport and the english middle classes 1870-1914*. (Manchester: Manchester university press, 1993)

<sup>90</sup> Jonathan Westaway, "The german community in Manchester, middle-class culture and the development of mountaineering in Britain, c. 1850-1914" i *English historical review* 124, nr. 508 (2009), 602.

<sup>91</sup> Lowerson, *Sport and the english middle classes 1870-1914*, 56.

søkte seg nye og vanskeligere veier til topps var det oftere og oftere over tørr fjellvegg, i takt med en økende teknisk ferdighet. Ut ifra den tradisjonelle filosofien i *Alpine Club* var ikke dette ekte *mountaineering* og bestigerne ble beskyldt for å være ”mere gymnasts” i stedet for *mountaineers*.<sup>92</sup> Dette likner den kritikk som Slingsby retter mot sine norske arvtakere.

### Slingsbys formaning

Det engelske begrepet innebærer et fremherskende generalistmotiv. Utøveren skal beherske og omfavne alle sider ved fjellivet, han skal være allsidig og ikke spesialisere sine ferdigheter. På tross av dette er det likevel snøen og isen som blir fremhevet som en *mountaineers* rette element. Dette har sin bakgrunn i de høytliggende alpefjellene som dannelseslandskap, og isøksen og spikerstøvle som den engelske tindebestigerens identitetsgivende redskap.

Gjentatte ganger i *Northern Playground* beklager Slingsby seg over norske føreres svake egenskaper på snø og is. Spesielt er han frustrert over motviljen deres til å benytte spikerstøvler, noe som gir betydelig bedre fotfeste på den slags underlag. De lider dessuten av fordommer mot klatretauet og har manglende ferdigheter med isøksen. De mangler rett og slett interesse og behersker ikke håndverket for verken bestigning over snø eller bre-vandring. I sin artikkel i *Norsk Fjeldsport* fra 1914 dukker det samme opp igjen. Men på de ti årene som er gått mellom de to bøkene har det skjedd en utvikling i Norge. Landet har nemlig fått en voksende skare av norske ”amatørklatrere”, og til dem kommer han med noen formanende ord: ”I think that there is a tendency to look upon rock climbing itself as mountaineering. This is a mistake. Climbing gymnasts are not necessarily mountaineers”. Skarpklating og *mountaineering* er ikke ensbetydende, man skal være allsidig og beherske alle fjellsets forhold og da særlig is og snø. ”Snow-craft is still the highest branch of mountaineering”.<sup>93</sup>

Slingsby og andre engelskmenn i Norge anvendte ofte bratte breer og snørenner som rute mot toppene. Det hendte også at de la ut på svært tidkrevende breturer i ukjent lende, hvor de kunne tilbringe et døgn eller mer på breen. Slingsby bygget sin første erfaring i Norge, men klatret også mange sesonger i Alpene. Til Norge kom han utstyrt med en tradisjonen tatt med fra England via Alpene, med ikoniske bøker som Stephens nevnte og Edward Whympers *Scrambles amongst the Alps* (1871) som inspirasjonskilder. Sistnevnte dannet dessuten forbilde for utformingen av hans egen bok.<sup>94</sup>

Dragningen mot det hvite element har bakgrunn i det anførte poenget om at sporten er utviklet i Alpene, hvor de høye fjelltoppene er dekket av snø hele året. Snøen legger seg i det

---

<sup>92</sup> Keenlyside, *Peaks and pioneers: The story of mountaineering*, 52.

<sup>93</sup> Slingsby, i *Norsk fjeldsport*, 29-30.

<sup>94</sup> Jan Schwarzott, i William Cecil Slingsby, *Norge: Den nordlige arena*, overs. av Jan Schwarzott, (Oslo: Grøndahl Dreyer, 1998), 339.

slakeste terrenget og tilbyr ofte den minste motstands vei mot toppen eller ryggen. Slingsby omtaler da også ofte breene som *the highroad* til topps. Men skjønt slike ”highroads” ikke byr på hindringer som hammere eller overheng, krever de like fullt hardt arbeid. Å stå og hugge trinn i timevis er monotont og utmattende, og man står svært utsatt til uten større mulighet til hvile. En kan undres hvorfor britene var så villige til å utføre dette arbeidet. Noe av svaret tror jeg ligger i deres forhold til naturen. De var ikke vant til snø hjemmefra og da de kom til Alpene for å erobre toppene bedømte de naturen etter mulighet og begrensning. De første toppene ble besteget over snø og skapte en slags mønstergyldighet, uansett hvor lange og bratte helningene skulle vise seg å være. Arbeidet med å hugge seg oppover snøflatene ble slik et nødvendig hinder å overkomme for å nå toppen, det var et krevende, men ofte vellykket middel som åpnet for muligheten til tindens erobring. Beherskelsen av trinnhuggingens teknikk ble etter hvert en måte å oppvise sin identitet som *mountaineer* og landerobrere. Vilje til hardt arbeid var betegnende også for det protestantiske England og dessuten paret med forestillinger om plikter ovenfor imperiet.<sup>95</sup> I trinnhuggingen viste man både legemlig og mental styrke og utholdenhet, man måtte også kunne beholde roen i utmattende og risikable situasjoner. Ikke sjelden førte de opp antall timer som hadde gått til trinnhugging i sine innberetninger til *Alpine Journal* og andre steder, liksom for å understreke bestigningens suksess. Jeg tror at selve beherskelsen av håndverket, trinnhuggingen, var sentralt i *mountaineering*ens etos, oppvisningen av stil ble til slutt bestigningens fremste kunststykke.

### **Fra akrobatikk til forse**

De norske fjellsportsutøverne har et ambivalent forhold til Slingsbys kritikk. På den ene siden er han den store autoritet og normgiver innen fjellsporten, og formaningen blir tatt på alvor. På den andre siden blir skarpklatringen snart forstått som et felt hvor de kan hevde seg i forhold til engelskmennene. Derfor ser man en utvikling hvor nordmennene i starten gjentar Slingsbys ord, men etter hvert blir den norske motstanden mot isøksen mer og mer uttalt.

Når Nils Backer Grøndahl skal beskrive det dragende med tindebestigningen i sitt kapittel i *Norsk fjeldsport* fra 1914 nevner han skarpklatringen før isklatring, uten at det betyr at den første er mer verdsatt. ”Og er klatreteknikken i fjeld interessant, saa er isteknikken det ikke mindre, ja mange regner den endog for finere.”<sup>96</sup> Man kan stille spørsmålstegn med hvem disse ”mange” egentlig er. Han tenker kanskje på seg selv, i tilfelle han refererer til andre nordmenn er det nok heller snakk om et ønske, eller en oppfordring. I stedet er det vel

---

<sup>95</sup> Richard Holt, *Sport and the british: A modern history*, (Oxford: Clarendon press, 1989), 87.

<sup>96</sup> Nils Backer Grøndahl, ”Kristian Tandberg” i *Norsk fjeldsport 1914*, 71.

snarere utlendingene han tenker på, med Slingsby i første rekke. Men først og fremst har det bakgrunn i at når fjellsporten skal beskrives, foreligger det som et selvsagt krav å fremheve iskltringen. At ikke alle nordmenn opplever den samme interessen som Backer Grøndahl, kommer frem hos Schjelderup når han skriver om en tur de hadde sammen i 1923. Om kameraten fortelles det at han liker og behersker isøksen, til forskjell fra andre norske tindebestigere.<sup>97</sup>

Et tydeligere eksempel på nordmenns etter hvert mer avslappede forhold til Slingsbys kritikk, kan vi se i forskjellen mellom *Idrætsboken* fra 1923 og *Norsk fjellsport* ti år senere. Henrik Helliesen hadde erfaring fra klatring på kontinentet, og skriver et kapittel om alpine i *Idrætsboken*. Om Dolomittene skriver han at: ”Det er rik anledning til vanskelig klatring i tørt fjeld i de forrevne tinder og takker, dog nærmer klatringen sig mer akrobatik end den egentlige alpinist sætter pris paa”.<sup>98</sup> Ordet akrobatikk har her samme negative klang som Slingsbys ”climbing gymnasts”. I *Norsk fjellsport* fra 1933 skriver Rubenson om sin siste ”ordentlige” fjelltur, som falt nettopp i 1923. Han var da blitt invitert på te hos medlemmer av ”Det Geofysiske Institut” i deres leir på Styggedalsbreen i Hurrungene, hvor de holdt på med bremålinger. ”Dette var grunnen til, at vi kom på de kanter, hvor man ellers ikke har noe å gjøre. Norske tindebestigere undgår som bekjent sne og is, og her er ikke annet.”<sup>99</sup> Det er tydelig at Rubenson nå tar litt lettere på Slingsbys formaninger. Det ble allikevel slik at Rubenson og to andre bestemte seg for å forsøke en bestigning av Vesle Skagastølstind over Styggeldalsbreen, en rute de trodde ikke var blitt gått før. Turen opp breen tok dem nærmere tolv timer, hvor timevis ble brukt til trinnhugging i hardfrosset snø. De måtte overnatte i fjellet og vente på dagslyset før de kunne komme seg ned igjen. Senere fikk de i tillegg vite at det ikke var noen førstebestigning de hadde utført. Typisk nok var det engelskmenn som to ganger gått der i følge med føreren Ola Øiene. Med den første engelskmannen overnattet Øiene på breen. Den andre gangen var de også vekk i lang tid, nærmere 20 timer, hvorav 7,5 timer gikk med til trinnhugging. Når man hører slike historier skjønner man kanskje at nordmennene ikke var så fryktelig interessert i den slags fjellsport.

”Snow-craft” var *mountaineerings* adelsmerke. Nordmennene forsøker en stund å leve opp til dette, i alle fall i ”teorien”. Men reproduksjonen av en slags ”etikette” blir innholdsløs og hul når konteksten tilknyttet den er fraværende. I praksis var interessen liten, NTKs medlemmer la sjelden ut på breferder og søkte aldri snøen under tindebestigninger. For nordmennene var snø skienes underlag, den var forbundet med lek og hurtig fremferd i varierende terreng, ikke monotont og saktegående slit. Jeg tror nettopp den meningsverden

---

<sup>97</sup> Ferdinand Schjelderup, ”Tindene ved Raftsund og en sommer iblandt dem”, i *DNTs årbok for 1923*, 104.

<sup>98</sup> Henrik Helliesen, ”Alperne”, i *Idrætsboken*, 113.

<sup>99</sup> C. W. Rubenson, ”Min siste klatretur”, i *Norsk fjellsport 1933*, 101.



som var knyttet til kroppsutfoldelsen i skiløping og annen idrett er viktig å gripe i begrepsforskjellen mellom *mountaineering* og fjellsport. I førstnevnte var forestillinger rundt kroppslig aktivitet særlig tilknyttet beherskelsen av håndverket, man skulle oppvise en nøye normert stil, ikke stikke seg frem gjennom akrobatikk. I den norske varianten, utviklet senere, er den generelle idrettens utvikling mye mer synlig, her verdsettes kroppsbeherskelsen heller enn beherskelsen av et håndverk. Selve kroppsutfoldelsen har fått en større egenverdi, mens den hos britene har mer form av representasjon. Representasjon av status og klasse, av noe høvisk og aristokratisk, og av imperial erobrermaskulinitet. Noe av dette reprodueres i en norsk variant, men tiden og konteksten er en annen. Fjellsporten peker bakover mot sitt engelske opphav, men den tar også opp i seg idrettens ideologi på en helt annen måte. Et element som kom til å prege fjellsporten var en ny mentalitet rundt den kroppslige beherskelsen av krevende og potensielt farefulle utfordringer. Man ser nå en større vekt på selve klatringens utfordringer, fokuset flyttes bort fra det å underlegge seg toppen, i retning det å mestre og tilbakelegge seg fjellveggen. Det ser man i omfavnelsen av klatrefeltet på Kolsås utenfor Kristiania, som treningsfelt og som lekeplass. I fortsettelsen skal vi undersøke hvordan de norske fjellsportsmennene befant seg i fronten av dette mentalitetsskiftet.

### **Verdsettingen av det farefulle**

Høyfjellsnaturen ble av de første oppdagerne oppfattet som gold og ugjestmild, og fremfor alt farlig. Oppfattelsen av høyfjellets farer fortsetter som en realitet gjennom hele 1800-tallet, men flyttes lenger vekk fra stien etter hvert som turismen sprer seg og vandrerne blir mer fortrolig med fjellandskapet. Axel Arbo var en av dem som tidlig berettet om fjellferder. Hos ham representerer naturen noe vakkert, men det er en lunefull skjønnhet, hvor farene alltid ligger på lur. I intet annet land enn her, sier han, kan en være så sikker på overfall når man ferdes. Overfallene han sikter til er livsfarlige jordras og snøskred som truer nesten året, i hvert fall i de mest truende områdene.<sup>100</sup> Men selv om Arbo ferdes blant fjellene, har han sjelden eller aldri vært på toppene. Hvordan han omtaler Besseggen er betegnende. Der, har han hørt, er eggen enkelte steder er så smal at man kan sitte overskrevet på den som på hesteryggen.<sup>101</sup>

Emanuel Mohn er den første nordmann som skriver i stort omfang om fjellet, *fra toppen*. Slagstad fremhever Mohn som sentral i fremveksten av den store interessen for utsynet over fjellet, og poengterer med det hvordan oppfattelsen av fjellet som vakkert er en

---

<sup>100</sup> Axel Arbo, *Tourist-skizzer: Fra endeel af Norges merkeligste Egne*, (Christiania: Jensens Bogtrykkeri, 1959), 38.

<sup>101</sup> Ibid, 14.

historisk konstruksjon.<sup>102</sup> Mohn var i ytterste grad fortrolig fjellet, men verdsatte ikke dens farer. Veien opp til toppen var et nødvendig hinder å overkomme for å nå den utsikten han søkte. Da faren ble for stor og slitet for hardt sto han, vandreren, igjen i skaret som bærer hans navn, mens Slingsby, fjellsportsmannen, fortsatte mot toppen av Storen.

Dyrkingen av utfordringene og det å takle det farefylte er nytt i norsk friluftsliv og det tar tid før det får godt feste. Det er et betydelig *mentalitetsskifte* som kreves for at fjellsporten får gjennomslag i Norge. NTKs første generasjon beveger seg i fronten av dette skiftet. Et sitat fra Tønsberg belyser det jeg her er inne på.

Det er jo her tindesportens store prae ligger overfor en vanlig fjeldbestigning. Ved denne siste tales der med rette om et maal: Toppen naad, utsigten ligger vid under og om en, og en lar hvilen falde over sig. Den tid der medgik for at naa dette, den vil i allerfleste tilfælde regnes for et mere eller mindre slitsomt *arbeide*, der maa tages med for at opnaa fordelene. Hvor helt forskjellig fra tindesporten. Der byr opstigningen oftest en *række av maal*, hvert enkelt avsnitt under bestigningen kan være en, fra det ene til det andet helt variert opgave at løse, der sætter fordringer til bestigeren, som det i høieste grad interesserer ham at løse. Han stiger fra det ene naadde maal, den ene vundne seier til det næste, og timerne gaar i uanet hurtighet til han staar deroppe ved ”maalet”. Kan hænde, han da staa der med vag længsel efter det dernede, nu da det der fanget interessen og stimulerter energien er over, og *arbeidet* venter, det at slentre den lange veien hjem igjen.<sup>103</sup>

Det slitsomme arbeidet for vandreren er det nødvendige, men lite lystsomme som må til for å nå toppen og utsikten. For den ekte tindebestigeren består det slitsomme, det kjedelige arbeidet i veien tilbake igjen etter klatringen. Det er *utfordringene* som er målet, eller rekken av mål, mens toppen er ”målet” i anførselstegn. Vi ser her at naturen representerer en utfordring i positiv forstand, heller enn negativ fare. Vi kan tenke oss at de første tindebestigerne må ha følt det som litt av en prestasjon å erobre en fjellverden som gjennom historien var blitt ansett som fullstendig utilgjengelig. Men bevisstheten om fjellenes farer og utilnærmelighet vedvarer langt utover på 1900-tallet. Jeg skal bruke debatten rundt en ulykke nettopp Tønsberg ble utsatt for til å belyse denne brytningstiden, hvordan andre ser på tindebestigernes lek og søken etter utfordringer som hårreisende, og hvilke syn som kommer til syne i tindebestigernes forsvar.

## Monomia alpina

Holdningene til fjellsporten hos samtidige artikkelforfattere, leserbrevinnsendere og journalister spenner fra hoderystende fascinasjon over enkelte folks lek med døden, til fordømmelse av noe så meningsløst farlig. NTK blir også fra starten av ekstremt opptatt av å fremstille fjellsporten som en trygg sport, bare den drives forsvarlig. En årsak til dette er Tønsbergs ulykke i 1908. Han var da formann i NTK, men trådte fort av fordi han og andre

---

<sup>102</sup> Slagstad, (*Sporten*), 104.

<sup>103</sup> Henning Tønsberg, ”Trollaryggen”, i *DNTs årbok* 1913.

mente det ville være skadelidende at klubbens formann ble forbundet med en ulykke. Etter datidens sikringsteknikk, var den viktigste regelen at førstemann i tauet aldri skulle falle. Tønsberg slapp heldig fra det, men slet resten av livet med en stiv ankel etter å ha bruket benet. Tønsbergs redningsmenn fikk alle kongens fortjenestemedalje for redningsaksjonen.

Da *Morgenbladet* skrev om ulykken fortalte journalisten hvordan Tønsberg hadde falt da han skulle hoppe etter et tak, men bare fikk tak i litt mose slik at taket glapp. Bryn, som satt hos den bevisstløse Tønsberg natten gjennom, tilbakeviste i årboka i 1909 avisenes idiotiske og ukorrekte beretninger. Det er betegnende hvordan ulykken bare er en del av Bryns beretning, hvor det ellers er bestigningen som er i fokus. De hadde nemlig klatret store Midtmaradalstind ad en ny rute. De oppnådde tross alt suksess. Vi kan også mistenke Bryn for å ville nedtone ulykken.<sup>104</sup>

Etter ulykken kan vi lese ”Et Varsko” i *Morgenbladet* av en dr. Th.<sup>105</sup> I hans øyne var det bare et tidsspørsmål før en ulykke hendte, det har enhver som har fulgt med litt på utviklingen i Horungene forstått.

Da alle ”Jomfruer” har været gift mindst en Snes Gange i Horungene, gjælder det nu at finde mere og mere ”kriminelle” Passager, det bliver et Rekordsæteri længst mulig opimod det vertikale, der kommer til at ende med, at vi en vakker Dag skakes op ved en forfærdelig Ulykke al a Schweiz. Det er, hvad en bekjendt Tindebestiger har kaldt ”*Jongleurkunst auf den Felsspitzen*”.

Med en lett spydig og ironisk undertone kommer doktoren med en diagnose av tidens mentalitet. ”Derborte i Skagastølstinderne grasserer en af det 19de og 20de Aarhundredes farligste Neuroser, lad os kalde den *monomia alpina*. (...) lad os tage Afstand fra Tindehysterien. Den er usund og farlig.” Til å underbygge diagnosen sin siterer han fra Årboka som illustrerer det han mener er symptomer på sykdommen, selvfølgelig uten å nevne at det er Tønsberg selv som er sitatets opphavsmann. Sitatets siste setning lyder slik: ”Der findes norske navne ogsaa, som der vil staa glans af i tindernes historie . . . .” Doktoren er tydeligvis ikke like opptatt av at nordmenn skal hevde seg blant tindene. Han stiller diagnosen. ”Diagnose: Rabies eller monomania alpina. Udsikter: naar som heldst en Udstyrtning. Lad os raabe et kraftigt Varsko mod den usunde Tindegalskap.”

Slike anklager og påstander om fjellsporten kan ikke bli stående i folks bevissthet. Derfor kommer Eilert Sundt med et tilsvaer noen dager senere.<sup>106</sup> Sundt ønsker ikke at det skal ”skabes en uberettiget Uvilje” mot fjellsporten ”blant det store Publikum her hjemme”. Som i alle andre sportsgrener, argumenterer han, inntreffer av og til ulykker. Folk brenner ben på ski, de forsvinner under seiling og vrirker foten på turstien. Doktoren har rett i at en ulykke

<sup>104</sup> Alf B. Bryn, ”Store Midtmaradalstind fra Midtmaradalsbræen”, i *DNTs årbok for 1909*.

<sup>105</sup> Dr. Th. ”Et Varsko”, i *Morgenbladet*, 4. august 1908.

<sup>106</sup> Eilert Sundt, ”Tindestigningen” i *Morgenbladet*, 9. august 1908.

før eller siden kan hende, ”men dette skyldes paa ingen Maade den Ting, at denne Sport skulde være farligere end manges anden Idræt, eller at den drives paa nogen Slags hazardiøs eller letsindig Maade”.

I Sundts innlegg kommer det til syne hvordan fjellsportens utøvere er influert av den fremvoksende sporten. Det viser en vekselvirkning mellom fjellsport og andre sportsfelt, at fjellporten er i utvikling under påvirkning utenfra. Derfor arter også min forståelse seg annerledes enn hvordan Slagstad presenterer fjellporten i (*Sporten*). Man får her et inntrykk av at den kommer inn i norsk friluftsliv som en ”fiks ferdig” sport og som en *forløper* for den generelle sporten. Jeg stiller spørsmålet om ikke det bildet som tegnes blir for statisk og forenklet. Jeg mener at vekselvirkningen med en mer generell utvikling ikke kommer til syne, heller ikke den språklige tilformingen av fjellporten som blant annet Sundt her representerer. Jeg tror at den mentalitetsendringen som drives frem etter århundreskiftet er en forutsetning for den norske fjellporten. Denne synsvinkelen mangler kanskje i Slagstads verk.

Bruddlinjene i mentalitetsskiftet kan ses i forskjellen mellom de to debattantene. Sundt hevder nemlig sterkt at doktoren er ”blottet for Forstaaelse av Sport”, når han hevder at tindebestignernes innstilling er gal, fordi de er mer opptatt av klatringen og pirringen enn naturen rundt dem. Hvis fjellporten skulle fordømmes på grunn av dette, hva da med de øvrige idretter?

Men maa da ikke Skisporten ligevis fordømmes, fordi Ungdommen kappes i Hopbakkerne, istedetfor andæktig at nyde Vinternaturen? Eller er ikke al Seilads forkastelig, fordi der af og til drives Kapseilads, hvorunder der da lægges mere Vægt paa Seilføring, Vindretning og Strømforhold, end paa selve Glæden ved at være ude i Sjøspruten.

Som i all sport er det naturlig at utviklingen drives videre, og at sider ved den kan synes ekstrem for utenforstående. Men den ”er ikke forbunden med større Risiko, end Dyrkingen av al anden Sport.” Sundt krever at det må være en viss grad av spenning med sport, noe som viser den nye tids mentalitet. ”Er Idrætten fri for Spænding, er den ikke da at sammenligne med Mad uden Salt? Og stakkels den Ungdom, som bliver holdt tilbage fra alt, som muligens kan skaffe den et revet Skind.”

Men Sundt omtaler ikke tindebestigningen utelukkende som sportsutøvelse, han understreker også opplevelsen av naturen, som er mye sterkere enn for andre fjellvandrere. Og det er nettopp på grunn av de ”overvundne Vanskeligheder” at tindebestigere føler kjærligheten til fjellnaturen sterkere enn noen annen.

Debatten mellom doktoren og den unge tindebestigere og sportsutøveren viser her et tydelig uttrykk for det mentalitetsskifte som er under fremmarsj. Holdningene til hva som er forbundet med fare er i ferd med å endre seg. Noe som ses over hele idrettsfeltet.

### A note of warning fra Slingsby

Også Slingsby kommer med noen formanende ord etter Tønsbergs ulykke, første gang i et brev hvor han takker for omtalen av ham i årboka etter at han er oppnevnt til DNTs æresmedlem (etter Tønsbergs initiativ).<sup>107</sup> Her lykkeønsker han Tønsberg med hans rekonvalesensen etter ulykken, og for hvordan han unnslopp døden. Bestigningen de utførte må ha vært svært spennende, og de bevisste for all del at den var gjennomførbar, men Slingsby spør: "Still, most certainly it is not a climb which you generally recommend"? Spørsmålsteget er det eneste som tyder på at det skulle vært et spørsmål. Heller er det en tydelig signal om at nordmennene er i ferd med å bevege seg over en grense. Slingsby fortsetter med å si at nye ruter i Hurrungene snart ikke er tilgjengelig, noe han gjentar i årboka året etter,<sup>108</sup> men at det er mange muligheter andre steder i Norge. Underforstått sier han at risikoen blir for stor ved å finne nye ruter. Han avslutter brevet med å sitere "a note of warning" fra boken sin om at det modigste noen ganger er å snu når man står overfor høy risiko. Også i et brev ett år senere stiller Slingsby seg i en læremesterposisjon.<sup>109</sup> Enda en gang minner han Tønsberg om ulykken, etter at denne tydeligvis har fortalt at han nå klatrer igjen. "Your accident will (...) have been a very wholesome lesson. You have gained experience, at a great cost too, & you have learned a lesson of prudence".

Slingsbys oppfatning om at det snart vil være umulig å finne nye ruter i Hurrungene, vitner om en betydelig forskjell mellom ham og de yngre nordmennene. De har oppnådd større ferdigheter på bart fjell og finner størsteparten av gleden ved sporten sin på det feltet. I Slingsbys øyne nærmer de seg å bli "climbing gymnasts", noe som ikke representerer god *mountaineering*. I nordmennenes bevissthet er risikograden man tillater seg hevet betraktelig i forhold til Slingsby. Også for ham rommer klatring nødvendigvis et betydelig element av fare, men mentaliteten rundt det farefulle har endret seg sterkt siden hans yngre dager.

Mye av årsaken til mentalitetsskiftet var det økende fokuset på konkurranse innenfor idretten. Debattene innenfor det norske idrettslivet er en megetsigende parallell til begrepsforskjellen mellom *mountaineering* og fjellsport. Fra slutten av 1880-tallet starter idrettsorganisasjonens syn på idrett å komme i utakt med utøverne og publikum. Konkurranse hadde for idrettsorganisatørene inntil da mest vært et middel i helheten, det kunne skape interesse for idretten, hvis oppgave først og fremst var å skape gode borgere og sterke fedrelandsforsvarere. For eksempel ble Holmenkollbakken stadig utbygget med stillas, og hoppene ble lengre. Dette skapte motstand hos mange, særlig hos dem som mente idretten på denne måten ble unaturlig og la vekt på akrobatiske ferdigheter, i stedet for å bygge

---

<sup>107</sup> Slingsby i brev til Tønsberg, 23. august 1909, i "Ubehandlet 265".

<sup>108</sup> Slingsby, "Vetti to Turtegrø by Gravdal and the Gravalsskar" i *DNTs årbok* 1910.

<sup>109</sup> Slingsby, brev til Tønsberg, i "Ubehandlet 265".

forsvarsvilje og -evne.<sup>110</sup> I denne måten å betrakte idrett på var stil og riktig holdning sentralt. Utøverne skulle ikke anstrenge seg i overdreven grad, fordi det i datidens øyne ble forbundet med helsefare. Det var ikke uvanlig for arrangører av langløp både på ski og føtter å måle utøvernes grad av utmattelse etter løpet, noe som var avgjørende for hvilken plass de endte på. Leger bedømte ”pulsens beskaffenhet” og beskrev utøveren: ”Sterk hjerteaktion. Huden rød, sveder sterkt. (Fik hold ved at løbe opad den første store bakke”); ”Karakter. 2.”<sup>111</sup> I tillegg var man sterkt skeptisk til det man oppfattet som unaturlig og helsefarlig kroppsholdning, som i lengdeløp på skøyter og sykling. Den slags ensidighet, spesialisering og rekordjakt man fant her var skadebærende og farlig. I det hele tatt ble det økende sportslige innslaget i idrettene betraktet med sterk skepsis, det ble ansett som innholdsløs kappestrid uten tilknytning til høyere idealer. Men disse holdningene endrer seg etter hvert som sportsutøvelse i økende grad blir tillagt en verdi i seg selv, og den nyttige fedrelands- og forsvarsrettede idretten svinner hen. I stedet åpnes det for en begynnende dyrkning av det spektakulære, hvor sportens dristigste utøvere får status som nasjonale helter på linje med polfarene.

Et talende eksempel på mentalitetsskiftet er *Morgenbladets* omtale av fjellsporten etter førstebestigningen av Stetind, en bragd som skapte stor oppmerksomhet i offentligheten. Journalisten omtaler nordmenns holdninger til fjellsporten. ”Naar Folk skal invende noget mot Fjeldsporten, blir de staaende ved én Ting – gjerne den eneste: at den er farlig.”<sup>112</sup> Det er bare for utenforstående den virker farlig, hevder han, slik nettopp klatrerne selv hevder det. Og forøvrig, fortsetter han, er alle ulykkene forbundet med fjellsporten stor sett inntruffet i Alpene, hvor forholdene er annerledes. ”Desuten har det saameget at si, at vort Folk mere end de fleste Europæiske er sportslig anlagt. Vor Skisport og andet Uteliv har git enhver Nordmand ialfald noget Begrep om at greie sig i en snever Vending.” Sidestillingen med ski og ”uteliv” er verdt å merke seg i denne sammenheng. Det er nettopp i denne posisjonen tindebestigerne forsøker å plassere seg gjennom sin retorikk. Etter en bragd som Stetind er befolkningen dessuten svært lydhøre. Journalisten spør så at holdningene til fjellsporten vil endre seg slik den har gjort det vedrørende annen sport.

Det gaar vel med Fjeldsporten her, som det er gaat med Hopløpning paa Ski, at man simpelthen vænner sig til det, som er mindre farligt end sit Rykte. Vi kan ikke negte os Fornøielsen av at gjengi, hvad Horungtindernes mest beryktede fører *Ola Berge* sa, da han første gang saa et Skiløb:  
”At ikke Politiet forbyr slikt formastelig Sløseri med Liv!”

---

<sup>110</sup> Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 50.

<sup>111</sup> Ibid, 65.

<sup>112</sup> *Morgenbladet* 4. september 1910.

## Fjellsport som landerobring

En annen betydelig faktor i mentalitetsendringen var selvsagt de store polarferdene, hendelser hvis ringvirkninger vanskelig overdrives. Gjennom disse ble forestillinger om en særegen dristighet, mot og styrke knyttet til den norske identiteten. Nansen og Amundsen ble de ypperste nasjonale heltene, som gjennom sine djerve bragder skjenket nasjonen ære. De ble forbilder som gutter og menn ville etterlikne, en god nordmann skulle prøve sin dristighet i krevende situasjoner. En slik type ”Nansen-effekt” kan vi lese også hos NTKs medlemmer.<sup>113</sup> De forstår seg selv og sin virksomhet som nært beslektet med de norske ekspedisjonene, og det er slik de ønsker å blir oppfattet. Til en viss grad er det også etter hvert slik de blir betraktet, noe vi skal se grundigere på senere. Man ser det imidlertid tydelig i en artikkel i *Tidens Tegn* fra 1920, som ønsker å undersøke saken nærmere etter at flere nordlandsaviser har meddelt om en rekke bestigninger om sommeren. Men journalisten finner ut at det er vært vanskelig å få klatrerne i tale.

Siden Amundsen med sit, uten al patos fremførte, foredrag om turen til Sydpolen engang for alle har skapt den klassiske stil for meddelelser om de store idrætsmæssige bedrifter, er det nok blit mode blandt sportsmænd at være faamælte, særlig synes dette at gjælde de av dem, som utfører de mest halsbrækkende bedrifter, nemlig tindebestigerne.<sup>114</sup>

Nedenfor skal vi se nærmere på koblingen mellom Amundsen og norsk poltradisjon, og hvordan tindebestigernes ”halsbrækkende bedrifter” menes utført på nasjonens vegne.

## Kabru

Det som for alvor gjør den norske fjellsporten kjent her hjemme er Rubenson og Monrad-Aas’ bestigning av Kabru i Himalaya i 1907, et fjell på 7340 meter. Nordmennene snudde rundt 50 meter under toppen, men det ble antatt å være den største høyden noe menneske hadde til da nådd.<sup>115</sup> Dette skaper naturligvis stor oppmerksomhet i Norge. Rubenson blir en berømt her hjemme, og det blir ham de fleste nordmenn tenker på når de hører om fjellsporten.

Nyheten ble tatt imot med stor begeistring. *Morgenbladet* trykket et kort telegram fra nordmennene under overskriften ”Norges Flagg i Himalaya. To Christianiamænd naaet højest op”.<sup>116</sup> I telegrammet sto det at de hadde fullendt bestigningen og plantet det norske flagget. Ingen av disse stemmer riktignok, i sin artikkel i *Norsk Fjeldsport* fra 1914 fortalte Rubenson at de verken plantet flagget eller bygget varde. Imidlertid beretter *Morgenbladet* med stolthet

<sup>113</sup> Begrepet er fra Tove Nedrelid, ”Friluftslivet og vår nasjonale selvforståelse”, *Nytt norsk tidsskrift* 1992, nr. 3.

<sup>114</sup> *Tidens tegn*, 9. september 1920.

<sup>115</sup> Briten W. W. Graham hevdet å ha nådd omtrent samme høyde fra motsatt side av Kabru allerede i 1883, men det hersket, og hersker fortsatt tvil om det hele tatt var Kabru han besteg, eller om han tok feil av fjellet. Cris Bonnington, *The Climbers: A history of mountaineering*, (London: BCA books, 1992), 59.

<sup>116</sup> *Morgenbladet* 1. november 1907.

at engelske aviser i India hadde omtalt de to nordmennene med den ”største Sympathi” og ønsket dem lykke til med å plante det norske flagget på toppen.

I neste artikkel kunne *Morgenbladet* trykke et bilde både av Rubenson og hans fotografi av Kabru. Omtalen av ham viser at man her har med en imponerende kar å gjøre.

Carl Wilhelm Rubenson har trods sin Ungdom allerede erhvervet sig stort Navn som Tindebestiger. De gamle Førere i Jotunheimen har mere end engang rystet paa Hovedet af hans Dristighed – han og hans Følge er da ogsaa allerede saa hjemmevant i Fjellet, at de ikke mere bruker Førere. (...) En af de sidste Somre gik Rubenson som Førstemand langs Gjendin fra Gjendeboden til Memuruboden, – en Vei hvis bratte Styrtninger hidtil har været anset utilgjengelige. Hans Kamerad roede nedenunder med Baad for at samle han op, om han skulde gaa udfor.

Det er interessant å lese at fjellene rundt Gjende fremdeles, etter år med økende turisme er forbundet med ekstrem bratthet. *Morgenbladet* forteller til sist at Rubensons far er svensk, men understreker at han er norsk statsborger, naturligvis prekært i denne sammenheng.

Bare to år senere når prinsen av *Abruzzio* en større høyde et annet sted i Himalaya, slik at Rubenson i *Norsk fjeldsport* fra 1914 ikke lenger kan skilte med høyderekord. Han hevder han finner ekspedisjonens store betydning på andre felt.

Hvis den høide, vi naaede, ikke er den høieste, som man er kommet til, saa er differancen ialfald yderst liten. Imidlertid anser jeg ikke dette som ekspeditionens mest interessante resultat. Det er jo flere, som har naad over 23 000 fot. Hvad jeg finder at være av større betydning, er derimot det lange ophold paa 12-13 dage oppe i 19 500 fots høide og endnu høiere. Saavitt jeg vet er dette enestaaende, og det gir en haab om at kunne naa endnu meget større høider.<sup>117</sup>

Vi leser hvordan Rubenson sikter fremover og ser for seg en norsk deltakelse i konkurransen om de høyeste fjellene på kloden. På det feltet har Norge et konkurransefortrinn med sine erfaringer fra polområdene. Han har nemlig diskutert saken med landerobreren fremfor noen.

Hvis bestigningen av jordens høieste tinder skal gjøres mulig, maa utrustningsspørsmålet bli av den største betydning. Jeg har forlagt dette for professor Nansen, som mener, at mange av polarekspeditionenes erfaringer her vil komme godt med.<sup>118</sup>

Nå skulle det ta mange år før den neste norske Himalaya-ekspedisjonen gjennomførtes, nemlig Tirich Mir i 1950, noe som nok var senere enn det Rubenson hadde sett for seg. Men også her var han sentral, da i forberedelsene til ekspedisjonen.<sup>119</sup>

---

<sup>117</sup> C. W. Rubenson, ”Kabru 1907”, i *Norsk fjeldsport 1914*, 62.

<sup>118</sup> Ibid.

<sup>119</sup> Geir Grimeland, *Vor sport: Klatring i Norge 1900-2000*, 89.



## Stetind

Bare uker etter Rubensons hjemkomst stiftes NTK på Frognerseteren. Som vi har sett, mente Tønsberg at Kabru var en betydelig årsak til klubbens stiftelse. Vi kan forestille oss den nasjonale stolthet de følte og hvordan de nå ivret etter å erobre ytterligere land til Norges ære. Men i stedet for nye ekspedisjoner under fjerne himmelstrøk ble nytt land erobret i det gamle, det var fortsatt steder i Norge hvor noen enda ikke hadde satt sin fot. I Nord-Norge fantes det ”jomfrulige” tinder. Slingsby og andre utlendinger hadde besteget flere topper også her, men det var også fjell ingen hadde klart. I fjellsportsmennenes forståelse av seg selv og sin syssel ble Nord-Norge et slags slagmark hvor de forsvarte nasjonens ære ved å erobre dens egne tinder. En nasjonal stolthet kom også til syne i norske aviser, flere viste interesse for begivenhetenes gang. At Rubenson var deltaker i de første bestigningene hadde også sitt å si for oppmerksomheten, en berømmelse som har blitt.

Men det er Ferdinand Schjelderup som står for beretningen om nordmennenes store ”seier” der nord, nemlig bestigningen av Stetind. Artikkelen hans sto på trykk både i årboka og i NTKs første utgivelse. Tittelen ”Med norsk flagg i Nordland” forteller i klartekst hvilken rolle det nasjonale spilte.<sup>120</sup> Det viser at de var der i nasjonalt ærend, de var ikke bare private individer ute etter forlystelse, de hadde nasjonen med seg. Tindebestigerne, landerobrerne, planter det norske flagget og skritter opp norsk land.

For det er virkelig en følelse av et kappløp mot tindene man får når man leser Schjelderups skildring. Han, Rubenson og Bryn er alene på fjellet, men hele tiden refereres det til de klatrepersonligheter som har vært her før, hvordan de beskrev tinden og hvor de måtte snu. På samme måte som hos Tønsberg bygger Schjelderup opp en spenning, han beskriver forventninger og bygger opp et narrativ, hvor det ikke bare er fjellet som skal beseires, men også alle de andre som fjellet har beseiret.

Et klassisk retorisk grep for å bygge spenning og understreke begivenheters betydning, er å beskrive en historisk utvikling. Det er også det Schjelderup tyr til før han beskriver deres egen ferd. Han nevner alle de store navn som har besøkt fjellene i Nord-Norge, som Slingsby, Collie, Priestman, Hall, Bryce og Wooley for å nevne noen. Han understreker også at de to sistnevnte er og har vært president i *Alpine Club*, noe som gjør fjellstrøkene enda mer betydningsfulle. De skriver om området i *Alpine Journal*, fjellsportens bibel. Bryce sammenlikner Lofoten med Chamonix-Augillene, og hos Priestman overgår Stetind selveste Matterhorn i majestetisk uttrykk. Leseren skal ha oversikt over slagmarken og være sikker på landskapets betydning. Selv den uvitende lokale sammen bevitner dette når han forteller dem

---

<sup>120</sup> Ferdinand Schjelderup, ”Med norsk flagg i Nordland”, i *Norsk fjeldsport 1914*. Sidetall angitt i parentes.

”Ja, her har ligget i leir folk fra hele verden!” (118) I leiren planter de det norske flagget slik at man formelig for følelsen av at det er base-camp på en stor ekspedisjon som her etableres.

Det største spenningsmomentet ligger i hvorvidt de kan klare det avgjørende sted hvor tidligere forsøk er blitt gitt opp. Det er Rubenson som går først og den spenning som Schjelderup skildrer kontrasteres av førstnevntes kjekkheter i møtet med vanskelighetene. Han kikker rundt et hjørne, hvor de håpet en traversering var mulig. Fem spørsmålsteget beskriver de andres spenning ”? ? ? ? ? Han vendte sig mot os. ’Findes det nogen spræk der?’ ’Ja’ – og litt efter, ’jeg tror, jeg rusler iveri jeg, get’”. Mens Rubenson er ute av syne, teller de andre sekunder i spenning. Selv om han henger i bare armene over ”1000-metersveggen” er han fortsatt like kjekk. ”Har du bra tak?” ”Saa langt jeg kan se, greier det sig nok”. (122) Han kommer over og Schjelderup er nestemann. Forseringen av svætet er skummel, men lett. ”Det var et stykke klyving saa utsat, som man skal lete efter, men ikke videre vanskelig”.

Etter å ha passert dette punktet er de store vanskelighetene tilbakelagt. Da Slingsbys parti hadde forsøkt seg på tinden hadde Slingsbys sønn prøvd seg på den samme traversen, men dårlig vær hadde fått følget til å snu. Nordmennene hadde vært heldigere.

Vi derimot, som hadde godveir med os, skjønnte, at nu var seiren vundet, - og det en seir, som vi hadde trodd saa fjern, da vi bandt os i tauget nede paa hylden. Nu var den virkelig dumpet ned til os – efter et kvarters klatring. Skulde vi om en halv time være førstemænd paa denne tind, kanske den mest eftertragtede, vi kjendte av navn? Jeg tror, læseren vil forstaa litt av den pludselige, stormende glæde, som nu tok os og løste op for den dagevis opdæmmede spænding. (123-4)

Snart var de på toppen. Og Schjelderups store stolthet og glede skinner gjennom i opplevelsen av den sjeldne glede å bli betraktet på toppen. Han forteller at Nordlandsavisen hadde skrevet om dem, de hadde nemlig blitt sett av samer på kirkeferd over fjorden. Ikke nok med det, en oppmålingsoffiser hadde til sin store overraskelse sett dem i kikkerten. Denne ”ærgret sig som vanlig over, at den svære Stedtind manglet varde paa toppen. Det var nok ikke frit for, han blev forbauset da kikkerten viste ham de ønskede vardebyggere i fuld virksomhet”. (124) Gjennom den tilbakevendende koblingen mellom tindebestigning og oppmålingsarbeid blir den nasjonale seieren enda større. Fjellsportsmennene har ikke bare erobret tinden og plantet det norske flagget, de har også utført et svært nyttig stykke arbeid til inntekt for kartleggingen av landet. Oppmåleren, som selv ikke evnet å bygge varde på Stedtind, kan takke dem for bragden, for i oppmålingsarbeidet hadde han endelig fått et fast punkt på toppen. Schjelderup understreker også hvordan de bygget varden stor og stadig ytterst på kanten, hvor den var godt synlig som bevis for deres store seier. Og for virkelig å understreke seieren ble det norske flagget festet over varden, i toppen av en bambusstang de hadde fraktet med seg.

(Stangen var Slingsbys idé, til hjelp overfor mulige hindringer. De hadde imidlertid ikke fått annet bruk for den enn som flaggstang.)

Men så var det dette angivelige norske flagget. Jeg sier angivelig, fordi det nemlig ikke er et flagg, men et halstørkle. En rest av dette tørkle er limt inn i Tønsberg-familiens private eksemplar av *Norsk Fjeldsport*.<sup>121</sup> Under har Henning Tønsberg jr. skrevet følgende:

Restene av 'flagget' på Stedtind (Rubensons halstørkle). Tatt med av far ved 2den bestigning 1913. En del av dette blev av meg forært Rubenson på Tindeklubbens 50 års dag. Rubenson kledet det pent op og med en hilsen til NTK forært til klubben og henger nu på veggen på Tindeklubbhytten.  
H. H. T. jr.

Det er to bilder av tørkleet i artikkelen, naturligvis i sort-hvitt. Ett, vaiende over leiren med Stetind majestetisk i bakgrunnen og et fra toppen, vaiende over Schjelderup og Rubenson. "Flagget" underbygger mitt tidligere anførte poeng om hvordan tindebestigninger tilskrives nasjonal betydning. I begynnelsen av Schjelderups artikkel avslører han at den opprinnelige planen den sommeren var klatring i Hurrungene, mens Rubenson gikk med "prægtige schweizerplaner", (111) klar for nye utenlandske eventyr. Det var Slingsby som satte dem på tanken om Stetind. Det hele ble ganske spontan bestemmelse, visstnok med opphav i et bilde Slingsby lånte dem. Før dette hadde de "betraktet den som noget fjernt og uvirkelig. Vi hadde hørt, at den slog angrep tilbake etter angrep; – det hele lød saa forbløffende, at Stedtinden for os blev til en sagntind langt, langt borte". (110) De tre mennene ville i utgangspunktet ut på eventyr, tiltrukket av et bilde. Bestigningens betydning og historiens narrativ er først tilført etterpå, nå gjaldt det at de var blitt trukket nordover av en misjon, de skulle slå utlendingene. En bambusstang, medbrakt etter Slingsbys merkelige råd, ble en flaggstang å feste det norske flagget i, i virkeligheten et halstørkle. Beretningen om bestigningen fikk en tittel deretter, som igjen tilførte bestigningen den ønskede betydning.

Den som virkelig løfter begivenhetene opp til nasjonale høyder er Tønsberg sen. I sin beretning om andrebestigningen av Stetind omtaler han Rubensons forsering av svaet.<sup>122</sup> "Vi skal forsøke at følge førstemanden i 1910 paa hans færd ind i det ukjendte", skriver han og beskriver forløpet i presens-form for ordentlig å bygge opp spenningen. Innlevelsen hos Tønsberg, beskrivelsen av Rubensons følelser, skiller seg sterkt fra Schjelderups beretning om dennes kjekkheter. Alt er nødvendig for ettertrykkelig å understreke den store bragd som her er utført: "Den voldsomme spænding under anstrengelsene har ikke levnet tanke for andet end sikring av det fysiske jeg. Han maa "samle" sig for at forstaa, at ved sin personlige indsats gennem disse faa minutter *er en avgjørende seir vundet for norsk tindesport.*" (192)

<sup>121</sup> En del av Tønsberg-samlingen. "Ubehandlet 265"

<sup>122</sup> Henning Tønsberg, "Nordlandsbestigninger sommeren 1913", i *Norsk fjeldsport 1914*.

Litt senere sto også han på toppen. ”Det var høitidelig at staa ved denne varde, som det gjennom aar hadde været manges maal at sætte”. Ved siden av varden lå en brukket bambusstang. Tønsberg sier at det norske flagget hadde vaiet på toppen i én måned før det forsvant med vinden, bare ”ubetydelige rester” var igjen. (194) Det er mistenkelig at Tønsberg angir ganske nøyaktig hvor lenge flagget hadde hengt oppe, noe han neppe hadde noen forutsetninger for å vite det. Sannsynligvis er det vel for å dekke over det faktum at det faktisk aldri hang noe flagg der, i tilfelle noen skulle komme med innvendinger. For flagget var et halstørkle, hvis rester han tok med hjem og som senere ble limt inn i en dyrebar bok, av ham eller av sønnen. Og boken var en agitasjonsskrift, ført i pennen av et knippe håpefulle strateger. Påfunnet med flagget var et ledd i agitasjonen, funnet på av en strateg og videreført av en annen. Schjelderups artikkel viser ham som en like ivrig strateg som Tønsberg. I begivenhetenes etterkant hadde han formet dem og løftet dem opp til en høyere betydning. De hadde ikke bare besteget et ”jomfrulig” fjell. Fjellet var beryktet og det var mange som hadde forsøkt seg på det før, store navn, utenlandske navn. Nå hadde nordmenn vist at de kunne vel så bra, endog bedre enn utlendingene. Derfor fremstiller Schjelderup det nesten som om det var en ekspedisjon inn i fjerne landområder, hvor man medbringer flagget for å vise hvem som var her først, eller kanskje til og med for å gjøre krav på landet. Men dette er ikke Himalaya eller polene, det er vårt eget land. Det skulle likevel være tydelig for enhver hvem som var her først, og ingen skulle være i tvil om hvilken stor bragd det var og at bragden var utført i nasjonens navn. Norsk fjellsport er et område hvor vi tar opp kampen og hevder oss blant utlendingene. Og hvor viktig er ikke kampen når den til og med går på norsk jord? Fjellsporten burde få den anerkjennelse den fortjener.

Tindebestigernes artikler vitner om at de var sterkt inspirert av de norske polfarerne og gjerne forsto seg selv som representanter for den samme tradisjonen. Slik er det når de ser seg selv som siste ledd i erobringen av høyfjellet. Slik åpner Tønsberg den siste historieartikkelen han skrev om norsk fjellsport:

Tindesporten må sees som den siste fase i erobringen av høifjellet.

Det har vært sagt, at denne sporten er utslag av overkultur. Mulig er det noe i det. Kan hende vi efter frigjørelsen i 1814 behøvet de lange årrekkene for å nå frem til forståelsen av, at også sportslig utforskning av ukjente fjellegne var ledd i nasjonal reising.

Til dette trengtes menn med forskernes selvopofrende initiativ, eller idrettsmannens pågående iver. (...) Slike menn er det som har brutt veien her hjemme, og som gjennom årene har brakt flagget vårt til de fjerneste og mest utilgjengelige steder på kloden.<sup>123</sup>

Fjellsporten er en del av nasjonsbyggingen, hevder Tønsberg. Den er også uttrykk for nasjonal selvhøvdelse utover egne grenser. Det er usikkert hvilke steder han tenker på som de mest

---

<sup>123</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 15.

utilgjengelige på kloden, men det må nødvendigvis være Kabru, Aconcagua, Corsica og Alpene. Sannsynligvis tenker han like mye på polfarene og leser fjellbestigninger inn i samme tradisjon: som det å bringe det norske flagg til fjerne og utilgjengelige steder på kloden.

Hvordan fjellsport kobles sammen med ekspedisjoner og erobring av nytt land kan vi også lese hos Backer Grøndahl, når han skriver om Tandberg etter dennes død. Tandberg blir her fremstilt som idealklatreren, en som innkapslet alle de verdsatte egenskapene. ”Hans forhold er nemlig saa overordentlig typisk, netop fordi hans karakter saa at sige besad de egenskaper i renkultur, som paavirkes av det sterkt dragende i denne sport.”<sup>124</sup> Det som blant annet kjennetegner ham er oppdagerblodet.

I hans blod gjæret ikke litet av den saft, som har sydet gjennom alle opdageres aarer. Den som har drevet menneskeslekten altid videre frem i gjerning og i tanke – gjennom ørkener, ind i den arktiske isnat, over ukjendte oceaner, og har gjort den til luftens behersker – trangen til kamp – til at sætte sig nesten uopnaaelige maal og bruke al sin evne og makt for at naa dem.  
I tindeverdenen fik denne trang sin utløsning. (69)

I årene til Tandberg, den typiske fjellsportsmann, rant det samme blod som hos dem som har søkt ”ind i den arktiske isnat”. Han var selv en oppdager av nytt land og det var i ”tindeverdenen” han fikk utløp for oppdagertrangen. Her utførte han sine bestigninger med den ”næsten ekspedisjonsmæssige utrustning” (70), og kom tilbake igjen som erobrere: ”Men altid vil man bære hjem med sig noget av den følelse, som maa kaldes *opdagerglæden* – bevisstheten om at ha vundet sig nyt land og om langsomt og systematisk ved hjælp av hjerne og krop at ha overvundet tilsynelatende uoverskuelige hindringer.”(72)

Backer Grøndahls artikkel er skrevet i kjølvannet av Amundsens Sydpol-ekspedisjon, et par år etter at verden hadde fått vite at polpunktet var nådd, en begivenhet som hadde enorm virkning på nordmenns selvbilde. Samtidens hendelser og tankestrømninger influerer nødvendigvis også fjellsportsmennene, det påvirker hvordan de betrakter aktiviteten sin. Samtidig påvirker det hvordan de presenterer sporten sin til andre nordmenn, som i tiden rundt NTKs første bokutgivelse var svært opptatt av Amundsens bedrifter. Vi kan også minne om at boken utgis i 1914, 100 år etter Unionsoppløsningen. Det er dessuten en tid med internasjonal aggresjon og kamp om koloniale territorier. Og etter hvert krig. Også i Norge fantes det imperialistiske røster, noe Grønlandssaken i mellomkrigstiden viser.

Det var også en tid da antall Himalaya-ekspedisjoner tiltar, noe Sundt skriver om i *Idrætsboken*. Det året han skrev artikkelen (1922) hadde man nådd opp til 8320 moh. på Mt. Everest. Inntil da hadde faktisk Rubensons høyde på Kabru vært en av de største man hadde

---

<sup>124</sup> Nils Backer Grøndahl, i *Norsk fjeldsport 1914*, 64. Ellers sidetall i parentes.

nådd. I 1920 ble Tibet åpnet for europeere. Racet mot de virkelig store høydene skøyt nå fart, noe nordmennene håpet å kunne være en del av, slik vi så hos Rubenson ovenfor. I følge Slingsbys datter skal Rubenson ha fortalt at han ville gitt hva som helst for å ha deltatt i den første Everest-ekspedisjonen.<sup>125</sup> Den var naturligvis britisk. Når Sundt har endt sin oversikt over viktige bestigninger rundt omkring i verden, skriver han at det er betegnende at britene har stått for en stor del av dem. ”Fremragende præstasjoner er dog utført av andre, og ogsaa nordmænd har med smaa midler forstaat at hævde sig der hvor de har hat anledning til at delta.”<sup>126</sup> Den lille nasjonen Norge har visst å gjøre sitt også på dette området.

I den norske fjellsportens formative år forestiller dens utøvere seg at de erobrer land i nasjonens tjeneste. Den lille nasjonen Norge er ikke noen moderne kolonimakt, men den nasjonale identiteten er næret av en gylden fortid, hvor vikingene hersket over land- og havområder utenfor Norge. I 1888 utforsket Nansen Grønland, Norges tidligere eiendom. Andre forskere og eventyrere fulgte etter i det som ble en sterk polartradisjon i Norge. Dette er bakteppe for en type ”imperialistisk” tankegang i fjellporten, selv om de fleste bestigningene blir gjort innenfor landets grenser. For det var nemlig fremmede klatrere som også forsøkte å bestige de samme fjellene. Særlig engelskmennene ble betraktet som en type motstandere, de skulle slås, eller i alle fall skulle nordmenn vise at de presterte like godt som dem. Det nasjonalistiske innslaget i fjellporten ble næret av dette, trangen til nasjonal selvhevdelse blir mye sterkere når det er noen som får rollen som motstandere. Den engelske dominansen må nedkjempes. I ytterste forstand får engelskmennene rollen som fiender, som krenker vår råderett over eget territorium ved å komme til landet og erobre ubetrådt land.

Samtidig er engelskmennenes blick på Norge ekstremt viktig. Deres anerkjennelse av norske bestigninger skaper stolthet hos de norske tindebestigerne, det forsterker følelsen av at de bedriver noe betydningsfullt. Dessuten er engelskmennenes interesse for norske fjell og vurderingen av dem som en fremragende tumleplass viktig, fordi det gir landskapet opphøyd betydning. Anerkjennelsen av norske fjell underbygger nordmennenes argumenter om at det er dem selv som må erobre dem. Slik brukes britene som sannhetsvitner overfor den norske offentligheten, det viser nemlig den store betydningen av nordmennenes klatrebragder.

## For ideell for konkurranse?

Norske tindebestigere fikk i hvert fall anerkjennelse utenfra. På høsten 1911 fikk NTK også en forespørsel fra arrangørene av det påfølgende års OL i Stockholm. Organisasjonskomiteen vurderte å dele ut medalje til utøvere av fjellporten. Styret drøftet forespørselen første gang

---

<sup>125</sup> Jan Schwarzott, i Slingsby, *Norge: Den nordlige arena*, 268.

<sup>126</sup> Eilert Sundt, ”Fjeldsport og fjeldudforskning utenfor Europa”, i *Idrætsboken*, 130.

på et møte hjemme hos Backer Grøndahl. Av møtereferatet fremgår det at arrangørene påla ”bestyrelsen at indsende eventuelle forslag paa kandidater til at erholde olympiadens guldmedalje for den bedste bedrift utført paa tindesportens omraade i 1908-1911”.<sup>127</sup> Referatet tyder på at styret har diskutert hvordan man skal bedømme klatreprestasjoner. ”Bestyrelsen fandt at der maatte være tvil om hvad bedømmelseskomm. vilde lægge særlig vægt paa, enten store tekniske vanskeligheter ved muligens mindre bestigninger, eller bestigninger av stortoppe”. Det besluttet å forelegge spørsmålet for generalforsamlingen.

Fra et møte noen dager før generalforsamlingen går det frem at Tønsberg har spurt Bryn og Schjelderup om de ønsket å stille som kandidater, men at de ikke viste større interesse. ”De vilde gjerne ha paa det rene om representative klubber agtede at deltage. (x) Udkast til skrivelse til Alpine Club og til Organisationskomm. Oplæstes.” Anmerkningen (x) er tilført senere av Schjelderup. Han skriver i fotnoten: ”(x) Maa bero paa en misforstaaelse. Alf Bryn og undertegnede har aldrig tængt sig muligheten av at ville opstilles som kandidater”.

Uansett ble det avgjort på generalforsamlingen å henvende seg til *Alpine Club*. Svaret fra britene var at de ikke hadde mottatt noen liknende forespørsel fra OL-arrangørene. Etter dette ble det avgjort at NTK skulle unnslå seg fra å stille forslag til kandidater.

Møtereferatene tyder på at styret ikke nødvendigvis var negativ til å stille kandidater. Styret besto den gang av Henning H. Tønsberg, Nils Backer Grøndahl og Kristian Lous, mens formannen Eilert Sundt var bortreist for en lengre periode. Men spørsmålet var avhengig av hvordan fjellsportens viktigste klubb forholdt seg til saken. Schjelderup mente en gang i ettertid han og Bryns etterspørsel etter *Alpine Clubs* avgjørelse ikke var reell. Ikke overraskende er det Tønsberg som hevdet at det var den. Uten å vite mer om diskusjonenes innhold vil jeg tro at Tønsberg nok kunne være positiv til en norsk gullmedalje i fjellsport. Selv om Schjelderup og Bryn først sa nei, så kunne de kanskje overtale hvis britene aktet å stille kandidater? Eller kanskje det fantes andre verdige norske medaljekandidater? Som vist tidligere var ikke Tønsberg avvisende til et visst aspekt av konkurranse, han var svært opptatt av å vise at norske tindebestigere hevdet seg i sporten. En gullmedalje i Stockholm ville vunnet nordmenn heder og ære. Men Tønsberg sitter i styret som avviser forslaget. Hva kan være grunnene til avvisningen?

På linje med andre norske fjellsportsmenn hevdet Tønsberg at fjellsporten er hevet over konkurranse, men han var likevel opptatt av at nordmenn skulle anerkjenne at norske tindebestigere hevdet seg. Det ligger en viss tvetydighet i dette.

Men er vi – nasjonalt sett – tilfredse, naar norske vinder internationalt ry paa de forskjellige sportsomraade, da maa vi ogsaa sætte pris paa, at vi formaa at hævde os gjennem denne noble sport, der

---

<sup>127</sup> Møtereferater i Grimeland, *Vor sport*, 45-47.

er mere kropslig og mere sundt moralsk utviklende end nogen anden, fordi den er fjern fra al konkurranse og præmiering og kun appellerer til de bedre instinkter i os.<sup>128</sup>

I fjellsporten *hevder* man seg, men man konkurrerer ikke. Distinksjonen er ikke nødvendigvis så lett å gripe. Hassa Horn er mer bastant i *Idrætsboken*. ”Fjeldsporten er mere personlig end al anden idræt, hvor konkurransemomentet spiller – og maa spille – saa stor rolle.

Konkurranse bør idetheletat ikke forekomme i fjeldet, dertil er sporten altfor alvorlig og heldigvis for ideel.”<sup>129</sup> Men det personlige som Horn her trekker frem refererer til ”det gode kameratslige forhold” innad i taulaget, det må være altoverveiende. Man må innrette seg under fellesskapet, ikke kappe med hverandre om å være førstemann i tauet, ”man forsøker ikke av misforstaat ærgjærighet at forcere sine evner”. Tindestigning er samarbeid, ikke individualisme. Men dette er ikke ensbetydende med at man ikke kan måle sine evner med andre utenfor taulaget. Det er nettopp det de norske fjellsportsmennene er opptatt av.

Det ser vi for eksempel hos Backer Grøndahl når han omtaler sin egen klubb. ”Den eier inden sin midte klatrere med tildels fremragende evner som i fuldt maal kan sammenstilles med utlandets bedste.”<sup>130</sup> Og det er særlig ”dyktighet i klippeklyving” som gir nordmennene deres forrang i teknisk vanskelig terreng. ”Det viser sig da ogsaa at mange norske kommer til at utføre teknisk tildels fremragende bestigninger paa steder hvor utlændinger ikke er kommet frem.”<sup>131</sup> Backer Grøndahl trekker frem en rekke bestigninger i Norge som beviser dette. Men også i utlandet har vi utrettet store ting, og da særlig bestigningen av Kabru og Aconcagua. ”Begge disse bestigninger hører til det bedste som idethele er utført.”<sup>132</sup> Eilert Sundt, bestigeren av sistnevnte fjell, forteller da også i *Idrætsboken* at førstnevnte bestigning ”lenge betegnet verdensrekorden i høidebestigning”.<sup>133</sup>

Avvisningen av konkurranse nok ikke er så bastant som fjellsportsmennene vil ha det til. Det eksisterer i det hele tatt et sterk fokus på nybestigninger og nye ruter, lister over hvilke som hvert år ble annonsert i årboka og selvfølgelig oppført i NTKs egne utgivelser. Jeg vil anta at NTK nok ikke ville avvist å stille kandidater til OL, hvis ikke hensynet til Alpine Club hadde vært så viktig. Vi ser av møtereferatene at styret ikke gjorde noen endelig beslutning før meddelelsen fra moderklubben kom. At britene ikke hadde fått noen henvendelse må ha vært av avgjørende betydning. Det ville rett og slett ha vært litt ”snørvalpaktig” av den lille nasjonen å stille seg opp til heder og ære, når kandidater fra fjellsportens opphavsland ikke engang var vurdert. Avvisningen ble derimot konstituerende for NTKs forhold til konkurranse

<sup>128</sup> Tønsberg, ”Norsk tindesport – dens utvikling”, i *Norsk fjeldsport*, 215.

<sup>129</sup> Horn, ”Fjeldsport”, i *Idrætsboken*, 18.

<sup>130</sup> Backer Grøndahl, i *DNTs årbok 1918*, 177.

<sup>131</sup> Ibid.

<sup>132</sup> Ibid, 179.

<sup>133</sup> Sundt, i *Idrætsboken*, 122.



og premiering, og begrunnelsene for avvisningen ble formulert i etterkant. Det kan tenkes at omstendighetene ville vært annerledes hvis beslutningen om OL var motsatt. Historiens hendelser er ofte mer tilfeldige enn de ser ut i etterhånd. De blir gjerne løftet ut av sin umiddelbare sammenheng og gitt et annet innhold og en annen betydning gjennom retorisk tilforming og fortolkning etterpå. Like fullt er de retningsbestemmende for ettertiden.

### **Språkliggjøring av kroppen**

Fjellsporten befinner seg i en slags akseposisjon mellom sport og friluftsliv, men er også beslektet med norske polarekspedisjoner. Den ble brakt til Norge av engelskmennene, men den norske varianten av *mountaineering* vokser like fullt frem i en norsk friluftslivstradisjon. De norske tindebestigerne står plantet i denne tradisjonen, de både fortolker og former fjellsporten slik at den stilles i et bestemt forhold til denne: fjellsporten nasjonaliseres. Den vokser frem i en brytningstid i historien, hvor idretten er i ferd med å vokse seg til en betydelig kraft i samfunnet. Men den har enda ikke vunnet sin autonomi, à la sporten, den henter fortsatt sin legitimitet utenfra.<sup>134</sup> Kroppsutfoldelse og aktivitet legitimeres ut ifra sin samfunnsnytte, den danner sunne, forsvarsdyktige og karaktersterke menn. Gleden ved aktiviteten for sin egen skyld finnes, men det finnes intet utstrakt språk for det, i alle fall ikke av positiv valør. "Sport" forbindes enda med hensiktsløs akrobatikk, show og spetakkel.

Fjellsportens utøvere og talsmenn føler at de kjemper imot en norsk opinion som ikke forstår fjellsportens verdi og til og med fordømmer den. De ser seg nødt til å begrunne denne fremmedartete og farlige virksomheten både for seg selv og for andre. Det gjør de gjennom det tilgjengelig språket, gjennom måtene det er mulig å tenke og snakke om den slags kroppslige aktiviteter. For selv om det er kroppslig utfoldelse, så er det i språket den formes.

Tindebestigerne er derfor ikke bare opptatt av å opprettholde en eksklusivitet i det norske friluftslivet, slik det er hevdet. De misjonerer aktivt for seg selv og sporten sin, noe vi skal analysere nærmere i neste kapittel. En ledd i misjoneringen er koblingen de ser mellom seg selv og norske polfarere, en kobling som forsyner fjellsporten med meningsinnhold, som landerobring i nasjonens tjeneste. Flere av tindebestigerne ser for seg at Norge skal delta i konkurransen om de store høydene. Etter Kabru blir det imidlertid ingen ny Himalaya-ekspedisjon. Den fremtiden Rubenson og andre så for, inspirert av norske polarferder ble ingen realitet med det første. Men den norske ekspedisjonstradisjonen preger like fullt deres

---

<sup>134</sup> Den nye idretten er en *sportifisert* idrett og en autonom institusjon i samfunnet. "Den engelske sporten var med sin sportifisering en standard-, regel- og lovetablerende bevegelse som fremmet den kroppslige aktivitetens regulering gjennom et kompleks av regler. I løpet av kort tid ble det skapt institusjonelle arrangement nasjonalt og internasjonalt for forvaltning av regler, resultater, rekorder, konkurranser og mesterskap. Dette arrangementet ble samtidig en hierarkisk underbygning, som virket til forpliktende sammenlikning av prestasjoner innen de ulike disipliner med rekordoppnåelse som regulativt grunnprinsipp." Slagstad, (*Sporten*), 169.

selvbilde, mer som myte enn som realitet. Nettopp slik er det gjerne med nasjonal identitet, den er preget av myter og symboler og en forestilling om et fellesskap. De norske tindebestigernes identitet er knyttet til det norske fjellandskapet som et sterkt nasjonalt symbol, og til myten om nordmenns særegne egenskaper i møte med karrig og ugjestmild natur. Dette er langlivede forestillinger i Norge og de forsterkes ytterligere i idrettens og sportens fremvekst, hvor karakteregenskapene oppvises gjennom beherskelsen av utfordrende og risikofylte aktiviteter. Det er dette som muliggjør tindebestigeren som representasjonen av den ideelle nordmannen. Slik oppfatter de seg selv og slik ønsker de å bli oppfattet.

Slagstad hevder at prestasjonsorienteringen var konstituerende for fjellsporten.<sup>135</sup> I hans historiske oversiktsbilde blir den kategorisert som en rekordorientert prestasjonssport. ”Det gikk sport i førsteerobringene”<sup>136</sup>, skriver han, men blir litt fanget av føringene den finurlige formuleringen legger på fortolkningen hans. Jeg tror nettopp dette er et stikkord i vår sammenheng, å bli fanget av språket. I stor grad tror jeg den begrepsverden som eksisterer i samtiden og som tindebestigerne rår over, er bestemmende for hvordan de skriver om sporten sin. Prestasjonen og konkurransen, erobringen og sammenlikningen med andre nasjoner var nesten selvsagte motiver å gripe til, særlig i den nyfødte nasjonalstaten Norge. I fjellsporten ligger det spirer til også det romantisk-ekspressive som Slagstad hevder er fortrent til fordel for et rasjonalistisk-instrumentelt kroppssyn. Jeg har flere ganger trukket frem hvordan tindebestigerne ofte er mer opptatt av det mer abstrakte, åndelige ved fjellivet enn det legemlige. I fjellsporten opplever de en slags åndelig kontakt med naturen, men også med seg selv, med det grunnleggende allmennmenneskelige. Dette er utpregede romantiske forestillinger jeg tror lever sterkere innenfor fjellsporten enn hva gjelder den generelle sportens utvikling tidlig i det 20. århundre. Men det er likevel sportens fremvekst, gjennom måten den gjør kroppsutfoldelse til en verdi i seg selv, som skaper en annen måte å tenke og snakke om en aktivitet som klatring. Da tenker jeg på hvordan *opplevelsen* av å ferdes i utfordrende natur blir tillagt en egenverdi som er tilstrekkelig for fjellsportens legitimering.

Men et slikt vokabular eksisterer ikke i den norske fjellsportens formative fase, det dukker først opp et par generasjoner senere. NTKs første generasjon profilerte og formet seg selv og sin sport i første rekke gjennom å appellere til sine landsmenns nasjonalfølelse, særlig gjennom å hevde at dens prestasjoner hadde nasjonal betydning.

---

<sup>135</sup> Slagstad, (*Sporten*), 161.

<sup>136</sup> Ibid, 162.

## 4 Det unike og det allmenne

*I de sidste aar har der vist sig en stadig voksende interesse for fjeldsporten her i landet, samtidig som Norsk Tindeklub blandt sine erobringer har kunnet indregistrere en række førstebestigninger hjemme og ute. Klubben har derfor trodd, at en samling skildringer fra endel av disse turer vil være paa sin plads. (...)*

*Bokens maal vil være naadd, hvis den efterlater indtrykket av en sund sport, som i særlig grad fortjener at tages op av nordmænd.*

Slik innledes *Norsk Fjeldsport* fra 1914, det er bokens forord. De få linjene røper en del om hvilket ærend tindebestigerne løper. Boken er ment å være en jubileumsbok for å markere klubbens fem års virke. Imidlertid er klubben seks dette året. Medlemmene har nok kommet på ideen om en utgivelse for sent, men ønsker ikke å vente på en mer innlysende anledning. De er ivrige etter å markere seg. Man mistenker at det heller ikke er å forakte at utgivelsen sammenfaller med Norges 100-årsjubileum. Når man i tillegg tenker på det store omfanget av artikler i DNTs årbøker og det faktum av flere av tindebestigerne også går aktivt inn i DNTs styre i løpet av de ti neste årene, får man inntrykket av en klubb som drives av et sterkt ønske om å profilere seg selv og sin sport.

Forordet hevder at interessen for fjellsporten er voksende i Norge. Det er nok en sannhet med modifikasjoner, den voksende interessen representeres i første rekke ved dem selv. Klubben teller 19 ordinære medlemmer i 1914.<sup>137</sup> Heller er nok påstanden et uttrykk for NTKs ambisjon, og for bokens ønskede effekt. Fjellsportsmennene hevder å *identifisere* en utvikling, noe de hjulpet av velvillig øye ser, men påstanden er like mye et forsøk på å *igangsette* en utvikling. De ønsker å overbevise andre nordmenn om utsagnets faktisitet og dermed bevirke bokens ”maal”; en sport for nordmenn. Utsagnet er betegnende for boken og for tindebestigernes artikler generelt: Det er ikke en nøytral observasjon, men et forsøk på å bevirke gjennom ord, det vi idéhistorikere kjenner som *språkhandling*. Dette retoriske aspektet vil være sentralt i denne delen av oppgaven.

Det retoriske elementet ved forordet rommer imidlertid mer, som vi ser i dets midtre del. Tindebestigerne forteller at de har utført en rekke førstebestigninger. Det ønsker de å vise frem for det norske folk, de er nemlig å forstå som bragder av betydelige dimensjoner, noe vi har sett på tidligere. Det impliserte bidrar til å øke betydningslagene i hva som menes med en sport ”som i særlig grad fortjener at tages op av nordmænd”. På den ene siden sier de at de ønsker å presentere en særlig norsk sport, på den andre siden ønsker de å profilere seg selv. De retter seg utover mot offentligheten, slik jeg tidligere har understreket, men det er uklart hva de søker å oppnå med fjellsportsmisjoneringen. Ønsker de seg en folkesport eller er de i første rekke ute etter anerkjennelse som stolte og betydningsfulle utøvere av en norsk sport?

---

<sup>137</sup> Medlemsfortegnelse, i *Norsk fjellsport 1933*.

Svaret på dette er nok ikke noe enkelt enten - eller, men det er heller ikke et tydelig både-og. I denne delen av oppgaven skal vi pirke litt i nettopp denne problematikken, jeg vil se om jeg finner ut hva det er fjellsportsmennene ønsker å *gjøre* med artiklene sine, hvilket formål de er ment å tjene.

### En folkesport?

Ikke sjelden inneholder tindebestigernes artikler en oppfordring om å oppsøke det fjell eller område det skrives om. Spesielt gjelder dette årbøkene, som jo henvender seg til de vide kretser. En stor del av Årbokas funksjon var nettopp det å introdusere steder og gi tips om losji, til skyss, ruteveiledning osv. Også vandrerne skrev slike artikler. Det fortelles hvordan forfatteren ferdes alene der i fjellet, ofte paret med en klage over turistenes flokkmentalitet. Leserne oppfordres derfor til å søke utenfor de hyppig benyttede stiene og finne sin egen vei der ingen andre ferdes. Det som ofte skiller seg ut når tindebestigerne oppfordrer til det samme, er at stedene de misjonerer for ikke er ubefolket, det er bare det at de som ferdes der ikke er norske. De ønsker at også nordmenn skal ta disse områdene i bruk og ikke la den unaturlighet eksistere, at alene utlendinger legger beslag på norske naturområder. Nedenfor følger noen eksempler på fjellsportsmennenes misjonering ovenfor den ”almindelige” turist.

I årboken for 1911 finnes en siste innberetning fra Kristian Tandberg som døde dette året. Boken innledes derfor med en nekrolog. Hans siste fjelltur var på vestlandet, sammen med Backer Grøndahl og Lous. De bestiger Romsdalshorn, deretter Vengetind, før de drar videre til Øye. Etter de to første bestigningene beklager Tandberg seg over fraværet av andre turister. ”Der gaar altfor faa turister i fjeldene paa disse kanter, og der ligger aar mellem hver gang der kommer nogen paa tinderne her (...) Baade paa Vengetind og Hornet vidnet kortene i varden om tyndt besøk”.<sup>138</sup> Ferden går deretter videre til Øye. Hotell Union var et yndet oppholdssted for utenlandske turister i en årrekke, deriblant Keiser Willhelm II. Det var også et sted britiske tindebestigere stadig kom tilbake til. I hotellets *Climbers' Book* skrev de inn rutebeskrivelser til fjellene omkring. Denne benyttet Tandberg og de andre seg av for å finne neste bestigningsmål. I det hele tatt er hotellet fremragende som utgangspunkt, fremholder Tandberg, som gjerne skulle sett flere av sine landsmenn gjøre turer her. ”Der foretages aarlig adskillige bestigninger fra Øye, men væsentlig av utlendinger. Det vilde være hyggelig, om vore egne turister kunde faa en likesaa sterk kjærlighet til denne del av vort land, som det later til fremmede har faat, for de kommer igjen aar efter aar.”<sup>139</sup>

---

<sup>138</sup> Kristian Tandberg, ”En snartur i Romsdalsfjeldene og Søndmør”, i *DNTs årbok for 1911*, 68.

<sup>139</sup> Ibid, 74.

Tre år før hadde også Bryn skrevet om Romsdalshorn og oppfordret til det samme. Bryn var da bare 18 år og det var hans første tur på "Hornet". Bryn beskriver hvor nervøse de var da de vandret mot fjellet, folk hadde nemlig gitt dem inntrykket av at en bestigning var bortimot umulig og dertil livsfarlig. Det skulle vise seg ikke å stemme, de hadde ingen store problemer med å komme på toppen. Etterpå fant Bryn det svært merkelig at fjellet hadde et slikt rykte, bøndernes beskrivelse av bestigningen som "haarreisende" var helt feilaktig. Oppfatningen blant norske turister var ikke bedre, som mente Hornet og andre fjell i området var enormt vanskelige og noe "som helt bør overlades til de bekjendte 'gjerne engelskmænd'".<sup>140</sup> Bryn ønsker å gjøre noe med denne tankegang. "Til slutning vil jeg anbringe kvintessensen af denne beretning som punktum ved den - - moralen er: *Flere nordmænd paa Romsdalshorn og Romsdalsfjeldene!*"<sup>141</sup>

Flere av tindebestignernes artikler i Årboka kommer med slike oppfordringer. De henvender seg til fotvandrerne om å gå utenom allfarvei, noe som ofte innebærer litt klyving. På turer det blir ordentlig bratt oppfordres det til å ha med seg fører. Ofte er det slik ordlyden er; det oppfordres til å bestige den omtalte tind, heller enn direkte oppfordringer til å ta opp fjellsporten som sådan. Tindebestigerne presenterer leseren for områder eller fjell, ofte ikke langt borte fra der turiststrømmen går, steder som vil gi dem en sterkere naturopplevelse. Har man forsøkt en gang vil man gjerne forsøke igjen, er tankegangen bak.

Samme år som Bryn vil bringe nordmenn på Romsdalshorn slår Tandberg et slag for Torfinnstindene, som bare er et kort stykke fra den store turiststrømmen over Bygdin – det er bare å gå av båten på Nybod. De er besteget så få ganger at det nesten er å "blues over". Man behøver ikke være dreven tindebestiger for å gå på dem, hevder Tandberg, det er heller ikke slitsomt, faktisk er det mindre slitsomt fordi man stadig småklatrer.

For de fleste yngre vil en dag paa Torfinstinderne fra Nybod føles som en let dag – ikke minst fordi den stadige smaaklatring legger beslag paa ens opmerkksomhed og bevirker, at man ikke gaar slap eller sløves. Saa utrolig det end lyder, vil træthed gjøre sig langt mere gjældende under ture paa Glitertind, Beshø eller liknende topper, da der paa disse udelukkende spadseres.<sup>142</sup>

Det er et gjennomgående argument fra fjellsportsmennene dette, at klatring gir en mye mer helhetlig opplevelse enn vandringen langs oppvardedde stier eller utsikten fra båtdekket og hytteveggen. Det er ikke bare fordi man benytter hele kroppen, man benytter hele seg som sådan, også sinnet er under fullt beredskap. Av bare å vandre sløves man, men med en gang fremdriften krever at man tar seg for med hendene settes hele det menneskelige apparatet i

---

<sup>140</sup> Alf B. Bryn, "Fra Romsdalshorn og Romsdalen", i *DNTs årbok for 1908*, 110.

<sup>141</sup> Ibid, 111.

<sup>142</sup> Kristian Tandberg, "Nybod og Torfinstinderne", i *DNTs årbok for 1908*, 103.

beredskap. Tindebestigernes appell til befolkningen spenner seg i den ene enden herfra, rett og slett i oppfordringen om å ta seg for med hendene.

### Misjonering og stengte dører

Med dannelsen av NTK blir appellen mer fokusert. Tindebestigerne har organisert seg og er samrådde om hvordan de skal fremme sporten og fremfor alt hvordan de ønsker befolkningen skal oppfatte dem. I Årboka for 1910 presenterer de seg for det brede publikum.

Klubbens formaal ifølge lovenes § 1 er ”at repræsentere god tindebestigning, virke for sportens utvikling og at fremme den riktige forstaaelse for denne sport”.

Videre er klubbens medlemmer forpligtet til at iagttatte de gode regler for tindebestigningen.

Man har ved disse bestemmelser villet pointere, at tindesporten maa drives efter bestemte love og regler og med hjælpemidler som gjør, at den istedetfor at være dumdristig i virkeligheten blir en maalbevidst, sikker og omhyggelig arbeidende sport.

For at optages i klubben maa man foreslaaes av 2 medlemmer.

Der forlanges flere aars øvelse i tindebestigning, samt at vedkommende er istand til med sikkerhet at føre paa vanskelige bestigninger.

Naar optagelsesbetingelsene er sat saa strenge, er det ikke meningen dermed at begrænse medlemstallet til kun et faatal, men hensigten er at fastslaa, at den rent tekniske kundskap er en hovedfaktor for at sporten skal kunne drives paa tilbørlig maate.<sup>143</sup>

I klubbreglementets første paragraf står oppført det som skal bli svært viktig for den nye klubbens medlemmer, nemlig å ”fremme den riktige forstaaelse.” De vil vise frem en sport som er trygg og sikker, og ikke ”dumdristig”. Det sterke fokuset på sikkerhet er årsaken til de høye inntakskravene, det bunner ikke i et ønske om eksklusivitet, hevdes det. Det fortelles videre at de har utarbeidet en ”veiledning i brævandring og klatring”, som er å finne i Årboka og i tillegg oppslått på enkelte av DNTs hytter i fjellet. Den er ment til å vekke interessen for fremferd i bratt terreng. Hensikten er likevel tvetydig. Tindebestigerne ønsker å rekruttere nye utøvere til sporten, men de er også svært oppsatt på å forme oppfatningen folk har av dem. Klubben håper at veiledningen med regler om fremgangsmåte vil bidra til det.

Det er at haabe, at disse regler vil bidra til efterhvert at fjerne de overdrevne forestillinger, som fra saamange hold gjør sig gjældende overfor tindesporten. Mange – ja kanskje de fleste, som ikke har prøvet tindebestigning, staar i den tro, at det er en farlig og letsindig sport, som koster betydelige anstrengelser og er forbundet med stor risiko, hvorunder pirringen under de vanskelige situasjoner er det væsentlige.<sup>144</sup>

Tindebestigerne opplever at motforestillingene mot fjellsporten er så sterke, at de stadig gir uttrykk for hvordan de kjemper for å snu en opinion som er imot dem. Grepet de tyr til er et overdrevent fokus på sikkerhet, noe som igjen bidrar til opplevelsen av en lukket og eksklusiv klubb for utvalgte herrer. Kravet for opptagelse i klubben er innstilling fra to medlemmer, hvorpå styret stemmer over forslaget. Søkeren må beherske fjellsporten på et såpass høyt nivå

<sup>143</sup> ”Norsk Tindeklub: ved dens bestyrelse”, i *DNTs årbok for 1910*, 188.

<sup>144</sup> *Ibid*, 189.

at han må kunne føre under vanskelige forhold. Derimot hadde de som allerede er medlemmer stort sett lært seg kunsten gjennom å prøve seg frem, noe de ikke nøler med å nevne, faktisk så fremholder de det som et hedersbevis overfor engelskmennene som hadde kultur for å anvende fører. På tross av dette krever de av andre at de ikke skal innlate seg på vanskelige turer uten fører, sannsynligvis fordi de ikke vil beskyldes for å ha brakt folk opp i livsfare gjennom sine artikler. Det kan derfor virke som om de gjennom dannelsen av NTK faktisk sørger for et forhøyet hinder i rekrutteringen til sporten, fordi det nå eksisterer svært strenge krav for innpass i miljøet, noe det ikke gjorde før klubbens eksistens. På denne måten kan det se ut som om de motarbeider, selvmotsigende nok, det uttrykte ønsket om en utbredelse av sporten sin. Med bakgrunn i dette kan man stille spørsmålstegn ved intensjonene deres, når de appellerer til nordmenns nasjonalfølelse om forståelse og omfavnelse av fjellsporten. Spørsmålet er om de ikke blir mer opptatt av at det er dem selv som skal omfavnes, heller enn at flere nordmenn skal prøve seg i sporten deres. Et tegn som allerede tyder på dette er at de, når de presenterer veiledningen, først og fremst begrunner den med håpet om at den vil fjerne folks motforestillinger mot fjellsporten, i stedet for at flest mulig vil prøve. I det følgende ønsker jeg å undersøke tindebestigernes retoriske bestrebelser for å se om jeg kan utdype tvetydigheten i agitasjonen deres.

### **Utenfor allfarvei. Tindebestigernes oppfordring om å tre ut av stien**

Da NTK presenterte seg i Årboka fortalte de at et hovedmål var å arbeide for å fremme forståelsen for fjellsporten. Når tindebestigerne fire år senere gir ut sin egen bok forteller formannen, Nils Backer Grøndahl, hvordan de hadde avtalt arbeidet. ”De lovet at skaffe sin idræt forstaaelse og respekt blandt publikum, bedre livsbetingelser og større utbredelse, og de vilde gjøre dette paa enhver maate, i skrift og tale, men først og fremst ved at stille strenge fordringer til sig selv og sit virke. Det var Norsk Tindeklub.”<sup>145</sup> Et åpenbart ledd i misjoneringen var den nevnte veiledningen. Den sto på trykk i Årboka hvert år fra 1910 til 1921. I 1915 forelå dessuten ”fører for bestigninger i Horungtindene” i Årboka. I 1912 og 1914 ledet Backer Grøndahl også et par kurs for DNTs patentførere sammen med Ola Berge. Meningen var øke deres ferdigheter i klatring og i breføring, med håp om at de på denne måten kunne introdusere turister til fjellsporten. Men dette er nok et enslig eksempel på noen form for *praktisk* arbeid for fjellsportens utbredelse. Det finnes likevel i NTKs arkiv et møtereferat fra 1921 hvor det ble diskutert et forslag om klatrekurs for interesserte.<sup>146</sup> Tilsynelatende ble dette aldri realisert. Det som dermed må forstås som det fremste

---

<sup>145</sup> Backer Grøndahl, i *Norsk fjeldsport 1914*, 76.

<sup>146</sup> Grimeland, *Vor sport*, 40.

misjoneringsmetoden er tindebestigernes arbeid ”i skrift og tale”, for de strenge ”fordringene” til eget virke ville ingen fått øye på var det ikke for fremstillingen av seg selv. Jeg skal i det følgende ta Backer Grøndahls påstand om utbredelsesarbeid på alvor og undersøke hvordan dette litterære arbeidet kan tenkes å ha artet seg.

Vi har allerede sett på noen eksempler på oppfordringen til turisten. Tendensen i artiklene er at mens de i begynnelsen oppfordret andre til å gjøre som dem, blir de etter hvert mer opptatt av at andre skal forstå hvorfor de gjør som de gjør. Ikke sjelden klager de over nordmenns manglende forståelse for fjellsporten. Samtidig blir deres egen manglende forståelse markert i en positiv valør. De forstår ikke hvordan folk kan velge å ferdes langs dalbunnen og langs vardene, eller i beste fall opp på noen flatbuete topper. Det er naturligvis en måte å framheve sin forståelse av friluftslivet som den rette, men det er også en måte å oppfordre til etterfølgelse. Man kan si at tindebestigernes appell utspiller seg på ulike retoriske nivåer, som spenner seg fra likefrem oppfordring til å forsøke selv, til mer underfundige måter å overtale på.

På det første nivået argumenteres det for at hvis man bare prøver én gang er interessen vekket, og man vil nødvendigvis ønske seg mer. Slik håper NTK at ”veiledningen” skal virke.<sup>147</sup> En mer indirekte, men like tydelig variant spiller på antydningen om at den som ikke har forsøkt seg i fjellsporten, har ikke opplevd fjellet på en fullendt måte. En slik høyst hjemmевandt måte å uttrykke seg på ser vi hos Henning Tønsberg i årboka for 1911. ”For de fleste, der er glade i at færdes tilfjelds er det av stor interesse at finde og befare trakter der er ukjendte eller litet kjendte. Følelsen av at være ute paa opdagerfærd er for mange uvurderlig.”<sup>148</sup> Påstanden om at dette er en kjensgjerning som gjelder for ”de fleste”, viser naturligvis hvordan Tønsberg mener det *burde* være, ikke hvordan det er. Han er selvsagt klar over at svært mange finner det tilstrekkelig å gå minste motstands vei, men det er ikke en form for friluftsliv han bifaller. I samme artikkel beskriver han hvordan de forserer et isfall, og hevder at de som ikke har forsøkt det, vanskelig vil forstå hvilken storslagen natur man får innblikk i.<sup>149</sup> Leseren som ikke er vant med å gå utenfor vardestiene og enda mindre gå på bre, vil føle seg utilstrekkelig som høyfjellsturist; han har ikke opplevd det den norske naturen og friluftslivet byr på. I alle fall må vi mistenkte Tønsberg for at det er den reaksjon han er ute etter å fremdrive, i hvert fall når vi ser det i lys av det vi vet om hans ambisjoner på norsk fjellsports vegne. Imidlertid provoserer han nok heller frem en følelse av å befinne seg utenfor det sanne friluftslivet, en grenseoppgang som blir betegnende for fjellsportens talsmenn. Det

---

<sup>147</sup> ”Norsk Tindeklub: ved dens bestyrelse”, i *DNTs årbok for 1910*, 189.

<sup>148</sup> Henning Tønsberg, ”Jostedalsbreen. Fra Skaala til Røikjedalsskaret” i *DNTs årbok for 1911*, 91.

<sup>149</sup> Ibid, 106.



bidrar til fremhevelsen av seg selv som utøvere av den sanneste form for friluftsliv, samt nedvurdering av de andre, noe som ikke bidrar til å vinne opinionens gunst.

En mer direkte måte å ordlegge seg på langs dette retoriske sporet, er å si rett ut hva som er det rette forholdet til fjellet og hvordan man ferdes der. ”Uten at være arrogant kan det vel sies, at en god slump av de mange, som nu søker tilfjelds baade sommer og vinter, har en litt for letkjøpt og overfladisk opfatning av fjeldet.” Det hevder Hassa Horn, DNTs forhenværende sekretær. Overraskende nok utpeker han nettopp DNT som ansvarlig, fordi det nå er blitt så lett å ferdes i fjellet. Nei, det er ”uendelig meget morsommere og nyttigere” å stole på seg selv og ikke vardene og førerne. ”Har man den rett opfatning av fjeldet, liker man det bedst som det er fra naturens haand. Det er saa langt fra, at veier og varder, broer og klopper regnes med som nogen nødvedighet – som noget man har krav paa.”<sup>150</sup> Tydeligere kan det neppe sies hva som er den rette omgang med fjellnaturen. Hvis man da ikke leser hva Backer Grøndahl skrev om Tandberg som selve idealtypen på tindebestigeren. I sin ungdom hadde Tandberg vandret mye, uten at det egentlig hadde grepet ham.

Det var først da han hadde faat slaat kloen i fjeldet, hadde lært dets inderste hemmeligheter at kjende, først da begyndte han at forstaa fjeld og fjeldliv. Hele den virkelighetsfjerne, litt dekorative følelse, som fjeldet gir den almindelige turist, som trasker de optraakkede stier, svinder, naar man blir uafhængig av vei og varder, og vet at ta sig frem hvordan end terrænget ser ut. Først da lærer man virkelig at kjende og elske høifjeldet, faar se dets inderste skjønhed, dets storhet og vælde og dets sprættende liv.

Slik det gikk med Tandbergs utvikling som fjellsportsmann, slik gikk det med de andre også, mener Backer Grøndahl. De har virkelig ”lært fjeldet at kjende – og man gjør det bedst gjennom tindestigning”.<sup>151</sup>

I nekrologen over Tandberg dukker også forsvaret opp, noe som ofte bryter frem i fjellsportsartiklene. På ett plan er nekrologen samtidig et forsvarsskrift, hvor Backer Grøndahl bruker Tandberg til å forklare hvorfor mennesker dras mot fjellporten, dette som tydeligvis er uforståelig for mange. ”Man møter daglig saa mange mennesker, som fuldstendig mangler forstaaelse av tindesporten og blot fordømmer den uten forsøk paa at sætte sig ind i hvad de taler om”.<sup>152</sup> Også forsvaret er en retorisk manøvrering, en litterær posisjonering før man kan gå til motmæle. Og det er et offensivt forsvar vi ser hos Backer Grøndahl, et type forsvar vi finner igjen hos de andre tindebestigerne. De beskylder nemlig nordmenn for uforstand og bakstrev. Grunnen til at fjellporten ikke har vunnet større utbredelse her til lands, er nordmenns manglende forståelse. Det er som en brysom brems på en ellers naturlig utvikling.

---

<sup>150</sup> Horn, ”Fjeldsport” i *Idrætsboken*, 20-21.

<sup>151</sup> Backer Grøndahl, ”Kristian Tandberg” i *Norsk fjeldsport 1914*, 74.

<sup>152</sup> Ibid, 64.

Tandberg ble ikke grepet av naturen gjennom bare tam vandring, hevder Backer Grøndahl. Den grep ham først da han i 1901 kom til Turtagrø.

Her laa endel englændere og nogle ganske faa norske og kløv i fjeldene. Det almindelige publikum betraktet dem nærmest som sindssvake.

Man var da endnu langt mindre forstaaende overfor sporten end nu – 14 aar efter – forsaavidt kan der spores betydelige fremskridt. Intet er jo mer betegnende for Norges lave standpunkt i den henseende end at tindesporten først i de sidste aar begynder at finde den forstaaelse her, som den hadde for omtrent 50-60 år siden i England.<sup>153</sup>

Situasjonen den gang var altså ganske håpløs, enda mer enn i Backer Grøndahls samtid. Men han understreker at han ser fremskritt. Det er nok ingen tvil om hvem som har æren for den utviklingen. Han avslutter nekrologen med å si noen ord om den klubb Tandberg var med å stifte med sine venner. Som nevnt ovenfor, forteller han her hvordan tindebestigerne lovet hverandre å arbeide for å skape forståelse og utbredelse av sin sport. Vi har sett på noen eksempler på hva som kan tenkes å konstituere dette arbeidet. Backer Grøndahl hevder likevel at arbeidet først og fremst ble gjort gjennom handling, forstått som det å stille strenge fordringer til sitt virke. Handlingen skulle være fokusert på regler og sikkerhet for, slik å gi inntrykk av en trygg sport. Men han nevner ikke den type virke som tindebestigerne håpet å vinne norsk hjerter med. For det var ikke først og fremst gjennom sikkerhet, men gjennom sensasjon tindebestigerne forsøkte å nå frem til andre. Det er en påstand som ville stride mot deres selvforståelse, men det er like fullt den fremste strategien i misjoneringsarbeidet.

### **Bakenfor retorikken. Uoverensstemmelsen mellom misjon og misjonering**

Fire år senere skriver Backer Grøndahl en historisk artikkel i Årboka.<sup>154</sup> DNT var 50 år i 1918 og det historiske perspektivet var derfor gjennomgående i Årboka dette året. Fremstillingen følger stort sett Tønsbergs skisserte linjer. Som Tønsberg beklager han seg over den utbredte motstanden mot fjellsporten i Norge, samtidig som han forsøker å fremstille en omfavnelse av NTK. Forståelsen for fjellsporten våknet sent og utviklingen har nådd mye kortere enn landets natur skulle tilsi. Men NTK har tatt opp arbeidet for å utbre sporten til folket, å gjøre den allmenn. De er en gruppe unike personer som har visst å vekke øvrighetens forståelse.

Han gjentar hvordan tindebestigerne sluttet seg sammen og så det som ”sin oppgave” å utbre fjellsporten og skaffe den respekt. Men det han trekker frem nå er ikke hvordan de har representert en trygg sport, men hvor dyktige de har vist seg å være og hvilke fremragende bedrifter de har utført. Det er kanskje unødvendig, skriver han, å omtale resultatene de kan oppvise fordi alle interesserte husker dem, men han føler han må gjøre det likevel ”fordi det

---

<sup>153</sup> Ibid, 66.

<sup>154</sup> Backer Grøndahl, ”Litt om norsk tindebestignings utvikling” i *DNTs årbok for 1918*. Sider angitt i parentes.

viser hvormeget der er gjort og hvor omfattende virksomheten har været.” Han ramser opp en rekke bestigninger, hvor ”Nordland” er høydepunktet, med hele ”21 førstebestigninger, hvorav de fleste tildels er meget vanskelige.” Stetind er selvsagt det ypperste trofeet, et fjell som hadde ”avslaat angrep fra talrike fremstaaende utenlandske tindebestigere”. Bestigningen ble dessuten ”i høi grad anerkjendt av englænderne”. Endelig kan han tilføye bestigningene av Kabru og Aconcagua, som ”hører til det bedste som idethele er utført”. (177-179)

Det er det sensasjonelle Backer Grøndahl her trekker opp av hatten. Alt det storartede som norske tindebestigere har prestert, til og med på høyde med engelskmennene, bragder av verdensklasse. Han kaller det et personlig arbeide. ”Sammen med dette personlige arbeide og betydelige indsats i norsk tindesport har Norsk Tindeklubs medlemmer gjennom sin forening i aarenes løp utført et ganske stort arbeide for at utbrede kjendskap til og respekt for sin sport.” (179) Bestigningsbragdene sammenstilles med arbeidet for å utbre respekten for sporten.

Faktisk så anser Backer Grøndahl det som en vesentlig del av NTKs bestrebelser for å spre fjellsporten til folket. ”Det siger sig selv at en saa intens tindebestigervirksomhet som den der i de senere aar er utfoldet av norske, maatte komme til at bære frugt ved øket tilslutning og interesse for sporten.” (180) Bare bragdene i seg selv burde mane til etterfølgelse.

Men slik har det altså ikke gått. Han begrunner det med at betingelsene for en allmenn tilslutning til sporten mangler, nemlig gode lærere. Og det er ikke fåtallet fjellsportsmenn han da sikter til, slik man kanskje skulle tro, men fåtallet fjellførere. Han fremholder at han har forsøkt å bøte på det gjennom de to nevnte kurs.

Fjellsportens lave utviklingstrinn i Norge er en unaturlighet, fordi den på en måte er latent i det norske landskapet, ”denne idræt er endnu ikke paa langt nær naadd den udvikling som landets natur skulde tilsi”. (181) Men Backer Grøndahl ser likevel en fremgang. Den siste tiden tyder på en lys fremtid. Og unødvendig å spørre seg hvem som har æren for det.

Vi ser saaledes, at de sidste aar har git en rik udvikling av sporten. Dette skyldes den norske ungdom som tok tindebestigningen op og ved sin personlige indsats, sin kamp i skrift og tale, sit systematiske arbeide og sine bedrifter i Norge og andetsteds har opnaadd at tindebestigningen betragtes med respekt og omfattes med sympati av det almene publikum. Og især har de aapnet ungdommenes øine, og det er ungdommen som skal føre sporten videre frem. (181)

Der Backer Grøndahl før har klaget over det allmenne publikums manglende forståelse og respekt, er nå plutselig opinionens holdninger snudd på hodet gjennom tindebestigernes utrettelige arbeid. Igjen er det nok snakk om et retorisk trekk. Han ønsker å gi sin historiske skisse en løfterik utgang: Det arbeidet tindebestigerne har utført, gjennom bragder, skrift og tale har båret frukter, fjellsporten har nå endelig vunnet sin rettmessige posisjon og ungdommen vil føre den frem. Ved å beskrive historien slik, ønsker han å gjøre historien slik. De har åpnet ungdommens øyne, skriver han, og forsøker med det å sperre deres øyne opp.

Hans egen historierevisjon er nettopp et slikt ”arbeid i skrift og tale” han skriver om, om enn min tolkning av det er av en litt annen karakter enn hans; beskrivelsen av veien mot en nasjonal folkesport tar heller form av en fremstilling av dem selv som unike individer.

Backer Grøndahls artikkel utpreges av et par trekk jeg ønsker å belyse. For det første viser det, slik jeg har vært inne på før, hvordan faktiske hendelser tillegges mening og innhold i etterkant, gjennom litterær tilforming. Bestigningene blir betegnet som en personlig innsats, et arbeide for å utbre og øke aktelsen for sporten. Nå var deres heller private forlystelser neppe noe *arbeid* i denne retning. I stedet fyrer bestigningene oppunder engasjementet de føler for sporten sin, som de brenner etter å dele med den norske befolkning. For dem er det uforståelig at ikke også andre nordmenn vil oppleve det samme engasjementet. Bestigningene, de nasjonale bragdene, blir retrospektivt innlemmet i et historisk narrativ hvor de beskrives som et arbeid tindebestigerne satt seg fore å gjøre. I realiteten er nok rekkefølgen heller motsatt. Den starter med tindestigernes sommerlige atspredelser. Det blir en gjentakende syssel som skaper grobunn for dannelsen av en klubb. Klubbens medlemmer anvender så bestigningene i et retorisk arbeide for å spre *sin tolkning* av sin egen virksomhet. Bestigningene har ikke noen dypere betydning i utgangspunktet, det blir tillagt i etterkant. Et særlig fremtredende betydningsnivå er det nasjonale, noe som er egnet for å utløse et bredt folkelig engasjement.

Det andre trekket er hvordan Backer Grøndahl hevder gode ”lærere” mangler, fordi førerne er så få og mangler kunnskap og ferdighet. Han har selv forsøkt å bøte på dette ved å være lærer for lærerne. Men han anser altså ikke tindebestigerne selv som lærere, selv om han hevder at klatreinteresserte ”villig medtoges” til Kolsås. (179) Utbyttet av dette var nok heller lite. I stedet fremhever han det skriftlige arbeidet NTK har utført i Årboka gjennom sine innberetninger, ”Kort veiledning til klatring og brævandring” og fører for Hurrungene, og endelig utgivelsen av *Norsk Fjeldsport*. Men det aller viktigste arbeidet er altså bragdene de har utført. Alt dette burde ha ført til økt tilslutning, noe det ikke har gjort. Artikkelen er betegnende for hvordan tindebestigerne ser seg selv som noen ledestjerner som messer til sine disipler fra de høye tindetopper. ”Skrift og tale” og fremfor alt bragdene er tauet de kaster ned til etterfølgerne. Men forankringen og sikringen de tilbyr er nok heller mangelfull. De er pionerer, foregangsmenn, hvis bragder burde mane til etterfølgelse, bare gjennom den nasjonale stolthet og beundring de skaper. Tindebestigerne klatrer oppover fjellveggene og føler de leder an i en masseoppstigning, bare for å snu seg på toppen for å oppdage at ingen følger etter, men i stedet står og betrakter disse himmelstormere med en mistenksom mine. Det er langt fra den nasjonale reaksjon de ønsker seg. De hevder de ønsker seg en folkesport,

men fremhevelsen av seg selv som unike og eksepsjonelle utøvere av den virker ikke å resultere i noen massemonstring. I virkeligheten fører det kanskje til det motsatte?

### **Overfor øvrigheten. NTKs aristokratiske tilsnitt**

Spørsmålet er om ikke tindebestigerne skaper en distanse til andre nordmenn gjennom å fokusere såpass mye på seg selv. Motstand og mistenkelighet er gjerne en reaksjon når noen fremhever seg selv på denne måten. Dessuten vil nok de som allerede ferdes i fjellet reagere når noen kommer og hever seg over dem. I alle fall bidrar det ikke til noen omfavnelse av aktiviteten deres. I stedet er det mye som tyder på at NTKs medlemmer blir betraktet som forvaltere av en eksklusiv form for friluftsliv. Det er den direkte motsetning til den utbredelsen tindebestigerne sier de jobber for. Jeg skal i det følgende undersøke den eksklusiviteten NTK vanligvis blir forbundet med.

Jeg hevdet tidligere at NTK gjennom sin dannelse gjorde terskelen inn til fjellporten høyere enn tidligere. Nå var det ikke uvanlig med eksklusive klubber i samtiden.<sup>155</sup> Men NTK er klar over at stengslene rundt klubben er ekstra vanskelig å forsere. Den har nemlig strengere krav til opptagelse av nye medlemmer enn de fleste av sine søsterklubber. Bare *Akademische Alpenklub, Zürich* skal ha hatt så strenge ”sportslige fordringer til sine medlemmer”, hevder Rubenson i *Idrætsboken*.<sup>156</sup> Men det er nok ikke bare sportslige krav som må oppfylles for innpass i miljøet. Rubenson gjør seg samme sted noen tanker om nettopp det. Gjennom historien har fjellsportens utøvere i alle land vært ”høit kultiverte mænd (...), ofte blandt de mest fremragende paa sit omraade. Jeg skal ikke forsøke at forklare hvorfor fjeldsporten særlig har tiltalt de intellektuelle; det er en kjendsgjerning som endnu til en viss grad har sin gyldighet”. Denne ublyge karakteristikken medfører nok riktighet også for NTK, når vi ser på dens akademiske tilsnitt. Blant medlemmene har det store flertallet høyere utdanning. De er professorer, leger og ingeniører, og særlig er de jurister. Ut ifra et klasseperspektiv er det nok først og fremst på det akademiske planet den sosiale ensrettingen i klubben ligger. De fleste var bemedlede, men ikke nødvendigvis rike. Klasse spilte en rolle, slik det alltid gjør når det gjelder sports- og fritidsutøvelse, fremfor alt på den tiden. Klubblivet ble levd ikke bare i naturen og fjellveggene, men også i festlokaler og private hjem, hvor en sosial homogenitet gjorde inneklimaet godt. Det var vel heller ikke hvem som helst forunt å tilbringe ukevis på hotell i høyfjellet om sommeren. Utover den ensrettede sosiale profilen var i tillegg profesjonelle og kvinner uskikket som ordinære medlemmer.

---

<sup>155</sup> Larvik Turn og Kristiania Fotballclub forlangte henholdsvis middelskoleeksamen og hemmelig avstemning over kandidater anbefalt av tre medlemmer. Johnsen, *Jotunheimens stortopper*, 143.

<sup>156</sup> Rubenson, i *Idrætsboken*, 35.

Utover selve klubbens eksklusivitet gjelder også en del andre mekanismer som bestemmer tilhørighet til gruppen og miljøet. Til fjellsport tilhører et sett med kunnskaper, ferdigheter, teknikker, utstyr og fremgangsmåter. Utøveren må beherske disse til fulle for å aksepteres. I tillegg gjelder mer eller mindre uttalte normer, sosiale koder, takt og tone, sjargong osv. Alt hva man har kommet til å assosiere med begrepet *habitus*. Med andre ord kan man vanskelig lese seg til beherskelse av fjellsporten, noe som er verdt å ha i bakhodet når tindebestigerne hevder de har arbeidet for å utbre sporten gjennom tekst og tale. En aktivitet som krever såpass høy grad av kompetanse må man sosialiseres inn i, noe tindebestigerne definitivt ikke bidrar til i særlig grad. Terskelen for å få innpass i miljøet er og blir høy.

Terskelen var også der for den som behersket selve klatringen til fulle, men som nok ikke behersket det øvrige. Arne Randers Heen fra Åndalsnes hadde mange bestigninger i Romsdalsfjellene da han søkte om medlemskap til klubben i 1931.<sup>157</sup> Han hadde kommet i kontakt med Tønsberg da denne søkte informasjon om årstallet for førstebestigningen av Romsdalshorn.<sup>158</sup> Tønsberg kom også til å anbefale romsdalingen som medlem, selv om de aldri hadde møtt hverandre personlig. Randers Heen var skredder og tilhørte ikke kretsen som oppholdt seg på Kolsås i helgene og i Hurrungene om sommeren. Han ønsket seg likevel medlemskap i klubben, men det skulle vise seg å bli problematisk. Første gang fikk han avslag fordi han bare hadde anbefaling av bare ett medlem. Han henvendte seg da til Rubenson som gikk med på å anbefale ham. Også denne gangen fikk Randers Heen avslag, offisielt fordi ingen av de to hadde klatret med ham og som derfor var imot klubbens regler. I realiteten dreide avvisningen seg om noe annet. Rubenson tar opp dette i et brev til Randers Heen hvor han videreformidler styrets begrunnelse for avslaget. Begrunnelsens første punkt dreide seg om at han stort sett gikk turer alene eller sammen med uøvede, noe som ble ansett som svært utrygt og lite anbefalelsesverdig. NTKs styre stilte seg derfor tvilende til at han hadde den ”nødvendige øvelse i godt samarbeid i fjellet, taubehandling, forankring o.s.v.”

Betrakter vi NTK som et enhetlig organ, er vi her vitne til en ganske kraftig selvmotsigelse. I sine publiseringer hadde de første medlemmene, som representanter for klubben, skrevet hvordan de ønsket å utbre sporten. Men det virker altså som om klubben i stedet motvirker rekruttering til miljøet, gjennom et overdrevent sikkerhetsfokus og ellers andre utskillelsesmekanismer. Randers Heen hadde ingen øvede tindebestigere å klatre sammen med. Fordi han ikke allerede var del av miljøet, gjennom bekjentskap med etablerte tindebestigere, kom han heller ikke innenfor. Assosiasjonene til frimureri er ikke langt unna.

---

<sup>157</sup> Følgende tekstgrunnlag er hentet fra Grimeland, *Vor sport*, 73-78.

<sup>158</sup> Brevkorespondansen mellom Henning Tønsberg sen. og Randers- Heen finnes i Tønsberg-samlingen.

Rubensons andre begrunnelse til Randers Heens er at han skriver for ubeskjedit i avisene om sine bedrifter. ”Fjellsport er ingen konkurranseidrett og den egner sig dårlig for mannjevning. Det har alltid vært skikk blant gode tindebestigere av alle nasjonaliteter å skrive forholdsvis beskjedent om sine egne bedrifter”. Vi kan jo bare undres hva Rubenson må ha tenkt da han leste Tønsbergs og Backer Grøndahls artikler om nordmenns ”seire” over utenlandske klatrere, eller Schjelderup om turen med nettopp Rubenson i Nord-Norge med ”norsk flagg”.

Videre skriver Rubenson om ”hensynet til sportens anseelse”. ”Vi ønsker ikke, at folk som savner de nødvendige forutsetninger skal bli fristet av sensasjonelle beskrivelser til å innlate sig på dumheter og derved bringe sporten i miskreditt.” Fjellsportens fremste misjonærer i NTK hadde nok allikevel vektlagt det ”sensationelle” da de henvendte seg til den norske opinion. Men disse bestemte ikke lenger hvem som fikk innpass i klubben, tydelig konkretisert ved at det er Tønsberg og Rubenson som er ansøkerens faddere. De nyere medlemmene som nå satt i styret, virker ikke så villige til å høste misjoneringens frukter. Så får det være et åpent spørsmål om de selv, når de søkte seg til klubben, var tiltrukket av det retorisk skapte bildet av tindebestigerne som heroiske figurer.

En mer underliggende og uuttalt grunn for avvisningen av Randers Heen var nok hans sosiale bakgrunn, noe Grimeland berører i sin fremstilling av saken. Han siterer Næss på at det nok hadde med klassebakgrunn å gjøre. Randers Heen ble likevel medlem til slutt, seks år etter første søknad. Men det var på betingelse at han sluttet å motta penger for å føre folk på Romsdalshorn, fordi det brøt med amatørforskriftene i klubben.

NTKs eksklusivitet hadde vært der fra starten av, men den var litt famlende og ambivalent. Det var en slags utoverrettet eksklusivitet. Eksklusiviteten ble både utad, men også innad, i selvforståelsen, begrunnet med et sterkt fokus på sikkerhet. Etter hvert kan man mistenke at eksklusiviteten mer ble et mål i seg selv. I alle fall var det få som snakket om noen utbredelse av fjellsporten.

### **Den aristokratiske arven**

At eksklusiviteten i høyeste grad var der fra starten av kan vi se hos svenske Erik Ullén, en fremtredende figur i miljøet da de første norske ble introdusert til fjellsporten. I 1910 var han blitt anmodet av Hassa Horn, DNTs sekretær og selv fjellsportsmann, om å skrive om ”Bergbestigningen som sport”.<sup>159</sup> Dette er forøvrig samme år som NTK presenterer seg for første gang i Årboka, slik at leserne får en omfattende introduksjon til fjellsporten dette året. Ullén hadde flere sesonger i Hurrungene på starten av 1900-tallet, hvor han klatret sammen

---

<sup>159</sup> Erik Ullén, ”Bergbestigningen som sport”, i *DNTs årbok for 1910*. Sidetall angitt i parentes.

med mange av dem som senere skulle stifte NTK. Han er en av de få utlendinger Tønsberg trekker frem som verdifulle klatrefeller for nordmennene. Før han kom hit hadde han tilbrakt sine somre i Alpene, og til Norge brakte han med seg tradisjonen som fantes der, det er den engelske tradisjonen som kommer til uttrykk i Ulléns artikkel. Som læremester for de urutinerte nordmennene var han et bindeledd mellom *mountaineering* og fjellsport. Nordmennene plukket opp klatringens teknikk og fremgangsmåte fra svensken, men de plukket nok opp den sosiale distinksjonen som knytter seg til *mountaineering*-begrepet også.

Ullén påpeker i artikkelen at man vanskelig kan lære seg fjellsport gjennom skrift og tale. Man kan like lite lære seg å bestige fjell ad teoretisk veg, som man kan lære seg å seile yacht eller spille ”lawntennis”, en sammenlikning som er ganske betegnende i denne sammenheng. Det stopper ham likevel ikke fra å skrive en veiledning til sporten i en lang artikkel på 50 sider. At det dessuten kreves litt for å få æren av å kalle seg tindebestiger, forstår vi når han åpner artikkelen med å harselere over rike turister i Alpene som lar seg hale opp på tindene av førerne sine. ”För detta slags bergbestigning fordras endast *en* kvalifikation, en välfylld plånbok, och det är lika långt mellan ’bergbestigaren’ af denne typ och den verkliga bergbestigaren som det är mellan badgästen och den fullödiga yachtmannen”. (41) Den indirekte sammenlikningen med seiling og tennis forteller oss ikke så lite om Ulléns assosiasjoner rundt seg selv om sin sport. I sin behandling av fjellsporten hevder Slagstad at den i norsk sammenheng har spilt tennissportens rolle som distinksjonsmarkør på sportsfeltet.<sup>160</sup> Ulléns artikkel gir da også inntrykket av at kløften mellom tindebestigeren og ”genomsnittsturisten” nærmest er uoverstigelig. Men der enkelte turister i Alpene har de økonomiske forutsetningene til å la seg hale opp fjellsidene, er nok kløften mellom tindebestigeren og den norske annenrangsturisten ytterligere forstørret av at han vanskelig kan oppnå den materielle siden av fjellsporten slik Ullén fremstiller den. Introduksjonens første del omhandler nemlig alt det utstyret tindebestigeren er nødt til ha i sin besittelse. Etter Ulléns tips er lite av dette å få tak i her til lands, mesteparten må oppdrives i London eller i Alpene. Å få tak i gode sko er så vanskelig at han har fått sine spesiallaget i London. Dessuten finnes det så mange ulike typer isøkser som mange er upraktiske, at det beste tipset er å rådføre seg med en erfaren venn. At ikke alle kjenner en erfaren tindebestiger å rådføre seg med, levner han ikke så stor tanke. Dette kommer enda tydeligere fram når det kommer til å leie guide i Alpene, noe som for Ullén er den beste skole for nybegynneren. Men da kreves det at man får en god guide som læremester. Imidlertid er det ofte vanskelig å vite på forhånd hvorvidt en fører er dyktig eller ikke. Ikke kan man stole på den lokale hotellverten, heller ikke førerbøkene. Råd fra en kjent tindebestiger er derfor igjen det beste.

---

<sup>160</sup> Slagstad, (*Sporten*), 160.



Dette understreker det overfor anførte poeng om at man må sosialiseres inn i sporten. I hvert fall for å innlemmes i den innerste sirkelen, må man introduseres gjennom personlig bekjentskap. Det skinner da også gjennom hos Ullén, men som like fullt skriver en ”teoretisk” introduksjon til fjellsporten. Slik Backer Grøndahl gjør det, holder også han frem førerne som inngangen til sporten. For Ullén befinner de beste førerne seg i tillegg i Alpene, og bare ganske få i Norge. Man burde altså reise til Alpene skal man bli en dyktig tindebestiger. Men han påpeker at førere egentlig ikke fungerer som læremestere, bare som nettopp førere. Skal man lære noe av dem er det opp til en selv å studere meget nøye hvordan de går frem. Å få et tak om fjellsporten er altså på ingen måte lett, verken på den ene eller andre måten.

Men etter å ha sagt dette fremholder han, slik også de norske gjør, at han selv så godt som aldri har anvendt førere. Tindebestigerne påstår altså at den naturlige veien inn i sporten går via førerne, men det virker ikke som om noen av dem har fulgt denne veien selv. De har lært av andre fjellsportsmenn eller, som de liker å fremvise, så har de lært gjennom å prøve seg frem på egen hånd, noe de sterkt fraråder andre å gjøre. Den angitte veien til fjellsporten gjaldt altså ikke dem selv. Det forsterker igjen inntrykket av at de ser seg selv som unike individer og unike utøvere av en aktivitet de ønsker å dele med flere. Men dele bare til en viss grad fordi det er viktig for dem å bevare sin posisjon som forvaltere av fjellsporten. Bare de var så gode at de evnet å lære seg fjellsporten på egen hånd, men for andre er tindebestigning for vanskelig og for farlig til det. I tillegg forteller Ullén at det ikke nødvendigvis er så mye lære i førerne, men at den beste kunnskapen får man gjennom bekjentskapet med erfarne tindebestigere. Altså burde man allerede være innenfor for å komme innenfor.

Ullén var en skandinavisk representant for britenes Alpe-sport. Ved siden av Slingsby var han den fremste eksponenten for *mountaineering* overfor nordmennene. Også han fremholder isarbeidet som fjellsportens fineste kunst. I Norge blir han også en slags autoritet på området. I *Idrætsbokens* kapittel om ”Sne og is” er mange av illustrasjonene hentet fra Ulléns DNT-artikkel, samt at flere sider er gjengitt i Christian L. Jensens oversettelse. Ullén advarer også mot overdreven fokus på klippeklatring. For under bestigninger av de virkelig store fjellene, som er *mountaineerings* hovedemne, ”har man lika litet nytta af att kunna utföra akrobatkonster som man skulle ha af att kunna de oregelbundna franska verben, då man är okunnig om de regelbundna.” (74)

Klasseaspekt som knytter seg til *mountaineering*-begrepet ses tydelig hos Ullén. Klarest ses det når han omtaler isarbeidet, den gren av fjellsporten han mener krever mest trening. Derfor finnes det få amatører som kan måle seg med selv den middelmådige sveitserfører, noe det finnes mange årsaker til. ”En är att föraren tillhör en samhällsklass, som är mera van vid och bättre skickad till ansträngande kroppsarbete än amatören.” (66) Det

spørs om nordmenn ville vært like glassklare i sin karakteristikk av førerens klassetilhørighet, men det å betrakte fjellføreren som profesjonell videreføres like fullt av de norske tindebestigerne. Ulléns artikkel tilkjenner de aristokratiske forestillingene som fantes hos utenlandske tindebestigere da nordmennene kom til Hurrungene første gang, forestillinger de bringer videre inn i sin norske variant av fjellsporten. De er knyttet til en annen kontekst enn det norske friluftslivet, og er nok det aspektet som bidrar sterkest til at fjellsporten virker så fremmedartet i norsk sammenheng. Det kan igjen være noe som fører til det motsetningsfulle i de norske tindebestigernes misjonsarbeid, de viderefører en arv med opphav i to ulike kontekster, som det er svært vanskelig å få til å passe sammen. Å konstruere en aristokratisk fritidsaktivitet som en norsk folkesport er nok ikke det letteste.

### **En amatørsport**

Vi skal se litt på de norske tindebestigernes forhold til nettopp førerne. Fjellbøndene generelt og førerne spesielt er den andre gruppen i friluftslivet tindebestigerne posisjonerer seg i forhold til. I motsetning til vandrerne behersker disse fremferd i bratt terreng til det fulle, av og til bedre enn fjellsportsutøverne selv. Men førerne var nettopp ikke fjellsportsmenn på samme måte som ”amatørene”. Som profesjonelle tindebestigere hadde de ikke anledning til å være ordinære medlemmer av NTK, i henhold til § 3 i klubbreglene.<sup>161</sup> Distinksjonen mellom amatør og profesjonell var bare ett aspekt ved den atskillelsen fjellsportsmennene satte mellom seg og førerne. Fjellbonden opplevde heller ikke friluftslivet på de samme, rette premissene som dem selv. Det var dessuten viktig å nedtone deres rolle i historien, slik at posisjonen som pionerer ble forbeholdt fjellsportsmennene.

Begrepene amatør og profesjonell har sitt opphav hos britene, i den engelske sporten. I begrepet ligger nedfelt et prinsipp om *fairness*, at man konkurrerer på like premisser. I England hadde ideologien sterk sammenheng med klassebakgrunn, hvor gentlemen fra overklassen ikke ville konkurrere mot arbeidere som levde av kroppsarbeid, fordi dette ville gi dem urettferdige fordeler. Etter hvert utviklet amatørbestemmelsene seg til å omhandle hvorvidt utøveren tjente penger på idretten sin, noe som relaterer seg både til konkurranselikheter og idrettens renhet, den skulle ikke være besudlet av penger.<sup>162</sup> I Norge skapte amatørtenkningen splid i den tidlig viktige idretten roing, hvor byenes roklubber markerte forskjell fra fiskernes og fergemennenes rokultur. Byborgerne drev ”sportsmessig roing”, altså uten pengepremier, og skilte seg ytterligere ut ved å bære uniformer.<sup>163</sup>

---

<sup>161</sup> Lover for Norsk Tindeklubb, i Grimeland, *Vor sport*, 31

<sup>162</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 61.

<sup>163</sup> Ibid, 56.

I fjellsportens forestillinger rundt amatørbegrepet spiller nok begge de nevnte aspektene inn. Førerne tillegges et slags ”konkurransefortrinn” på grunn av sitt liv og virke blant fjellene. I tillegg spiller det en vesentlig rolle at de tjener penger på virksomheten sin. At tindebestigning dermed er deres jobb skiller dem fra fjellsportsmennene med deres lidenskaplige beveggrunner.

Når Tønsberg skriver sine historier blir ikke førerne tillagt den samme betydning av å være pionerer som dem som *benytter* førerne. De få gangene de fremheves på selvstendig grunnlag er deres annerledeshet fortsatt understreket. For eksempel besteg Kristen Smed og Hans Bjermeland Romsdalshorn for selvhevdelsens skyld, mens Petersen klatret Storen for ”vår ære”.<sup>164</sup> Når sognebonden Hans Olsen Vigdal finner en ny vei på Storen gjør han det på selvstendig vis, men allikevel ikke. Det er nemlig Halls mange ”seire” i Hurrungene som får ham til å reagere: ”denne [for bonden] karakteristiske reageren når en annen utmerker sig – men først da”.<sup>165</sup> Den kultiverte bymannen Petersen reagerer også på Slingsbys bestigning, men hans ”reageren” er tydeligvis av en edlere art. Det er nemlig mangelen på selvstendighet som utpreger fjellbonden, initiativet. Fjellbøndene har evner til å ta seg frem i vanskelig terreng som er ”mer end almindelig utviklet”, men han forstår ikke verdien av å slite og risikere helsa for en fjelltopps skyld. Det er byfolket og ”turistens energiske initiativ” som har vært avgjørende for fjellsportens utvikling i Norge.<sup>166</sup> På denne måten nedtones førernes rolle i fjellsportshistorien, mot at NTKs medlemmer fremhever seg selv som foregangsmenn. Førerne var mest som et slags inventar i fjellet å regne, mer som en del av den naturen de kultiverte turistene kultiverer til sitt bruk, i sin opphøyde fremferd i fjellene. Fjellbøndene var de første nordmenn som utførte tindebestigninger, men det var i følge med utenlandske turister. Det er utlendingene som er pionerene. Og det var av dem de ble opplært. ”Det er derfor ikke ved hjelp av norske førere at de første bestigninger gjennomføres her i landet.”<sup>167</sup> Derfor er det også NTKs medlemmer som blir de *norske* pionerene, fordi de bestiger fjell på selvstendig grunnlag og ut ifra edlere grunner.

Men fjellsportsmennene forholder seg også til samtidens førere. Amatørbestemmelsen går utover det at de hadde tindebestigning som levevei. Rettferdighetsprinsippet i amatørbegrepet har nok sitt å si. NTKerne og førerne stilte ikke på like premisser. Førerne var alle sammen fjellbønder, de var innfødte i fjellet og hadde førervirksomheten som en biinntekt til gårdsbruket. Fjellet var deres naturlige element. Som vi har sett beskriver flere av fjellsportsmennene hvordan nordmenn gjennom historien har ervervet seg evner gjennom

---

<sup>164</sup> Se side 21.

<sup>165</sup> Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 26.

<sup>166</sup> Tønsberg, ”Norsk tindesport – dens utvikling” i *Norsk fjeldsport 1914*, 203.

<sup>167</sup> Backer Grøndahl, i *DNTs årbok for 1918*, 180.

livet blant fjellene. Det gjelder naturligvis samtidens bønder i høyeste grad. NTKerne derimot kommer inn i førernes eget terreng utenifra. De måtte lære seg å beherske det fra bunnen av, noe de med stolthet sier de gjorde på egen hånd, uten bruk av førere. De er autodidakt, mens førerne har sine evner fra et langt liv i bratt terreng, slik fiskerne har sine evner som roere fra et liv på havet. Nå var det ikke slik at fjellsportsmennene og førerne konkurrerte med hverandre, slik som for eksempel i roporten, hvor borgerskapet avviklet egne amatørregattaer. Fjellsportens utøvere holdt mye på for seg selv, fordi leie av fører var kostbart<sup>168</sup> og fordi de ville være selvstendige, de ville finne sin egen vei. Men selv om det ikke eksisterte konkurranseavvikling i klatring, fantes det allikevel konkurranseaspekter, uansett hvor mye tindebestigerne hevdet at sporten var for ideell. Slik de målte seg med engelskmennene, målte de seg også mot førerne, de profesjonelle tindebestigerne. De ønsket å være landets fremste klatrerne, Norges beste. Førernes fremragende egenskaper blir langt på vei bortforklart med at de er nedfelt i fjellbondebefolkningens evner. De hører hjemme i fjellene, de lever og de arbeider der.

For førervirksomheten er først og fremst jobb. Det er en fastlåst og snever posisjon innad i fjellsporten, eller egentlig i britenes *mountaineering*. Førerne har ikke *valgt* sporten på samme måte som byborgeren, derfor kan de heller ikke favne sporten i hele dens vesen. De har ikke den samme innstillingen til det som fjellsportsmennene, de mangler ”det energiske initiativ”, den sportslige innstillingen til friluftslivet. Dermed er det tindebestigerne fra byen som er fjellsportens foregangsmenn i Norge.

### **En gentlemanssport**

I samme paragraf som stadfester at bare amatører kan være medlem, står det at kvinner ikke kan være ordinære medlemmer. NTK var en klubb for amatører og gentleman. Selv om kvinner ikke var tillatt som medlemmer, var konene ofte med på bestigninger, både i Jotunheimen og på Kolsås. Dessuten var Therese Bertheau innbudt medlem allerede fra starten av klubbens eksistens. Hun var endog en ekte norsk fjellsportpionér. Som eneste norske utover førerne, hadde hun utøvet fjellsport i mange år før stifterne av NTK kom til. Det var også denne ”innsatsen” for norsk fjellsport hun ble innbudt i 1909, slik også Petersen ble det. I 1894 var hun dessuten første kvinne på selveste Storen. I historieopptegnelsene blir hun løftet frem og hedret. Men som tidligere sagt, er hennes viktigste bidrag til historien at hun gjennom å klatre med britene skaffet seg et innblikk i sporten, noe som senere ble svært

---

<sup>168</sup> Ett eneste sted innrømmer Tønsberg at også det økonomiske aspektet var en årsak. Tønsberg, i *Norsk fjellsport 1933*, 36.

verdifull for de norske *mennene*.<sup>169</sup> Hun var nemlig ikke selvstendig, som for Tønsberg er det springende punkt. Det er altså noe av den samme begrunnelsen som hevdes ovenfor førerne. Selvstendighet er nok også stikkordet når det gjelder kvinners utelukkelse fra medlemskap.

At kvinner ikke var tillatt som ordinære medlemmer kan synes merkelig, sett fra vår egen tid. Nå var nok ikke herreklubber så rent sjeldne den gang. (Det som er betydelig merkeligere er at bestemmelsen ble opprettholdt til 1975!) Jeg tror den mest åpenbare årsaken til at kvinner ikke kunne bli medlemmer, var på grunn av kravet om at søkeren måtte kunne lede under vanskelige bestigninger. Etter datidens kjønnsforståelse ble dette ansett som umulig. En kvinne kunne altså per definisjon ikke være selvstendig fjellsportsutøver. Enhver videre overveining av lovbestemmelsen blant klubbens medlemmer stopper nok her.

De mer underliggende begrunnelsene var at de verdsatte dydene i fjellporten var mannlige egenskaper, slik for eksempel Rubenson beskrev dem i ”Vor sport”.<sup>170</sup> Fjellsportens fremragende utbytte beskrives også av Backer Grøndahl i *Idrætsboken*. ”[D]et er intet som saa godt hærder slappe, bløtaktige eller kvindfolkaktige mænd som fjeldsport”.<sup>171</sup> Noen kur mot kvinnfolkaktige *kvinne*r fantes neppe i fjellsportsmennenes øyne. Hadde kvinner vært tillatt som ordinære medlemmer slik at fjellporten dermed kunne bli assosiert med dem, ville det nok oppleves som en feminisering av fjellporten. Bildet av tindebestigeren som en barsk og maskulin landerobrør ville følgelig bli forstyrret. At NTK så lenge opprettholdt et konservativt syn på kjønnsforskjellene har nok også lagt føringer på historiske fortolkninger av klubben.

### En champagnesport

Vi har sett hvordan ”Skredder’n”<sup>172</sup> fra Åndalsnes, Raders Heen ikke fikk innpass i NTK. En annen som får avslag på søknaden sin er nordlendingen Petter Wessel Zapffe. I kjent stil utfordrer han i søknaden NTKs høytidelige tone, og han får heller ikke søknaden innvilget.<sup>173</sup> Først 20 år senere, i 1960 blir Zapffe innbudt medlem. Imidlertid hadde han allerede i 1933 skrevet en artikkel i *Norsk fjellsport*. Boken var redigert av Tønsberg, som var mindre opptatt av å hegne om sporten, engasjert som han var både i fjellsportens utbredelse og i friluftslivet i generell forstand. Også her utfordrer Zapffe NTKs tone og selvforståelse med ironi og humor.

Men i alle fald, – en sport for enkeltmennesker, for originaler og outsiders. En sport som forholder seg til anden sport som champagne til bokøl, og som allerede av den grund er uskikket som folkesport i

---

<sup>169</sup> Se side 24.

<sup>170</sup> Se side 38.

<sup>171</sup> Backer Grøndahl, i *Idrætsboken*, 146.

<sup>172</sup> ”Vi kalte han bare ’Skredder’n’ vi, seier tidlegare formann i Norsk Tindeklubb, Odd Sæter.” Iver Gjelstenli, sitert i Grimeland *Vor sport*, 73.

<sup>173</sup> Grimeland, *Vor sport*, 57.

Norge. Og hvem kan for alvor tænke paa at anbringe det brede lag paa steder, hvor der snaut nok er plads til en eneste søkende sjæl? <sup>174</sup>

Mon tro hva Zapffes skarpe øye har sett i NTKs litterære produksjon? I alle fall berører han to av de sentrale punktene jeg trekker frem i oppgaven. Fjellsporten er en champagnesport beregnet for de utvalgte få. Ikke ukjente forestillinger for tindebestigerne, om enn i en annen tone. Og hvem er det som har snakket om en folkesport, om å anbringe de brede lag oppover fjellsidene? Jo, det er også fjellsportsmennene, i alle fall har flere av NTKs fremstående medlemmer hevdet at de har villet utbre sporten. Som begge deler har tindebestigerne presentert sporten sin: for enkeltmennesker og for det brede lag. I denne motsigelsen ligger en ambivalens jeg har forsøkt å nøste opp gjennom oppgaven.

### En legitimert sport

Ambivalensen gjør at det er flere lag her, flere veier å gå. Som sagt mener jeg at tidligere studier av NTK har sett seg litt blind på dens eksklusivitet. Jeg har i oppgaven ønsket å gå andre veien og fokusere på tindebestigernes åpning utover mot sine landsmenn. I sin første bokutgivelse hevdet de at de ville etterlate ”indtrykket av en sund sport, som i særlig grad fortjener at tages op av nordmænd” (forordet). Tindebestigerne påstår at de har villet utbre sporten sin. Hvorvidt dette faktisk var tilfelle kan man stille spørsmålstegn ved, noe jeg også har gjort. Svaret er ikke entydig.

I alle tilfeller har de ønsket å dele sine opplevelser med et bredere publikum, et publikum de deler en felles identitet med.<sup>175</sup> Identitet har mange fasetter, man har til enhver tid flere lag med identiteter og man tilhører mange fellesskap på en gang. NTKerne henter mye av sin identitet fra sin fritidssysself. De er Tindebestigere med stor T. Det er de stolte av, i egne øyne er det en hedersbetegnelse. Men de er også friluftslivsdyrkere i vid forstand, og deler sin kjærlighet til fjellet med mange flere enn dem som klyver i det. I denne fasen av nasjonsbyggingen er nordmenns identitet for alvor i ferd med å knyttes til natur og friluftsliv. Dette går utover den tidligere rammen, hvor nasjonalkarakteren ble forestilt som frembrakt av en ”furet, værbit” natur. Nå knyttes *fremferden* i naturen til det nasjonalt særegne, en ny og moderne form for fremferd, nemlig sportsutøvelse og fritidsrekreasjon. DNTs medlemstall hadde ligget stabilt mellom 2000 og 3000 i 30 år. Men etter 1908, NTKs stiftelsesår, stiger tallet sterkt.<sup>176</sup> Friluftslivet er i ferd med å utbre seg til en større del av befolkningen, likeså

---

<sup>174</sup> Zapffe, ”Hvad er tindesport?”, i *Norsk fjellsport 1933*, 86.

<sup>175</sup> Fjestad hevder, feilaktig vil jeg mene, at NTK *ikke* var interessert i å formidle sine opplevelser til andre. Bjørg H. Fjestad, *Bergtatt: Individ, natur og nasjon i Den Norske Turistforenings årbøker på 1870-tallet*, (Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 1996), 5.

<sup>176</sup> DNTs *årbok 1968: 100 år i fjellet*, 218.

med idretten. Norge får også sine første idrettshelter, særlig på ski og skøyter, og som stilles opp ved siden av de ultimate heltene, polfarerne. Forestillingen om at "alle" nordmenn er sterkt knyttet til naturen brer om seg. De er fremragende på ski og skøyter, et spesielt sportslig anlagt folk, så spesielt at de legger polområdene under seg, verdenskartets siste hvite flekker.

Tindebestigernes identitet er i utgangspunktet sprunget ut av denne tidsånden, de var guttunger da Nansen seiler sin signingsferd langs norskekysten, de er unge voksne da Amundsen sniker seg hjem etter å ha erobret Sydpolen, og underveis opplever de dyrkingen av idrettshelter som Lauritz Bergendahl og Oscar Mathisen. Den nasjonale stoltheten og hyllingen av ekspedisjons- og idrettsbragder, er en del av forestillingsgrunnlaget når de former til sin egen sport. De utfører også bragder; om de ikke burde hylles burde de i alle fall oppnå anerkjennelse.

Tindebestigernes litterære produksjon dreier seg i stor grad om et legitimeringsarbeid. Alle mennesker trenger å legitimere det de gjør, både for seg selv og andre. Det må ha en verdi eller en nytte. "At englændere, denne sportsgale nation, kunde drive noget saa unyttig, kunde til en vis grad forstaaes, men de fleste fandt det meningsløst at norske vilde gjøre det"<sup>177</sup>, skriver Backer Grøndahl. Å fremme forståelsen for fjellsporten ble derfor angitt som en hovedårsak til NTKs dannelse, det står da også oppført som klubbens formål i lovene, som første paragraf.

Jeg tror at den stor del av tindebestigernes litterære frambringelser har som mål å gi seg selv innhold og betydning. Selve aktiviteten, klatringen, er oppstått av lyst og virketrang, og er noe vi senere mennesker ikke har så store vanskeligheter med å forstå. Men den gang var hensikten med slik meningsløs oppsøking av fare vanskeligere å få øye på. Legitimeringen kom hele tiden i etterkant og hentet impulser fra samtidens nyere ideologier. Sett på denne måten er tindebestigernes retorikk et uttrykk for det moderne menneskets behov å tillegge sine handlinger betydning når det i utgangspunktet ikke er gitt. Fjellsport er et helt nytt fenomen, muliggjort av den moderne utviklingen, der mennesket henter spirer til sin identitet fra fritiden og ikke bare fra arbeidet eller sitt ståsted i samfunnet. Tindebestigerne tilbringer sine ferier i Jotunheimen og sine helger på Kolsås. Fritiden, dette nye området av menneskelivet, åpner opp et rom med både mulighet og krav om meningsfylde. NTK kan betraktes som en norsk elite som ønsker å erobre den nasjonale naturen for å finne *sin* egenart, for å skape seg selv en identitet, en nasjonal identitet. Det nasjonale råstoffet ligger i en årelang, særnorsk dyrking av fjellnaturen, og fremveksten av moderne friluftsliv og idrettsutøvelse. Det angir rammene for tindebestigernes gitte identitet, som de igjen former videre gjennom rekonstruksjon. Med i konstruksjonen forsøker de å bringe inn ideer med

---

<sup>177</sup> Backer Grøndahl, i *DNTs årbok for 1918*, 176.

opphav i engelsk fjellsportstradisjon. NTKs medlemmer former sin identitet som en distinkt gruppe innad i en mer mangfoldig og langt videre gruppe av høyfjellsturister, og dessuten som en del av et stort forestilt fellesskap, det nasjonale fellesskapet. Tindebestigernes egen identitet utvikles hele veien i samvirke med den nasjonale identiteten. Individuell identitet, gruppeidentitet og nasjonal identitet virker sammen.

Sett på denne måten mener jeg det blir galt å se på fjellsportsutøvelsen som et ønske om eksklusivitet. Ja, eksklusiviteten er til en viss grad villet, men den er også en ufrivillig konsekvens. Tindebestigerne ønsker å bli innlemmet i det store nasjonale fellesskap, men som en egen gruppe det resterende fellesskapet dyrker eller i det minste anerkjenner. De ønsker ikke å utøve sin sport usett og isolert, vi må i stedet anta at det finnes en grunn til at de er så ivrige etter å skrive om seg selv og sine bragder. Jeg har hevdet at ønsket om en utbredelse av fjellsporten er der, men at legitimeringen av det fremmedartede, dannelsen av identitet, ønsket om anerkjennelse og drømmen om heder også er der, kanskje som motvirkende ideer. Alle disse knyttes imidlertid til det nasjonale, og hjelper oss å forstå hvorfor det er så viktig at fjellsporten fremstilles som norsk.

### **Inntoget i DNT**

Flere av NTKs medlemmer er dessuten svært delaktige på det bredere friluftslivets område, gjennom arbeid og verv i DNT. I (*Sporten*)s oppsummerende del hevder Slagstad at NTK brøt ut av DNT i 1908.<sup>178</sup> Jeg vil hevde at dette ikke er helt riktig, et synspunkt som henger sammen med det jeg tidligere har argumenter imot, det at selve klubbstiftelsen skulle markere et skille i norsk fjellturisme. Fjellsport blir ikke gjennom dannelsen av NTK ganske enkelt utsjaltet som et eget, isolert felt innen friluftslivet i høyfjellet. Mot denne påstanden virker nettopp det faktum at mange av tindebestigerne også var ivrige innenfor friluftslivets øvrige områder. Tønsberg og Tandberg var blant de fremste drivkreftene for å åpne DNTs hytter også i vinterhalvåret. På linje med dem virket NTKerne Schjelderup og Ødegaard som misjonærer for høyfjellsskiløpingen. Hvis vi ser på det organisatoriske, oppdager vi at flere hadde verv innenfor DNT lenge etter NTKs dannelse. På ulike tidspunkt var Henning Tønsberg, Eilert Sundt, Nils Backer Grøndahl, Eskild Jensen, og Christian L. Jensen suppleanter eller medlemmer av styret, eller rådsmedlemmer, Backer Grøndahl og Jensen dessuten formenn. Henrik Helliesen var DNTs sekretær fra 1918-1927, etter å ha overtatt stillingen fra Hassa Horn som hadde sittet i stillingen siden 1908.

Dette tyder på at i stedet for å bryte ut av DNT, går NTKs medlemmer inn i foreningen med stor styrke. Når vi i tillegg tenker på at det var sekretæren som var redaktør og utgiver av

---

<sup>178</sup> Slagstad, (*Sporten*), 738.



Årboka, og at en NTKer i denne perioden hadde stillingen i til sammen 19 år, gir ikke det inntrykket av en klubb som ønsket å distansere seg fra fotturistene. Svært mange av årboksartiklene i denne perioden omhandlet fjellsport. Som vi har sett henvender disse seg til et bredt publikum med opplysning om turer, ruter, teknikk og utstyr. Haakon C. Gaukstad har derfor påstått at dette pedagogiske tilsnittet i fjellsportsartiklene viser at denne aristokratiske formen for naturturisme også hadde en demokratisk side.<sup>179</sup>

Jeg vil derfor hevde at NTKs første generasjon ikke ønsker å bryte ut av DNT. Jeg tror heller ikke at de i første rekke ønsker å fjerne seg fullstendig fra de øvrige fjellturistene eller fra det store fellesskapet som sådan. Det finnes en distanse, men fjellsportsmennene ønsker ikke at distansen skal bli for stor. I neste kapittel skal vi se hvordan det nasjonale fellesskapet oppfatter appellen deres.

---

<sup>179</sup> Haakon C. Gaukstad, *Gripe og bli grepet: Om natursyn og naturskildringer i DNTs årbøker*, (Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 1998), 61.

## 5 Den nasjonale resonansen

Årboka for 1917 har en artikkel av Carl Berner, arkitekten for flere av DNTs hytter.<sup>180</sup> Den er skrevet for ”folk som reiser i smaatt trav”, som bruker tid når de er på ferie, tid til å se naturen, og spesielt den lokale kulturen og folket der de ferdes. ”Hvis man er proffesional tindebestiger og har til hensikt at anvende sommerferien til overhengende dødsfare”, eller er man heseblesende turist ”saa læs ikke disse linjer”. Berner er av den formening at den fremvoksende turismen har ført til at folk har for dårlig tid. Dessuten har man tindebestigerne, som ikke ser naturen for bare sport og rekorder.

Mon ikke vor turistforening her har en opgave nemlig at holde igjen mot alt rekordvæsen, malplacert automobilfart, blasert hotelkomfort eller et tindebestigeri, som er tørt og uromantisk fordi alle disse vanskelige fingergrep over avgrunden gir mer gymnastik end der normalt er forenlig med hvile – ”ferie”, og mindre naturfølelse enn godt er.

To år senere tar en indignert Alf B. Bryn til motmæle mot slike synspunkter som Berner fremsetter, det virker som om han ikke er uvant med dem.<sup>181</sup> ”Jeg er efterhaanden kommen til at der maa være et eller andet fællestræk ved tindebestigere som direkte virker usympatisk og irriterende paa alle andre mennesker”. De er hyggelige mennesker, bedyrer Bryn og legger syrlig til at han ”til og med [har] truffet enkelte som jeg tror har naturfølelse. – Men selv om dette er en overdrivelse, saa kan det da ikke generere de lykkelige mennesker som har mer naturfølelse end vi”. De ødelegger ikke landskapet, påpeker han, og de faller ikke ned i hodene på de mer ”fredelige turister”, faktisk så faller de nesten aldri ned overhodet.

Trods alt dette faar vi imidlertid høre at tindesportens utvikling hitigst mulig burde begrænses ved offentlig foranstaltning.

Hvad skal nu vi stakkars tindebestigere si til dette?

Vi sier ingenting, men fortsætter i stilhet vor samfundsskadelige virksomhet og lar meddelelser om vore bedrifter tilflytte offentligheden gennem Turistforeningens aarbok til alle skikkelige menneskers forargelse.

På tross av Bryns ikke uvanlige ironiske tone ligger det et alvor i dette. Jeg har nevnt hvordan tindebestigerne opplever å kjempe imot en ”opinion”. Bryn åpner artikkelen med å sitere Berners kritikk, men det er nok ikke bare Berner han tenker på når Bryn påstår at de får høre at fjellsporten burde begrenses. Hvordan skal de forsvare seg? Jo, gjennom å fortsette klatringen i stillhet, hevder Bryn. Men det spørs hvor stille det gikk for seg. Det var en innarbeidet skikk å skrive om bestigninger i Årboka, i alle fall når det dreide seg om mer sjeldne ruter eller topper. Riktignok var det skikk og bruk å være beskjedne i sine

<sup>180</sup> Carl Berner, ”Bygdeveider og gaardimellem”, i *DNTs årbok for 1917*.

<sup>181</sup> Alf B. Bryn, ”Streiftog i fjeldet sommeren 1917 og 18”, i *DNTs årbok for 1919*.

fremstillinger. Man skulle ikke la seg drive ut i sensasjonelle fremstillinger, og man skulle ikke drive reklame for sporten. Men stillhet? I så fall var det snakk om en slags lavmælt utstilling av seg selv i Årboka. Vi sett hvordan de mest sentrale norske tindebestigerne i denne perioden var svært opptatt av å profilere seg selv og fjellsporten. Nedenfor skal vi se om vi kan få tak på hvilken resonans tindebestigerne oppnår i den norske befolkningen, med sin særegne miks av lukkethet og appell.

Vi skal først se på to avispolemikker, som omhandler NTKs inntog i DNT, deretter resepsjonen av jubileumbøkene, og til slutt omtalen av tindebestigernes hjelp i leteaksjonen etter en flyulykke i 1936. Samtidig vil jeg samle trådene fra oppgaven og komme med noen konkluderende refleksjoner.

## NTKere i DNT

Jeg avsluttet forrige kapittel med å vise hvordan mange av tindebestigerne gikk tungt inn i DNTs styre og stell. I tiden som var gått mellom Berners opprop og Bryns motsvar, hadde styret fått flere tindebestigere som medlemmer. Backer Grøndahl hadde lenge vært aktiv i direksjonen. Nå fikk han selskap i styret av Tønsberg, mens Helliesen tok over sekretærstillingen fra Horn, som nok ikke i like stor grad ble oppfattet som fjellsportsmann. Backer Grøndahl satt dessuten som formann i to år fra 1921-23. I 1922 kom i tillegg Eskild Jensen inn i styret, slik at dette året var formannen og to av de fire øvrige styremedlemmene, samt sekretæren alle NTKere.

Dette gikk ikke upåaktet hen. Ett år etter det nye styrets inntog griper et ”ældre medlem” til pennen i *Aftenposten*.<sup>182</sup> I 1918 ”holdt den nye tid sit indtog ogsaa i denne forening”, skriver han. ”De gamle, for hvem Turistforeningens høieste ære var det kjendskap og den kjærlighet, den havde vakt til land og folk, skulde ud.” Det var ingen grunn til styrets utskiftning mener han, bare at ungt blod ville inn i et styre som alltid har vært utgjort av ”ældre og fortjente mænd”. ”Nei kun for at give plads for friske kræfter, hvis adkomst til at gripe Turistforeningens ror tilsynelatende var deres udspring fra ’Norsk tindeklub’.” Det er ikke bare at de er unge eller at de er NTKere som provoserer, kritikeren ser på dem som en ”Kristianiaklik”.

Er nu den nye bestyrelsen skikket til at gavne Turistforeningen? Neppe. For det første har den skabt sig modstandere, som vil vantrives i foreningen og lidt efter lidt melder sig du. Desuden er den som et udbræget Kristiania-element ikke egnet til at falde i de udenbys, fremfor alt ikke de fjerntboendes smag, og ingen vil vel paastaa, at det skulde være noget fortrin, om Turistforeningen i øget grad fik karakter af Krisitaniaforening.

---

<sup>182</sup> ”Den norske turistforening”, *Aftenposten*, 20. mai 1919.

I vår sammenheng er det interessant å se hvordan det nye styret blir assosiert med NTK, selv om de som har sitt "udspring" her bare er Tønsberg og Helliesen, ved siden av Backer Grøndahl som jo hadde sittet i styret siden 1913. Styret besto av ytterligere to medlemmer og formannen Thomas Heftye. Videre var det to varamenn og tre regnskapsansvarlige. De unge tindebestigerne ble tydeligvis oppfattet som et fremmedelement i DNT og ble, sammen med de øvrige Kristiania-mennene sett på som uskikket til å styre den. Kritikken av Kristiania-tilhørigheten er nok også betegnende. Selv om det her dreier seg om kritikken av DNT-styret, kan vi øyne hvordan NTK blir betraktet som en klubb for noen opphøyde byherrer, med små kontaktflater til folket og kulturen utenfor sin krets. Dette er en konfliktlinje med lange røtter i Norge, det sterke skillet mellom by og land. Ikke uventet blir NTK lest inn i dette bildet. Sittende i styret med de andre hovedstadsmennene vil det forårsake at DNTs medlemmer utenbys fra vil mistrives i foreningen.

### **Rekordjageri paa alskens tinder og toppe.**

To år senere faller en annen kritikk mot NTKs medvirkning i DNT, denne gang fra en som kjenner livet fra innsiden. Ingeniør Sigvard Heber satt periodevis som varamann og styremedlem i årene 1913-1926. Heber synes tydeligvis det er litt for stor dominans av tindebestigere, noe han mener særlig kommer til uttrykk i Årboka. Han er såpass misfornøyd at han tar det vi kan forestille oss som den interne uenigheten, ut i avisene. Etter årboka i 1921 står kritikken hans på trykk i *Aftenposten*.<sup>183</sup> "Det er ikke med ringe forbauselse, en gammel turist tager den nye aarvog i sin haand". Reaksjonens årsak er at halvparten av stoffet omhandler "nybestigninger" og 'tinderangel'. Heber mener man nå må sette foten ned for en urovekkende utvikling. "Jeg tror, det nu er paa tide at protestere mod, at Tindeklubbens medlemmer gives en saa dominerende plads, som iaar sket i Den norske turistforenings aarvog". Det store flertall av medlemmene er ikke klatrere, men bruker Årboka til opplysninger om ruter og annet. At dette blir fortregning til fordel for klatreberetninger er "ganske meningsløst".

Det er tydelig at Hebers frustrasjon over situasjonen er stor når han som varamann går ut og kritiserer styret offentlig. At han kommer inn i styret igjen året etter tyder nok på at han har sine meningsfeller. Det er ikke populært at NTKs medlemmer har så stor innflytelse i DNT. Heber avslutter polemikken sin med en bønn til direksjonens øvrige medlemmer.

Jeg haaber, de to nye direktionsmedlemmer dr. Nissen og Onsager, som ikke er medlemmer af Tindeklubben, vil formaa at paavirke den øvrige direktion som tilhører Tindeklubbens spidser, at der

---

<sup>183</sup> Sigvard Heber, "Turistforeningens aarvog 1921. En kritik", *Aftenposten aftenr.*, 22. juni 1921.

bliver arbeidet mere i Den norske turistforenings aand til fremme af vandringsinteresserne og ikke for rekordjageri paa alskens tinder og toppe.

Tindebestigernes sterke inntog i DNT underbygger min påstand om at de ønsker å profilere seg selv og sporten sin. Gjennom redigeringen av Årboka får de mulighet til å få inn flere artikler om fjellsporten. I tråd med klubbens uttalte formål får de muligheten til å fremme sporten sin. Helt fra starten av DNTs eksistens var det tradisjon for beretninger om bestigninger i Årboka, men det samme var skepsisen mot fjellsporten.<sup>184</sup> Under NTKernes påvirkning blir andelen fjellsportsstoff så stor at motforestillingene kommer. Det kommer i tillegg fra en som trolig har opplevd å kjempe imot tindebestigernes innflytelse på styremøter og generalforsamlinger. Han skisserer en konflikt mellom vandringsinteresser og et rekordjageri i fjellveggen, det samme motsetningsforholdet Berner er inne på i sin kritikk. Og styrets medlemmer og dets formann anses ikke som DNTs menn, men som NTKs ”spidser”.

Jeg vil anta at det ikke bare er tindebestigerne selv som har skyld i dette bildet av dem. Noe har rot i utenforståendes fordommer. Inntrykket av eksklusivitet og aristokrati henger ved dem, uansett hvilken rolle de går inn i, og uansett hvor mye de hevder å fremme den ”riktige forståelse” for fjellsporten. Men som jeg har forsøkt å vise, er de nok heller ikke så ivrige til å bli kvitt forestillingen av dem som fjellelets aristokrati. Slik sett stammer årsaken til fordommene også fra dem selv.

## Jubileumsbøkernes mottakelse

En god kilde til offentlighetens reaksjon på tindebestigernes fremstilling av seg selv og sin sport, er avisenes anmeldelser av NTKs bokutgivelser. Det er selvsagt bare snakk om et knippe individers anskuelser, men det er rimelig å anta at de er bærere av utbredte forestillinger. Vi kan dessuten anta at synspunktene de fremfører vil prege lesernes forståelse av NTK og dens medlemmer. Slik fungerer anmeldelsene som en toveiskanale for oss som ønsker å få tilgang til samtidens utbredte ideer, fordi vi kan anta at anmelderne fremviser gjengs oppfatning, og at de på den andre siden sprer sin egen. Det faktum at anmeldelsene følger hverandre på en del sentrale punkter, underbygger denne antakelsen. På enkelte områder ser man at tindebestigerne lykkes i å spre sin egne forestillinger, de finner resonans for sine mer eller mindre bevisste retoriske fremstillinger. På andre områder lykkes de ikke. Det skeptiske blikket på fjellsporten som et litt sært og eksklusivt foretagende holder seg og styrkes. Etter den første boken fantes det imidlertid stor tro på fjellsportens vekst. Men etter den andre viser anmeldelsene at NTK betraktes som en lukket gruppe som holder på med sin

---

<sup>184</sup> Se Slagstad, (*Sporten*), 77, 162. Fra Berner går en linje bakover, via Nielsen til Vinje, som ved DNTs fødsel sa at foreningen skulle være *Alpine clubs* motstykke. Berner blir forøvrig feilaktig betegnet som NTK-medlem.

spesielle sport i periferien av det utbredte friluftslivet. Men før den tredje jubileumsutgivelsen inntreffer det en ulykke hvor fjellsporten viser at den likevel har nytteverdi.

**1914** I Tønsberg-familiens private eksemplarer av NTKs utgivelser har man limt inn anmeldelser av bøkene. I *Norsk Fjeldsport* fra 1914 finnes det fem anmeldelser, tre lengere fra *Tidens Tegn*, *Aftenposten* og *Morgenbladet*, samt to notiser fra *Nordlandsposten* og *Dagbladet*. Alle anmeldelsene er fulle av lovord, bare sistnevnte skiller seg ut med en bitteliten antydning til et mer kritisk blikk.

De tre lengere anmeldelsene har alle oppfattet misjoneringen for sporten. *Morgenbladet* kaller sågar boken for et ”agitationsskrift”.<sup>185</sup> Alle er de også samstemte i troen på at boken vil virke etter sin hensikt. *Aftenpostens* anmelder P. W. Barth siterer fra bokens forord, at dens mål er å fremstille en sunn sport som særlig fortjener å opptas av nordmenn.<sup>186</sup> ”Og det haab vil visselig gaa i opfyldelse”, konkluderer Barth, som selv er en ivrig friluftsmann og medlem av DNTs styre fra 1902-1918. Hos ham ses ikke den skepsisen til NTK som senere fremkommer hos Heber. ”Dens medlemmer hører til de kjækkeste, mest glade, interesserede og interessante turister, som man kan treffe i fjeldet.” Boken inneholder stoff som vil interessere enhver som er glad i høyfjellet, hevder Barth, også de som ikke er videre interessert av tindebestigning. Men hadde man ikke interessen før, vil man få den nå.

...og interessen for tindesporten vil visserlig voxe og beundringen vil stige for de uforfærdede, kjække og energiske unge mænd, som i de sidste aar med stor bravur har underlagt sig en række og det endog af fremragende udenlandske tindebestigere som ubestigelige ansete tinder, paa disse bygget varder og der plantet det norske flag.

Barth er den av anmelderne som i størst grad responderer på det nasjonalistiske tankegodset. Med nasjonal stolthet fremhever han hvordan nordmennene har evnet å bestige fjell som utlendingene ikke har klart, hvordan de har plantet det norske flagget på toppene. Flagget han sikter til er nok Rubensons tørkle, og bærer vitnesbyrd om hvor godt Schjelderup lyktes med sin litterære omskrivning av virkelighetens merkelige, medbragte hjelpemiddel i form av en bambusstang. ”Og klubben skylder man, at man i Norge nu har unge, energiske tindebestigere, som med ære kan konkurrere med de fremste udenlandske.” Av Barths anmeldelse kan vi slutte at tindebestigerne når frem med budskapet sitt.

Det ser vi også av *Morgenbladets* anmeldelse, som innledes med ord som likeså godt kunne vært Tønsbergs. ”Merkelig er det først i de aller seneste Aar Fjeldsporten er kommet op herhjemme. Men da vore Fjeldfolk først vaagnet gik det fort tilveirs. Paa faa Aar er en Række

---

<sup>185</sup> ”Norsk fjeldsport. En spændende bok”, *Morgenbladet*, 18. august 1914

<sup>186</sup> ”Norsk fjeldsport. Udgivet av Norsk Tindeklub”, *Aftenposten*, nr. 409 15. august 1914.

'ubestigelige' Tinder erobret av norske Klatrere." Anmelderen har også, som sagt, oppfattet tindebestigernes misjonering for sporten, i det han sier at de "vil forsøke at faa flest mulig med sig fra Dypet mot Høiderne". Som Barth nevner han til slutt den stolte bestigningslisten NTK kan oppvise på slutten av boken. "Det er en imponerende Fortegnelse, som gir særdeles gode Løfter for Klubbens Fremtid".

Av anmeldelsen i *Tindens Tegn* er det tydelig at journalisten ikke opplever en abstrakt *deltakelse* i fjellsporten på samme måte som øvrige anmeldere.<sup>187</sup> Det er ikke den samme nasjonale stoltheten over bedrifter utført av et norsk *vi*. I stedet fremstiller han fjellsporten som noe litt annerledes og aparte. De fleste har hatt mareritt om å falle fra stor høyde, men det finnes faktisk folk som for fornøyselsens skyld oppsøker "situasjoner som plager os andre under mareridt – det er og blir ufattelig". Det er sånn de fleste utenforstående tenker om fjellsporten, hevder han. Han oppviser med det hvordan man her befinner seg i en brytningstid, som jeg tidligere har skissert, hvor verdsettingen av utfordring og risiko er i ferd med å dreie seg mot noe positivt. Mens de andre anmeldelsene ikke avslører denne assosiasjonen med det ekstreme, er anmelderen i *Tidens Tegn* mer preget av "eldre" forestillinger rundt det farefulle. Tindebestigernes oppsøking av fare til rekreasjon og fornøyelse blir noe litt uforståelig, men det blir ikke fordømt slik vi har sett det er blitt gjort tidligere. At journalisten tror at tindebestigerne bruker en bestemt type fløyelsbukser som gir friksjon mot fjellet, vitner om dennes syn på dem som noen litt sirkusaktige trapesartister.

Så når han presenterer tankegodset blir det mer som en gjengivelse enn uttrykk for hans egne forestillinger. Men det viser like fullt at tindebestigernes fremstilling blir videreformidlet til et bredere publikum. Journalisten forteller at tindebestigerne hevder det skremmende som forbindes med sporten er misforstått, "man maa selv være med, og er man da et sundt og friskt menneske, saa kommer kjærligheten til tindesporten med et slag, fordi forstaaelsen er kommet. Det er netop for at fremme denne forstaaelse, at Norsk Tindeklub i disse dager sender ut en bok om norsk fjeldsport". Nettopp slik fremstiller tindebestigerne det selv, det er på grunn av nordmenns manglende forståelse at fjellsporten ikke er større her hjemme, men når man åpner øynene deres for den vil utviklingen gå av seg selv. Av den formening er også journalisten. "Og det de fortæller aander av sundhet, de har forstaat i boken om Norsk fjeldsport at fremstille klatringen slik, at mange nye folk vil faa lyst til at begynde."

Et ytterligere punkt som samtlige fem anmeldelser fester seg ved er bokens estetikk. Alle påpeker de vakre bildene. Barth forteller at det har vært store forventninger til boken og hvordan de er langt overtrufne av "bogens vakre udstyr og de mange storartede billeder". Jeg vil tro at bokens estetikk underbygger eksklusiviteten fjellsporten er forbundet med. Men det

---

<sup>187</sup> "Norsk fjeldsport. Tindeklubbens bok om klatring", *Tidens Tegn*, nr 409 15. august 1914.

er faktisk bare *Dagbladets* lille notis som direkte berører det eksklusive. ”Et idrætsslag, som fører en meget privat tilværelse, er Norsk tindeklubb. Dens medlemmer har forlystet sig selv med at klatre opover de farligste fjeldsider i landet.”<sup>188</sup> Det er ikke lett å få tak i journalistens eventuelle holdning til NTK ut ifra den korte notisen, men man enser nok et litt mer kritisk blikk i forhold til de andre avisenes store beundring. Klubben fører en tilværelse av en ”meget privat” art. Og de ”forlyster” seg med noe så spesielt som klatring, noen reiser til og med til utlandet ”for at finde tilstrækkelig sylspidse tinder til at entre opover”. Men selv om boken omhandler en lukket liten klubb som driver en ganske spesiell sport, spår journalisten en stor interesse for boken og et godt salg. ”Den smukke bok om den spændende sport maa kunne gjøre regning paa god omsætning – selv i krigstid.”

Gjennomgående preges anmeldelsene av store lovord på fjellsportens vegne. De tyder på en velvillig offentlighet og interesse etter at tindebestigerne gjennom de forutgående årene har gjort seg bemerket med Kabru og Stetind, og generelt gjennom beretninger i Årboka og avisene. Boken har vært sterkt imøtesett, hevder Barth, et utsagn jeg tror vi ikke skal undervurdere, selv om den kommer fra en ivrig friluftsmann. Alle anmeldelsene fremhever bildene, og nettopp det visuelle er helt sentralt, slik det er i Årboka: Her står alltid antall bilder i hver artikkel i parentes i innholdsfortegnelsen, for liksom å understreke dens interesse. Og den lange rekken av helsides bilder som innleder boken blir stadig mer omfattende opp gjennom årene. Som Heber skriver i den ovenfor refererte kritikken av Årboka: ”Det er aarbogen, foreningen flyder paa. Det er den, som giver den alle dens passive medlemmer”. Det er ikke bare turister som leser Årboka, den brukes ikke bare til turtips eller ruteinformasjon. Årboka er et lite stykke Norge, presentert for dens lesere særlig gjennom dens bilder. Det er i tråd med DNTs målsetning om å utbre kjennskapet og kjærligheten til land og folk. Denne målsetning har ikke NTK, men *Norsk fjeldsport* har likevel samme tiltrekning på leserne. Det er bilder av fedrelandet som her presenteres, gjengitt med høyere kvalitet og på mer kostbart papir enn i Årboka. Både av lyst og av nødvendighet var tindebestigerne ivrige fotografer, en artikkel var lite verdt hvis den ikke kunne ledsages av fotografier. Man gjentok gjerne en bestigning dagen etter en førstebestigning, da kreftene gjerne ble brukt til noe annet, for å ta gode bilder.<sup>189</sup> Som et talende eksempel på nordmenns interesse for høyfjellsbilder kan jeg nevne at på Bergensutstillingen i 1910 fikk Tønsberg tildelt gullmedalje for sine bilder fra Hurrungene. Han fikk også gullmedaljen for natur- og sportsfotografier på Jubileumsutstillingen i 1914, hvor NTK hadde utstilling i et rom i hytta

---

<sup>188</sup> ”Norsk fjeldsport”, *Dagbladet*, nr. 258 19. august 1914.

<sup>189</sup> Se f.eks Schelderup, *Norsk fjeldsport 1914*, 132; Rostrup, *DNTs årbok for 1908*, 63.



DNT hadde oppført for anledningen. *Norsk fjellsport* utkom da også i 1914 og interessen for scener fra Norges land var nok stor.

Men det som i vår sammenheng er mest interessant å observere, er responsen på det nasjonalistiske tankegodset. Tindebestigerne lykkes absolutt med fremstillingen av seg selv som norske helter. Både *Aftenposten* og *Morgenbladet* fremholder med stolthet hvordan Norge nå har tindebestigere som kan konkurrere med utlendingene og endog slå dem.

Man ser også hvordan de tror at fjellsporten vil vokse, hvordan de biter på tanken om en norsk sport. Akkurat dette aspektet er ganske fraværende i anmeldelsene av NTKs neste utgivelse i 1933. Da har nemlig anmelderne vært vitne til den faktiske utviklingen.

**1933** Også denne gangen blir det lagt vekt på bokens ytre utforming. *Kongsberg Dagblad* berømmer naturlig nok byens egen apoteker for hans redigeringsarbeid og hevder boken har en utforming ”som er sjelden å støte på selv i de dyreste praktutgaver”.<sup>190</sup> *Dagbladet* stemmer i, og mener boken burde være en salgsartikkel fremfor liknende bøker på markedet.<sup>191</sup> Men selv om boken berømmes så er nettopp dette betegnende for mottakelsen av boken.

Anmeldelsene gir ikke denne gangen det samme uttrykket for forestillingen om en særegen norsk sport, i stedet virker det å være snakk om en sport blant flere, eller en mindre gren av det norske friluftslivet. Det er nemlig tydelig at fjellsport ikke er for enhver, men for folk med spesielt utviklede evner. ”Man vil efter å ha lest boken skjønne at tindesporten ikke er for alle og enhver, den krever spesielle anlegg, men de som kommer i kontakt med den og blir grepet av dens charme, vil ikke bytte den bort for noe annet.”<sup>192</sup> Det er altså noe av den samme som hevdes denne gangen, at man vil gripes bare man får øynene opp for den. Men ingen gir uttrykk for at det er veien utviklingen går, tindebestigerne er få og slik vil det fortsette å være.

Knappt noen av de fem anmeldelsene berører det lukkede og eksklusive direkte. Selv om det kommer noen antydninger i denne retning, er det ingen ting som avslører noen antipati eller sympati vedrørende saken. *Stavanger Aftenblad* er den som uttrykker seg tydeligst.<sup>193</sup> Anmeldelsen er lystig og ironisk. ”Det er tungt å komme opp på toppen, men en øvet fjellman finner snart en lett vei. Og er man riktig øvet, finner man også en vanskelig vei. Og den som finner den vanskeligste veien, en rent livsfarlig vei, han blir medlem av Norsk Tindeklubb”. Underforstått er NTK for de ytterst få. I det hele tatt er fjellsport et merkelig fenomen. ”Om tindesport skal her skrives, et av disse uforklarlige fenomener som har satt videnskapen grå hår i hodet og står i klasse med trekkfuglenes mysteier”. (Artikkelen bærer dessuten tittelen

<sup>190</sup> ”Norsk fjellsport 1933”, *Kongsberg Dagblad*, 13. mai 1933.

<sup>191</sup> ”Norsk fjellsport 1933. Festskrift i anledning Norsk Tindeklubs 25 års-jubileum”, *Dagbladet*, 28 april 1933.

<sup>192</sup> *Kongsberg Dagblad*.

<sup>193</sup> ”Mot tindene. Den merkeligste sport i verden: å gjøre det vanskelig”, *Stavanger Aftenblad*, nr. 101 3. mai 1933

”Den merkeligste sport i verden: å gjøre det vanskelig”) Det er skrevet i en humoristisk tone, men det ligger likevel et talende alvor mellom linjene. Her, som i de andre avisene, er forundringen gjennomgående. Det vitner om at man ikke finner en åpenbar hensikt med klatringen. I stedet stiller journalistene seg litt på avstand og betrakter dette litt kuriøse fenomen de sliter å se meningen i. Med denne avstanden er den nasjonale stoltheten i ferd med å falle fra, fordi den forutsetter en forestilt deltakelse i tindebestigernes bedrifter, et norsk *vi* på tindenes topp. Stoltheten var en mening i seg selv da tindebestigning ble oppfattet som nasjonal selvheldelse. Men nå opptrer ikke tindebestigerne på vegne av nasjonen lenger, snarere på vegne av seg selv og sin egen lille klubb.

Man finner fortsatt uttrykk for en viss stolthet, men deltakelsen er ikke til stede i samme grad. Når sistnevnte journalist blir mer refererende fra bokens innhold, smitter noe av tankegodset av og han skifter tone. Det er Tønsbergs historierevisjon han utlegger, og det nasjonalistiske preget er dermed vanskelig å slippe unna.<sup>194</sup> Det er ikke plass til en særlig inngående presentasjon, hevder journalisten, men han forteller likevel ganske inngående om førstebestigningene av Storen og Romsdalshorn, de er nemlig ”illustrerende for norsk tindesports utvikling og vesen”. ”Tønsberg ser i tindesporten et utslag av nasjonal selvheldelse”, bemerker han med en korrekt observasjon, og tillegger en mer personlig tolkning: ”Det er også betegnende at det var like etter 1814 at norske studenter opdaget Jotunheimen og gav sig i kast med å underlegge sig toppene. Men det var utlendingene som kom oss i forkjøpet”. Når han videre refererer Tønsberg er den ironiske tonen borte, som når han forteller hvordan Petersen forsvarte den nasjonale ære på Storen. Og det samme når han når frem til historiens fullbyrdelse; ”Først efter århundreskiftet torde norske klatrere frigjøre sig og hevde sig på egen hånd ved selvstendige bedrifter, særlig i Nordland. Og i 1908 blev Tindeklubben stiftet.” Men der stanser også historien, noe som er betegnende for synet på fjellsporten og NTK. Utviklingen stagnerer og igjen står bare NTK, ikke noen norsk folkesport. ”På Romsdalshorn har idag vært flere tusen mennesker, men Norsk Tindeklubb har bare ca. 40 medlemmer. (...) Hvilke fantastiske bedrifter i vertikal retning må man ha utført for å kunne traversere sig opp i Tindeklubben og etablere sig der, tør man ikke engang gjette sig til.” Mange bestiger fjell, stadfester journalisten, mange tusen har vært på et såpass vanskelig fjell som Romsdalshorn, men over dem alle står NTK for evig utilgjengelig, nesten som en brems på den utviklingen de selv ønsket. For utviklingen leder frem mot dem selv, men ikke videre.

---

<sup>194</sup> Også *Dagbladet* gjengir Tønsberg, men trekker eroblingsforestillingene enda litt lenger, i det Norges fjellområder forveksles med det afrikanske kontinent eller annetsteds: ”Siden har våre egne fjellfolk lagt nytt fjell inn på kartet og hatt utsyn over trakter, der ingen *hvit mann* (min uth.) til da hadde satt sin fot.”

At fjellsport ikke er for massene ser vi også hos Harald Durban-Hansen i *Tidens Tegn* når han siterer Zapffe på umuligheten av ”å anbringe de brede lag” på fjellsportens utilgjengelige steder.<sup>195</sup> Videre lykkeønsker han dem med den samtidige umuligheten av et ”betalende publikum”. ”[T]indfolk er helt og aldeles klar av det som franskmannen kaller ’l’amateurisme marron’ – anløpen amatørisme, der snart har satt sitt merke på all sport verden over. Endelig en sport for sportens skyld. En venn eller to som partnere – og gjensidige tilskuere.” Her skildres fjellsporten ikke som et alternativ til sporten, men som en sannere form for sport, for sin egen skyld, uten publikumsspektakkel og underkastelsen av et regelverk, ala amatørbestemmelsene. I vår sammenheng er nok Durban-Hansen fremme ved et springende punkt, nettopp angående den svinnende interessen for fjellsporten. Den taper terreng i forhold til konkurransesporten, og blir heller aldri en virkelig utfordrer som alternativ kroppsutfoldelse, fordi en hovedfaktor i sportens suksess nemlig er tilskuernes betraktning; øyeblikksdyrkingen, underholdningen og fellesskapsfølelsen den tilbyr. Det er først med fremveksten av såkalt ekstremспорт i nyere tid, at ”sport for sportens skyld” vinner terreng. Men alternativets spirer ligger der allerede i fjellsporten, noe jeg skal berøre etter hvert.

Anmeldelsene av NTKs andre publikasjon vitner om et skifte i forhold til mottakelsen av den forrige boken. Fjellsporten fortolkes i lys av det særnorske friluftslivet, men anses nå mer som en spesialisert variant av det, heller enn en særlig norsk aktivitet i seg selv. NTKs medlemmer er ”menn med opprinnelig vandreblod i årene”, hevder derfor *Dagbladet* betegnende, og mener ”det faktisk er bygget op om denne forening en romantisk ramme som ingen annen organisasjon har make til”. Journalisten viser med det hvordan han betrakter tindebestigerne som typiske nordmenn, med vandrerblod i årene og at det i tillegg er en særegen norsk ramme rundt klubben. Det er likevel ikke en typisk norsk aktivitet, noe overraskelsen i ordet ”faktisk” avslører. Også Durban-Hansen uttrykker noe av det samme. ”En outsider må erkjenne, at det har lyktes å gi den [boken] en atmosfære, som man meget sjelden finner i sportslige jubileumsbøker”. Men han er en ”outsider” som ”må erkjenne” dette, han er på utsiden av en sport for de få og erkjenner et litt overraskende faktum.

Det at fire av fem anmeldelser særlig trekker frem Zapffe, står igjen som nesten et konkluderende faktum. Zapffes bidrag til boken heter ”Hvad er tindesport?”, hvor han blant annet skriver følgende: ”Men hensikten, spør folket, meningen, maalet? Det er ingen hensigt, der er intet maal. Tindesporten er meningsløs som selve livet, – derfor kan dens trolddom aldrig dø.”<sup>196</sup> To av anmelderne siterer dette utsnittet av Zapffes artikkel. De to andre siterer

---

<sup>195</sup> ”Norsk fjellsport. Noen ord i anledning av Norsk Tindeklubs jubileumsskrift”, *Tidens Tegn*, 29 april 1933.

<sup>196</sup> Peter Wessel Zapffe, i *Norsk fjellsport 1933*, 89.

også andre deler utfyllende. Hos ham finner de et slags forløsende svar, helt ulikt det de finner hos de andre tindebestigerne. Men det er intet svar, for svaret er ingenting. Det angir likevel den hensikten de sliter med å finne, som jeg var inne på ovenfor. I Zapffes halvt uforståelige språklige snirkelveier finner de muligheten til det svaret de nok selv ikke evner å gi, i alle fall ikke på samme finurlige vis. Det bygger oppunder en fornemmelse de allerede har, uten at det er sikkert at dette ville kommet så tydelig til frem, var det ikke for Zapffe. Anmeldelsene ville kanskje liknet mer på dem fra 19 år tilbake, med deres nasjonalistiske vyer. Det er derfor litt ironisk å tenke på at det er Tønsberg som slipper til Zapffe i boken, mannen som selv er blant de mest ivrige misjonerende og nasjonalistiske stemmene i NTK. Nå mener jeg ikke å hevde at det er Zapffe som egenhendig sabler ned det klatremisjonerende byggverket. Men han tilbyr en tilgang til det og påskynder en utvikling som allerede er der, blant annet på grunn av reaksjonene på NTKs lukkethet. Anmelderen i *Stavanger Aftenblad*, som var mest opptatt av spørsmålet om fjellsportens mening, oppsummerer det hele for oss med nettopp Zapffe. ”Og denne Zapffe, denne ekvilibrist på sprogets svimlende egger, denne suverene bestiger av adjektivenes sublime opbygning, han er ikke med blandt Tindeklubbens medlemmer. Himmel og hav, hvilke krav er det man der stiller til optagelse....!”

Etter første bok bar anmeldelsene preg av at de fant et distinkt nasjonalt innhold i fjellporten. Dette er langt fra like iøynefallende etter neste bok, fjellporten er meningsløs i sitt vesen, skriver de med Zapffe. I den tredje boken skimtes dog litt av meningen igjen.

**1948** Nå skal jeg ikke oppholde meg så lenge ved reaksjonene av denne boken. Flere av de første tindebestigerne er falt fra, og det er en ny generasjon som nå har tatt over roret i NTK. Slik sett faller resepsjonen av boken litt utenfor oppgavens rammer. Derfor skal jeg heller ikke så mye ta for meg reaksjonene på det ideologiske innholdet, men mer konstatere noen gjennomgående trekk i synet på fjellport som sådan. Det er nemlig noen ting som kommer svært tydelig til uttrykk her.

En fra den første tindebestigergenerasjonen som dog lever i beste velgående, er Rubenson. Han var sentral i miljøet helt frem til sin død i 1960, særlig som husdikter. Og etter Tønsbergs bortgang er det nettopp ham som står for redigeringsarbeidet denne gang, i tospann med Hans H. Rør. De berømmes for sitt arbeid og igjen blir boken lovprist for sin estetikk. En anmelder hevder den ”presenterer seg som noe av det vakreste som hittil er sendt ut av norsk turistlitteratur”,<sup>197</sup> en annen stemmer i og sier den ”er en av de peneste og også en av de beste fjellbøker som har sett dagens lys i vårt land”.<sup>198</sup>

---

<sup>197</sup> ”Opp på de høyeste tinder”, *Morgenbladet*, 10. april 1948.

<sup>198</sup> ”Over bre og tind. Norsk tindeklubb jubilerer med nydelig bok”, *Aftenposten*, morgennr. 17. april 1948.

Anmelderne er også samstemte i synet på NTK som en ytterst eksklusiv klubb. *Dagbladet* går rett på sak allerede i overskriften: "Eksklusiv tindebok".<sup>199</sup> Perspektivet utbroderes senere i teksten. "Så altfor mange tindeekspertes har vi ikke her i landet. Kravene er store, og det er ingen novice som får noen chance til å bli medlem. Nye kandidater *innvoteres*". Uthevingen av måten nye medlemmer får innpass i klubben uthever samtidig journalistens holdning til saken. "Medlemslisten tar bare én side i jubileumsboken", tillegger han megetsigende et annet sted.

En annen plukker opp tråden og kaller NTK "Denne lille eksklusive forening", som bedriver "et friluftsliv som er noe utenom det vanlige".<sup>200</sup> "Vi traverse som for det meste følger vardeveiene har ikke alltid lett for å forstå denne form for friluftsliv". Med denne bemerkningen aktualiserer han konfliktlinjen mellom vandring og klatring vi har sett strekker seg langt tilbake i tid. Enda tydeligere blir konflikten skildret i *Morgenbladet*. Vandrerne og klatrerne "rivaliserer sterkt om det innbyrdes hegemoni", hevdes det. "Fotturistene har ment og mener det nok i stor utstrekning fremdeles at slikt er jåleri, rett og slett galskap". Hva tindebestigerne på sin side mener, kan han vanskelig svare for, "for det er bare en forsvinnende liten brøkdel av det norske folk som har gitt seg klatringen i vold. De utgjør et litet eksklusivt selskap, som har sluttet seg sammen i Norsk Tindeklubb, som i dag runder 40-årsmerket".<sup>201</sup>

Etter 40 års virke ser vi med all tydelighet hvordan inntrykket har befestet seg av NTK som ytterst eksklusiv klubb. Klubben som fra sin oppstart hadde et uttalt mål om å utbre sporten, bedriver nå et friluftsliv bare en minimal andel nordmenn har nærmere bekjentskap til, hevdes det. Vi har sett hvordan klubbens første generasjon aktivt misjonerte overfor den norske befolkningen på forskjellig vis, gjennom en omfattende litterær produksjon, foredrag og fotoutstillinger, verv i DNT og redaksjon av Årboka. Mange av dem grep til det nasjonale i appellen til sine landsmenn. Som vi har sett var det en effektiv måte å nå frem på, det ga gjenklang i mottagelsen av dem og befestet seg som en del av forestillingene om fjellsporten.

Med dette in mente lyder det bemerkelsesverdig kontrastfullt når en av anmelderne i 1948 skriver følgende om NTK. "Det later til å være en livskraftig forening som har sin misjon, men det går stilferdig for seg uten noen reklame eller agitasjon for sin sport."<sup>202</sup> Etter fjellsportsmennenes selvforståelse er det også slik det skal være, det er god skikk å være beskjeden i sine fremstillinger. Men vi har sett hvordan denne selvforståelsen ikke alltid har vært i overensstemmelse med måten en del av beretningene faktisk er ført i pennen på.

---

<sup>199</sup> "Eksklusiv tindebok", *Dagbladet* 10. april 1948.

<sup>200</sup> "En jubilerende forening som setter seg høye mål", *Norges handels- og sjøfartstidene*, 10. april 1948.

<sup>201</sup> *Morgenbladet*, 10. april 1948.

<sup>202</sup> *Norges handels- og sjøfartstidene*, 10. april 1948.

Fjellsportens sterkeste ideologiske stemmer har visst å drive reklame for sporten sin, og det har hatt sin effekt, det har engasjert andre nordmenn. Men i 1948 virker det ikke som om fjellsporten engasjerer like mye lengre.

Bokens forord er inne på noe av grunnen. ”Riktignok kan man vel si at de store nyerobringenes tid er forbi her hjemme, men det betyr ikke at våre fjell har mindre av morsomme og spennende oppgaver å by på i dag.”<sup>203</sup> Det er selvfølgelig slik at klatringen fortsatt er morsomt og spennende for dem som utøver den, men når ”nyerobringenes tid” er omme er mye av det fengslende elementet forsvunnet for utenforstående. Redaktørene sier riktignok at de har søkt å gjøre boken interessant for ”en videre krets” og forsøker seg med en god gammel oppskrift i den retning. ”Det var utlendinger som introduserte fjellsporten i Norge. Derfor er det morsomt å kunne vise hvordan nordmenn senere har forstått å revansjere sig under de forskjellige himmelstrøk – fra Alaska til Antarktis og fra Andes til Himalaya.”<sup>204</sup> Men responsen på dette konkurransemotivet er liten å spore i mottakelsen av boka. Det var derimot noe tindebestigerne lyktes svært godt med i de første to bøkene. Jeg tror at vi kan konstatere at grunnen til endringen nettopp er det forordet forteller: det står ikke lenger noen konkurranse om å erobre de ubestegne tindene. Norske klatrere kan ikke lenger fremvise hvordan de endelig evner å ta opp kampen mot engelskmennene. ”Motstanderen” er falt fra, konkurransen er borte. De fortsetter naturligvis å finne nye ruter og utvikle sporten videre og finne glede i lidenskapen sin, men ”det går stilferdig for seg”. Som nevnt ovenfor er det ikke heller mulighet for å ”anbringe” et publikum. To av aspektene ved den kanskje mest engasjerende institusjonene i *Det moderne* er dermed fraværende. Jeg sikter igjen til den sportifiserte *idretten*. Fjellsporten markerte seg allerede fra starten av som en alternativ form for kroppsutfoldelse. Til konkurranse var den altfor ”ideell”, hevdet dens utøvere. De dyrket en ”nobel” sport, drevet av edlere motiver enn simpel mannjevning. Fjellsporten engasjerte likevel en stund, og da hovedsakelig og ironisk nok med bakgrunn i konkurranseaspektet. Men den var sjanseløs mot den hegemoniske idretten.

Fjellsporten fungert også en stund som ledd i en norsk ekspedisjonstradisjon. Men i 1948 er tiden for kampen om kartets hvite flekker forbi, den nasjonale selvhevdelsen utspilles ikke lengere på dette feltet. I Norge utspilles den først og fremst i skiløypa, det er som skiløpernasjon Norge definerer seg selv, ikke som klatrenasjon. Riktignok markerer fjellsportsmennene seg med en førstebestigning i Himalaya bare et par år etter den tredje bokutgivelsen. Tirich Mir var den tredje høyeste toppen i verden som til da var besteget.

---

<sup>203</sup> Redakjonskomiteens forord, *Norsk fjellsport 1948*, (Oslo: Grøndahl & søns forlag, 1948).

<sup>204</sup> Ibid.

Bestigningen ble en mediebegivenhet med filmvisning på kino, egen bok og fyldige avisreportasjer. Men i kampen om den ”tredje pol” – Mt. Everest – var nordmenn aldri med.

Senere har norske klatrere bemerket seg med en rekke store bestigninger i Himalaya og andre steder. Men den jevne nordmann har nok aldri identifisert seg selv med tindebestigninger, det er ikke noe utpreget norsk over dem. Som sagt tror jeg mye av grunnen til det, er de to nevnte aspektene: den manglende muligheten for publikum og fraværet av en direkte form for konkurranse. I tillegg tilkommer et tredje aspekt. Identifiseringen med fjellsporten er ikke nærliggende når man selv ikke har kjennskap til den som utøver. Annerledes med skiløpingen, der en bekrefter sin identitet som nordmann gjennom dyrkingen av en typisk norsk aktivitet.<sup>205</sup> Som anmeldelsene poengterer er det bare en liten andel nordmenn som bedriver fjellsport. NTK hevdet en gang at de arbeidet for fjellsportens utbredelse, men fruktene av dette arbeidet var smått. Misjoneringen for fjellsporten førte til at nordmenn ble oppmerksomme på den, men samtidig sørget NTK med sin eksklusivitet for at få ble rekruttert til miljøet. Jeg har i oppgaven også hevdet at nettopp det å fange oppmerksomheten om seg selv var en betydelig intensjon ved tindebestignernes misjonering.

I motsetning til den generelle sporten, så gjelder det for fjellsporten at folk flest hadde vanskeligheter for å se noen mening i den. Etter at det nasjonalistiske perspektivet var frafalt, gjaldt dette i forsterket grad. Det ser vi tydelig når vi sammenlikner resepsjonen etter NTKs første og andre bokutgivelse. Resepsjonen av den tredje boken understreker dette, idet tre av fire anmeldelser fremhever en artikkel som beviser at det *likevel* er nytte i fjellsporten. Artikkelen er skrevet av Dagfinn Dekke og omhandler ”Havørn-ulykken”, en flyulykke på Vestlandet i 1936.”Som svar på menigmanns ofte flåsete bemerkninger om det nytteløse og bortkastede ved klatringen trekker Dagfinn Dekke frem en begivenhet som tydelig viste hva NTKs medlemmer formår å prestere når samfunnet ber om en håndsrekning”, skriver *Morgenbladets* anmelder, som bruker størsteparten av artikkelen på denne artikkelen. Han oppsummerer det til slutt slik: ”Det var en prestasjon alle villig tar av seg hatten for og den beviste også at klatrerne virkelig er et meget verdifullt element i norsk friluftsliv. Fordi denne idretten utvikler egenskaper som er uhyre verdifulle.”<sup>206</sup> Også *Norges handels- og sjøfartstidene* nevner ulykken og sier det viser at ”denne egenartede og farlige sport også kan komme til nytte”.<sup>207</sup>

---

<sup>205</sup> Matti Goksøyr, ”Idretten og det norske: aktivitet som identitet”, i *Jakten på det norske*, 171.

<sup>206</sup> *Morgenbladet*, 10. april 1948.

<sup>207</sup> *Norges handels- og sjøfartstidene*, 10. april 1948.

## Nasjonale helter

”Havørn” var et passasjerfly i rute fra Bergen til Nord-Norge. I regn og tåke krasjet det den 16. juni 1936 inn i fjellet Lihesten ytterst i Sognefjorden. Alle tre passasjerene omkom, samt besetningen på fire. Det var dermed den største flyulykken til da i Norge, både i militær og kommersiell sammenheng.<sup>208</sup> Vrakrestene og flyets innhold ble liggende spredd utover fjellsiden, i likhet med de omkomne. Snart ble det klart at tre lik lå så utilgjengelig til at man begynte å gi opp håpet om å få dem ned, også etter at lokale hadde forsøkt å nå opp.<sup>209</sup> Dagen etter nyheten om ulykken står en oppfordring fra en innsender på trykk i *Aftenposten*.

Var det ikke en flott prøve for medlemmer av Norsk Tindeklubb å yde hjelp her? Hvor mange ganger har jeg ikke hørt folk si om våre tindebestigere: ”Hvad skal nu det være godt for!”, men nu var det en god anledning for dem å vise publikum nytten av den stolte sport vi kaller tindesporten.<sup>210</sup>

To dager senere kunne samme avis berette: ”To kjente tindebestigere til Lifjell for å finne de savnede fra Havørn”.<sup>211</sup> Det var Boye Schlytter, NTKs formann og Henning Tønsberg jr. som hadde sagt seg villige til å stille opp. Dagen etter får man vite at de har nådd opp til restene av flyet ”etter en livsfarlig klatring”. Med seg har de seks mann fra bygden i fjellets nederste del. Avisene fortalte naturligvis om klatringen deres med spenningsnivået skrudd til maks. ”Nede fra bygden fulgte man menneskemaurene med åndeløs spenning, ingen av dem som stod og så var i tvil om at det var et heldemodig arbeide som blev utført, de var klar over at et feilgrep, aldri så lite kunne bety døden. Her gjaldt i sannhet ordet alle for en og en for alle.”<sup>212</sup>

Aftennummeret fortalte at ”Det var et stykke ’anvendt idrett’ i dens aller beste betydning”.<sup>213</sup>

Dette var lørdag. I mandagsutgaven var avisen naturligvis full av stoff om letearbeidet, men også en artikkel om ”Klatrerne og deres teknikk”, og et lengere intervju med de to heltene omhandlende sporten deres på generelt grunnlag.<sup>214</sup> I tillegg hadde Schlytter selv skrevet om leteaksjonen, hvor han forteller hvordan han først ble kontaktet av *Aftenposten*. Da han ble spurt om NTK ville hjelpe, ”gav jeg det svar at hvis tindesporten kunde være til nogen hjelp og nytte” ville de stille seg til disposisjon. Schlytter fremstiller på sett og vis fjellsporten som leteaksjonens reddende subjekt. Det kunne lyde som formannens litt famlende forsøk på løfte en begeistring på fjellsportens vegne. Men det er faktisk en del av det bildet avisene også selv skildrer; det er fjellsporten som står igjen som den store helten etter letearbeidet. Det er klatringens teknikk ”som har feiret en stor triumf”, skriver avisen og presenterer denne for

---

<sup>208</sup> *Aftenposten* aftennr. 16. juni 1936.

<sup>209</sup> *Aftenposten* morgennr. 17. juni 1936.

<sup>210</sup> *Aftenposten* aftennr. 17. juni 1936.

<sup>211</sup> *Aftenposten* morgennr. 19. juni 1936.

<sup>212</sup> *Aftenposten* morgennr. 20. juni 1936.

<sup>213</sup> *Aftenposten* aftennr. 20. juni 1936.

<sup>214</sup> *Aftenposten* 22. juni 1936.



”det store publikum” med informasjon hentet fra *Idrætsboken*. Herfra siterer man også Hassa Horn om at ingen idrett fremmer livsnyttige egenskaper på linje med det fjellsporten gjør.<sup>215</sup> Journalisten bruker sitatet som en oppsummering av lærdommen etter letearbeidet. Der hadde heltene ”for alvor henledet oppmerksomheten på landets idrettsmenn i fjellet, *klatrerne*. De har nu dokumentert at deres idrett, likelitt som all annen idrett, er nytteløs”.

### En leteaksjon som sportsprestasjon

Som vi har sett, er det også dette perspektivet som går igjen i anmeldelsene av *Norsk fjellsport* når de trekker frem Dekke. Vi kan se litt på hva han skriver i artikkelen med den megetsigende tittelen ”En klatring som førstesidestoff”.<sup>216</sup> Artikkelen står i sterk kontrast til anmeldelsene og avisenes funn av fjellsportens nytte. ”Men nå var det altså rettet en oppfordring om løsning av en praktisk oppgave. Den skulle løses i offentlighetens påsyn og det var en oppgave som publikum krevde løst trass i at det selv så den som et livsfarlig vågespill.” Schlytter og Tønsberg jr. plukket opp hansken som var kastet, men det understrekes at det ikke var ”for å gi en offentlig prøve på idrettens verdi”. (133) Dekkes kritiske bemerkning om publikums krav er betegnende for hans holdning til det hele, han tar avstand fra avisenes sensasjonelle skildringer og menigfolks heltekonstruksjon.

De forestillinger Dekke legger for dagen likner dem som har vært knyttet til fjellsporten og idretten generelt i lang tid. Men det er også elementer her som peker fremover, og som er beslektet med dem Zapffe ga uttrykk for i den forutgående boken. Zapffe var forfatteren anmelderne da festet seg mest ved, slik Dekkes er det i den neste. Begge berører fjellsportens mål og mening. Men der anmelderne aner Zapffes stillingtagen et sted inne i det vanskelig tilgjengelig språket hans, går de glipp av den hos Dekke. Dette på tross av at han opponerer mot den konklusjon offentligheten treffer angående fjellsportens nytte, som også er den samme konklusjon anmelderne sitter igjen med. Dekkes frempek er unnagjort på noen setninger og er sånn sett lett og overse. Men anmelderne ser dem ikke fordi de ser seg blind på en verdibegrunnelse som peker bakover.

Resten av det Dekke skriver er imidlertid lett gjenkjennelig og drasser på tankegods som ble introdusert til fjellsporten for lenge siden.

Som idrett har klatringen ikke noe praktisk formål. I og for seg er den kanskje ikke vesensforskjellig fra den kamp med naturen som tusener i dette land kjemper for i livbergingen på plasser der barna går skolevegen over fjell og flåg og hvor sau årvisst går seg fast i berget og må søkes hentet ned. (132)

Tankene går umiddelbart til fjellsportens første ideologer. Henning Tønsberg sen. hadde forundret seg over bondebefolkningens respekt for klatrerne, når de selv hentet ned sau fra

---

<sup>215</sup> Se sitat side 37.

<sup>216</sup> Dagfinn Dekke, ”En klatring som førstesidestoff”, i *Norsk fjellsport 1948*. Sidetall i parentes.

utilgjengelige steder. Slingsby beskrev hvordan norske barn gjennom århundrer har blitt født med 'klippevegg under føttene'. Og nylig nevnte Horn mente fjellsporten burde ligge særlig godt til rette for nordmenn fordi naturen hadde satt sitt "stempel" på folkekarakteren.<sup>217</sup> Det er forestillinger som fortsatt gjør seg gjeldende på midten av århundret og det viser hvordan Dekke opplever at tindebestigerne holder noe evig norsk i hevd. Hvordan de på tross av å være moderne mennesker ikke har mistet kontakt med livet i naturen.

Men selv om fjellsporten ikke har noen nytte har den likevel en mening. "Som idrett har den likevel ikke noe formål utover gleden ved å sette oppgavene og så løse dem, en enkel glede ved det umulige som viser seg mulig. Først revet løs fra tanken på praktisk nytte er det de store målene blir satt." (132) Dekke rekker også å fordømme mellomkrigstidens nasjonalistiske klatreekspansjon og konkurranse i Alpene's storvegger, og skyter med det inn noe som nok er en ny språkbruk rundt sportsutøvelse: "Med en slik drivfjær opphører den imidlertid å være fri livsutfoldelse og gledesytring." (133)

Artikkelen omhandler i realiteten ikke Schlytter og Tønsberg som individer, men klatrere som sådan, noe artikkelens avrunding viser.

Og klatrerne fortsatte i fjellet like ubemerket og fjernt fra publikum, som fremdeles var like utenfor som før. På de sollyse dagene dyrker vi (min uth.) gleden ved fjellet – de "vanskelige fingergrep over avgrunnen" – langt fra der hvor publikum ferdes, uten tribunepublikum og uten spalteplass på sportssidene engang. Annerledes skal det heller ikke være. (136)

Dagfinn Dekkes artikkel synliggjør to oppgjør. På ene siden med den sensasjonsmessige omskrivningen og den helteskapende forenklingen av to menneskers krevende innsats. De utførte et langvarig og svært anstrengende arbeide. Og de fraktet ned tre maltrakterte lik. Ganske sikkert en svært ubehagelig opplevelse.

Samtidig er det "tapet" for overmannen – *sporten* – vi er vitne til her. En gang drømte NTKere om en liknende heltestatus, rollen som nasjonale helter som erobret nytt land i nasjonens tjeneste. Men de etterfølgende generasjoner har vært vitne til konkurransesportens seiersgang, med sine publikumsarenaer, sine magasiner og egne sider i avisene. Det er her heltene finnes, idrettsstjernene på ski og skøyter, på friidrettsbanen og i bokseringen.<sup>218</sup> Når tindebestigerne for en gangs skyld blir dratt frem i lyset er det med en nesten fornærmet tone, i hvert fall fra Dekkes side. Det var ingen offentlig prøve på idrettens verdi, fremhever han. Underforstått: Fjellsporten behøver ikke å bevise noe, det er offentlighetens problem at den ikke ser dens verdi, publikum eier hverken interesse eller forståelse for denne noble sport som

---

<sup>217</sup> Se henholdsvis side 34, 35 og 33.

<sup>218</sup> "Interessen kokte rundt en rekke sportsgrener i årene etter første verdenskrig. Stjernene funklet." Tor Bomann-Larsen. *Den evige sne. En skihistorie om Norge*. (Oslo: Cappelen/CUB, 2005)

er for ideell for mannjevning og spektakkel. Det er fjellsportens evige klagesang som bryter frem hos Dekke. Men der NTKs første generasjon ønsket å omvende opinionen, ”å fremme den rette forståelse”, så trekker Dekke seg likegyldig tilbake i fjellene, ”langt fra der hvor folk ferdes” og fortsetter ufortrødent videre. ”Annerledes skal det heller ikke være”.

Men offentligheten hadde altså endelig funnet verdien av fjellporten. Og der Dekke ikke godtar premissene for konklusjonen, gleder en eldre tindebestiger seg over anerkjennelsen. Noen dager etter leteaksjonen har *Aftenposten* spurt Christian L. Jensen, som nå er DNTs formann, om hva han tenker om den.

Boye Schlytters og Henning Tønsbergs klatring og redningsarbeide er efter min opfatning en *bedrift*. Begge to har fått bruk for alle sine fremragende sportslige egenskaper: Vilje, utholdenhet, pågangsmot, forsiktighet, snarrådighet og dyktig planlegning. Som gammelt medlem av Norsk Tindeklubb har det gledet mig meget at vår sport også har vist å få direkte samfunnsmessig betydning. At den alltid har hatt stor indirekte betydning, har jeg alltid været på det rene med.<sup>219</sup>

Fjellporten har alltid hatt indirekte samfunnsmessig betydning, det har Jensen aldri vært i tvil om. Det har den nå fått vise på direkte vis gjennom en bedrift av sportslig karakter. NTKs helter har fått bruk for de sportslige egenskaper de har ervervet seg gjennom fjellporten, egenskaper som gjør at de som gode borgere kan være til stor nytte for samfunnet. Vi kjenner igjen argumentasjonen og tankegangen fra Horn-sitatet ovenfor, fra Backer Grøndahl, fra Rubensons ”Vor sport”. En tankegang som er knyttet til hele det tidlige norske idrettsfeltet, med utgangspunkt i Central foreningen og turnbevegelsen, via skiidrettens ideologer som Nansen til den videre utviklingen av statlig organisert utbredelse av sunn og karakterdannende idrett til folket, representert ved Landsforbundet for idrett. I denne tradisjonen er idrettens formål å skape gode samfunnsborgere; både legemlig og åndelig sterke og sunne mennesker til samfunnets nytte. Både en gamle Nåtleren og offentlighetens mottakelse av redningsarbeidet uttrykker et syn på idretten som beveger seg innenfor denne tankegangen.

Jensen hadde vært klubbmedlem siden 1914. Han var det sjette nye medlemmet som søkte seg til klubben etter de tretten som samlet seg i stiftelsesåret, han var del av den generasjonen som ønsket seg en nasjonal omfavnelse av fjellporten. Han var ung og aktiv klatrer i en tid de følte de måtte begrunne for seg selv og offentligheten hvorfor de syslet med en slik form for fritidsaktivitet. Inn i et miljø som var på offensiven kom han, de hadde vind i ryggen og ”seire” å vise til. Opinionen var på glid, fremtiden var løftefull. Tindebestigerne var i ferd med å overbevise de brede lag av folket at fjellporten hadde en nasjonal verdi. Det var et ledd i nasjonal selvhøvdelse, hevdet Tønsberg. Rubenson plantet flagget (hevdet avisene) nesten på en topp i Himalaya. Mens Schjelderup plantet det (hevdet han) på toppen av

---

<sup>219</sup> *Aftenposten* morgennr. 23 juni 1936.

Stetinden. Avisene stemte i og hyllet nordmennene for deres bragder. Barth takket NTK for at Norge nå eide tindebestigere som kunne ta opp kampen med engelskmennene.

Dermed er det i begynnelsen de mer sportslige elementene som fanger offentlighetens oppmerksomhet. Da tenker jeg på konkurranseaspektet og det prestasjonsorienterte. Dette på tross av at tindebestigerne selv hevder at fjellsporten er hevet over mannjevning. Men historiens gang har vist at konkurranseidretten har en tiltrekningskraft på menneskene som skyver all alternativ idrettsutøvelse i skyggen. Det som i utgangspunktet fengslet med fjellsporten, er det samme som etter hvert skyver den i bakgrunnen. Fjellsporten har ikke evnen til å fange interessen slik konkurranseidretten eller sporten har det, og den blir dermed utkonkurrert fra offentlighetens søkelys. Følgelig mangler den også det utstillingsvindu mot resten av befolkningen, som er forutsetningen for rekruttering av nye utøvere. Fjellsportens første ideologer var ivrige etter å skape et slikt retorisk formet utstillingsvindu, og som vi har sett fantes det tro på fjellsportens utbredelse blant dets betraktere.

Ser vi på intervjuet med Schlytter etter leteaksjonen etter Havørn, uttrykker journalisten en tro i samme retning, idet han undrer om ikke oppmerksomheten rundt fjellsporten nå vil øke rekrutteringen.

- Har vi mange tindebestigere i Norge i dag?
- De som driver noget egentlig med klatring er for det meste medlemmer av Norsk Tindeklubb, og vi har for tiden vel 40 medlemmer.
- Vel 40 vil dere også sikkert få etter denne turen?
- Det er bare den ting at vi er svært strenge i kravene. Man må ha drevet klatring i 2-3 år og gått som førstemann på enkelte ruter. Fordringene er i og for seg ikke verre enn at ungdom som har drevet en del med å gå i fjellet kan fylle betingelsene.<sup>220</sup>

Schlytter, NTKs formann gjennom tyve år, er rett og slett temmelig avvisende til journalistens optimisme, han virker ikke akkurat særlig interessert i noen tilstrømning av nye medlemmer. Det er bare at klubben har så høye krav, påpeker han, men kontrer i neste øyeblikk med noe som må sies å være en selvmotsigelse. Det belyser samtidig det jeg har fremhevet som klubbens ambivalens når det gjelder misjoneringen for fjellsporten: Kravene er ikke verre en at Norges fjellvante ungdom oppfyller dem med letthet, hevder Schlytter. Fjellsporten egner seg særlig for nordmenn, hevdet de første tindebestigerne, men sørget samtidig for høye terskler i adgangen til miljøet. Vi ser at tersklene bare har blitt høyere med årene.

At klubben på dette tidspunktet skal ha fanget opp det som er av klatrere i Norge, medfører vel neppe riktighet. Betyr det at det ikke var flere en ca. 40 spreke, fjellvante ungdommer i landet? Eller var det slik at de ikke søkte seg til NTK? Forfatterne av NTKs bok i anledning 100 års-jubileet ymter frampå at dette var grunnen, når de så vidt berører

---

<sup>220</sup> *Aftenposten* 22. juni 1936.

klubbens eksklusivitet.<sup>221</sup> Det finnes ”gode holdepunkter for” at klubbens elitistiske profil var årsaken til det ”relativt lave medlemstallet”, innrømmes det, uten at de sier noe mer om saken enn akkurat dette. I stedet skriver de at bestigningslistene viser at ikke-medlemmer ofte var med på turer og at de dermed ville ha oppfylt opptakskravene. Det var bare det at de ikke søkte. At det ikke var så helt enkelt å oppnå medlemskap har vi sett på tidligere i oppgaven, i tillegg til de stengsler som ellers eksisterte. Videre hevder forfatterne at ”kvinner ble fullt ut godtatt i miljøet”, noe ”eksemplet med Therese Bertheau viser til fulle”. Ett eksempel frem til 1979 (første ordinære kvinnelige medlem) er vel neppe nok til å hevde dette.

## Utsteg

Mens Jensen ble NTK-medlem i 1914, ble Dekke det i 1941. Og der Jensen stemmer i med avisene om beviset på fjellsportens samfunnsverdi, går ikke Dekke inn i diskusjonen. Han avslører i stedet et tankesett som peker fremover. At idretten skulle ha en nytte for samfunnet for at den har verdi, har rot i en forestillingsverden som brer seg langt bakover i tid. Jensen klarer ikke å fri seg fra denne måten å tenke rundt idrett på, og gjennom avisens tilnærming blir han på en måte fanget i det samme vokabularet, den samme måten å snakke om fjellsporten. Han er dessuten del av den generasjonen som i misjoneringen for sin sport plukket sine retoriske våpen fra en begrepsverden som er i overensstemmelse med dette nytteperspektivet på idrett. Forankringen av fjellsportens verdi innad i denne begrepsverdenen understreker ytterligere fjellsportens ”nederlag” for sporten, hvis mening ikke er hentet utenfra, men i seg selv.

Dekkes språkbruk er delvis en annen, og er knyttet til en begrepsverden han særlig deler med Zapffe. Men Dekkes språk er nok lettere tilgjengelig. Tindebestigning er ”dionysisk livsbekræftelse”, skriver Zapffe, og man mistenker at den som ikke har en viss innsikt i filosofihistorien eller et nærmere bekjentskap til Nietzsche vanskelig vil forstå hva han mener.<sup>222</sup> Dekke skriver strengt tatt ikke så mye selv i artikkelen sin, men gjengir mye tekst annensteds fra. Hva klatring er for ham kommer bare et øyeblikk til syne, det er ”fri livsutfoldelse og gledesytring”. Med det gir han uttrykk for en måte å snakke om sportsutøvelse på som etter hvert utbrer seg, men ikke slår virkelig gjennom før i annen halvdel av århundret. Også Durban-Hansen var inne på det i sin anmeldelse, da han sa at klatring var sport for sportens skyld. Det peker mot en type sport som ikke er drevet etter den tradisjonelle konkurransemalen, hvor det hverken dreier seg om prestasjonsmåling mann mot

---

<sup>221</sup> Hasse Eriksen og Helge Kolrud, red., *Norsk fjellsport gjennom 200 år*, (Oslo: Andresen & Butenschøn, 2007), 66. Det er forøvrig interessant at NTK gir inntrykk av at de har 200 års-jubileum og ikke 100. For oss viser det virkningshistorien til Tønsbergs konstruksjon av fjellsportens lange aner i Norge.

<sup>222</sup> Zapffe, i *Norsk fjellsport 1933*, 87.

mann eller kvantifisert måling i form av raskere-høyere-sterkere. Men heller en stadig forskyvning av grensene for hva det er mulig å gjøre, og bruken av medutøvere som inspirasjonskilder, heller enn konkurrenter. Det er en sportsutøvelse som ikke følger et fastlagt regelsystem eller et standardisert hendelsesforløp. Jeg sikter til det som gjerne kalles ekstremспорт: så som basehopping, paragliding, frikjøring på ski og snowboard, jibbing, parqueur, slakkline, elvepadling. Det er aktiviteter som dreier seg nettopp om ”fri livsutfoldelse og gledesytring”, adrenalinkick og opplevelsen av å mestre utfordringene, heller en å slå motstanderne eller sette ny rekord. Det er selvsagt ikke vanntette skott her, flere av sportene som startet som konkurransefrie er nå organisert i konkurranser, slik en variant av klatring også er blitt det.

Men man kan altså betrakte fjellsporten som en forløper til ekstremporten, eller som en tidlig variant av den. Så langt følger jeg Rune Slagstads fortolkning. Men han mener at ekstremporten representerer noe nytt i forhold til fjellsporten, nemlig at i den er opplevelsene viktigere enn prestasjonene; at den innebærer en sterkere ekspressiv naturrelasjon i forhold til fjellsporten.<sup>223</sup> For Slagstad er fjellsporten først og fremst et uttrykk for instrumentell kroppsbeherskelse og en forløper i den moderne sportens genealogi. Her skilles vår forståelse av fjellsporten.

Jeg tror ikke at prestasjoner i ekstremporten veier noe mindre enn i fjellsporten. I alt mennesket foretar seg vil det alltid være et fokus på å gjøre ting bedre, forbedre seg, nå mål, måle seg med andre og med sine tidligere prestasjoner. Det er et essensialistisk trekk ved mennesket, jeg tror selv vi humanister må ta høyde for det. I ekstremporten er det et fokus på å gjøre nye ting: nye triks, nye kombinasjoner, nye måter å løse utfordringer på, gjøre det som ikke er blitt gjort før. Jeg tror heller ikke man kan være så bastant å si at den romantisk-ekspressive naturrelasjonen var fraværende i fjellsporten. Ja, det er en type sportsutøvelse, så i forhold til høyfjellsvandringen er fokuset på prestasjonene sentralt i klatringen, men den nære relasjonen til naturen er fortsatt til stede, det ser man når man leser tindebestigernes skildringer. Men skildringene bærer også et sterkt preg av konkurransetenkning og fokus på bragder man har prestert; man har gjort noe nytt, noe ingen andre har klart. Det fanger dessuten offentlighetens interesse og inngår som ledd i tindebestigernes nasjonale appell.

Jeg tror mye av grunnen til det sterke fokuset på disse sportslige elementene er det tilgjengelige vokabularet, dette er måten det er mulig å tenke og snakke om sport og idrett på. Tindebestigerne drives av et sterkt engasjement for fjellsporten på grunn av den store gleden de finner i den kroppslige utfoldelsen. Denne i utgangspunktet abstrakte og språkløse gleden både forstås og formidles gjennom språket, gjennom et konvensjonelt, tilgjengelig språk.

---

<sup>223</sup> Slagstad, (*Sporten*), 678.

Forståelsen av den kroppslige aktiviteten er betinget av samtidens forestillinger, forstått som begrensninger eller ressurser. Som en fremmedartet og ny aktivitet, forbundet med en annen nasjon og dessuten sett på som hensiktsløs og farlig, drives tindebestigerne først og fremst av et sterkt ønske om å legitimere sin praksis. Å gripe dette er nøkkelen til å forstå hvorfor de er så opptatt av å fremstille fjellsporten som norsk. Legitimeringen krever at de snakker om fjellsporten i et språk folk forstår, eller sagt på en annen måte: de bruker det språk de selv forstår for å beskrive den aktiviteten de ønsker å legitimere. Derfor har jeg i avhandlingen forsøkt å vise at det først og fremst er utførelsen av dette legitimeringsarbeidet som ansporer tindebestigerne til å beskrive fjellsporten som norsk; for å hevde den har en verdi, nytte og betydning krevdes det at de måtte lansere den som en norsk sport.

Jeg skrev i innledningen av avhandlingen at jeg i dens avrundning ville trekke frem Dekkes artikkel for å antyde en brytningstid. Vi har sett bruddlinjene komme til syne i hans og de andre aktørenes omtale av letearbeidet etter flyulykken: Avisenes dekning av den, Christian L. Jensens uttalelse og bokanmeldelsene.

Den første generasjonen tindebestigere hadde forsøkt å legitimere fjellsporten i overensstemmelse med datidens syn på idrett. De hadde argumentert for dens nytte for individ og samfunn, og for Norge som nasjon. Men prosjektet lykkes ikke i særlig grad. Fremstillingen av fjellsporten gir liten gjenklang i allmenheten som i stedet i økende grad gripes av en alt mer sportifisert idrett. Selv om det finnes skepsis og motstand til idrettens mangel på nytte, er dens kraft likevel så stor at den vinner frem. Men selv om idretten skyver fjellsporten i bakgrunnen, skapes det i samfunnet et autonomt felt for kroppslig utfoldelse som også legitimerer aktiviteter utenfor idrettens rammer og rasjonale, og som nok også utstyres Dekke med nye ord.

Når Havørn-ulykken inntreffer finner avisene likevel at fjellsporten har en verdi og hyller tindebestigerne som nasjonale helter og fremragende borgere. Den gamle tindebestiger Jensen gleder seg over at fjellsporten har fått bevist sin samfunnsbetydning. Endelig får den anerkjennelsen den fortjener. Tolv år senere er derimot ikke den yngre tindebestiger Dekke interessert i å ta stilling til saken. Han benekter at det handlet om å bevise fjellsportens nytte.

Forskjellen mellom representantene for de to generasjonene belyser hvordan vi er ved enden av fjellsportens formative fase. Den yngre tindebestigeren er ikke lenger oppsatt på å legitimere sin aktivitet. I stedet har det begynt å åpne seg et felt i samfunnet hvor sportslig aktivitet har sin egen verdi. Han snakker om "fri livsutfoldelse og gledesyring". En slik språkbruk hadde ikke evnet å legitimere fjellsporten i en kontekst hvor idrettsutøvelse var knyttet til nytte. Det understreker hvordan den historiske konteksten setter rammebetingelsene for hvordan mennesker til enhver tid tenker og skriver.





## Litteraturliste

- Anker, Daniel. *Eiger: Die vertikale Arena*. Zürich: As Verlag,, 2008.
- Amundsen, K. Vilh, red. *Idrætsboken*. 4. bd. Kristiania: Aschehoug & Co., 1923.
- Arbo, Axel. *Tourist-skizzer: Fra endeel af Norges merkeligste Egne*. Christiania: Jensens Bogtrykkeri, 1959.
- Backer, Andreas. *Til fjells!* 2. utg. Oslo, Halvorsen & Larsen forlag, 1944.
- Berg, Bjørn Ivar. *Med kamera og klatretau i sølvgruvene: Henning Tønsbergs fotografier fra Kongsberg Sølvverks gruver og kulturlandskap*. Utstillingshefte. Kongsberg: Norsk bergverksmuseum, 1993.
- Bomann-Larsen, Tor. *Den evige sne: En skihistorie om Norge*. Oslo: Cappelen/CUB, 2005.
- Bonnington, Chris. *The climbers: A history of mountaineering*. London: BCA books, 1992.
- Breivik, Gunnar og Håkon Løvmo. *Friluftsliv fra Fridtjof Nansen til våre dager*. Oslo: Universitetsforlaget, 1978.
- Bryn, Alf B. *Tinder og banditter: Opplevelser i Alperne og på Corsica*. Oslo: Johan Grundt Tanum, 1943.
- Caspari, Theodor. *Norsk naturfølelse i det nittende aarhundrede*. Kristiania: Aschehoug & Co., 1917.
- \_\_\_\_\_. *Av Jotunheimens saga*. Oslo: Nasjonalforlaget, 1943.
- Christensen, Olav. *Skiidrett før Sondre: Vinterveien til et nasjonalt selvbilde*. Oslo: Gyldendal, 1993.
- Den Norske Turistforenings årbøker.
- Eriksen, Hasse og Helge Kolrud, red. *Norsk fjellsport gjennom 200 år*. Oslo: Andresen & Butenschøn, 2007.
- Fjestad, Bjørg Hoel. *Bergtatt: Individ, natur og nasjon i Den Norske Turistforenings årbøker på 1870-tallet*. Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 1996.
- Friis, Jens Andreas. *Tilfjelds i ferierne: Jæger- og Fiskerliv i Høifjeldene*. Christiania: Alb. Cammermeyer, 1876.
- Frykman, Jonas og Orvar Löfgren. *Det kultiverte mennesket*. Oversatt av Kari Bolstad. Oslo: Pax, 1994.
- Gaukstad, Haakon Christian. *Gripe og bli grepet: Om natursyn og naturskildring i DNTs årbøker*. Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 1998.

- Giverholt, Helge. *Jotunheimens erobring: 150 års fjellferder i Jotunheimen og Vestheimen*. Oslo: Cappelen, 1946.
- Goksøyr, Matti. "Nasjonal identitetsbygging gjennom idrett og friluftsliv". *Nytt norsk tidsskrift* 1994, nr. 2: 182-193.
- \_\_\_\_\_. *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag, 2008.
- Grimeland, Geir. *En historie om klatring i Norge 1900-2000*. Bergen: Fagbokforlaget, 2004.
- \_\_\_\_\_. *Vor sport: Klatring i Norge 1900-2000*. Hovedfagsoppgave, Norges idrettshøgskole, 2000.
- Hagen, Nils, red. *Fra Slingsby til Bregruppa*. DNT/Bregruppa, 1992.
- Heckmair, Anders, Ludwig Vörg, Fritz Kasperek und Heinrich Harrer. *Um die Eiger-Nordwand*. 2. utg. München: Zentralverlag der NSDAP, 1938.
- Heftye, Thomas Johannesen. *Skagastølstinderne i Sogn*. Oslo: Alb. Cammermeyer, 1881.
- Hobsbawm, Eric and Terence Ranger, red. *The invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Holt, Richard. *Sport and the british: A modern history*. Oxford: Clarendon press, 1989.
- Johnsen, Ben. *Jotunheimens stortopper: Folk og fjell gjennom tidene*. Oslo: Norsk Tindeklubb, 1991.
- Keenlyside, Francis. *Peaks and pioneers: The story of mountaineering*. London: Paul Elek LTD, 1975.
- Lowerson, John. *Sport and the english middle classes 1870-1914*. Manchester: Manchester university press, 1993.
- Messel, Nils. *Oppdagelsen av fjellet*. Utstillingsbok. Oslo: Nasjonalmuseet for kunst arkitektur og design, 2008.
- Nedreliid, Tove. "Friluftslivet og vår nasjonale selvforståelse". *Nytt norsk tidsskrift* 1992, nr. 3: 280-288
- Nielsen, Yngvar. *Det norske Vejvæsens udvikling før 1814*. Christiania: Det mallingske bogtrykkeri, 1876.
- \_\_\_\_\_. *Den faste bebyggelse i Norge fra 600 til 1000 meters høide over havet og dennes forhold til vore skoves udtynning*. Kristiania: Alb. Cammermeyer, 1880.
- \_\_\_\_\_. *Reisehaandbog over Norge. Bd. 2: Det østenffeldske Norge*. Kristiania: Alb. Cammermeyer, 1908.
- Norsk Tindeklubb, utg. *Norsk fjellsport 1948*. Oslo: Grøndahl & søns, 1948.
- \_\_\_\_\_. *Norsk fjellsport 1958*. Oslo: Grøndahl & søns, 1958.

- \_\_\_\_\_. *Norsk fjellsport 1983*. Oslo: Norsk tindeklubb, 1983.
- \_\_\_\_\_. *Tinder og tanker: Norsk fjellsport 1998*. Oslo: Norsk tindeklubb, 1998.
- Richardson, Heidi. *Kraftanstrengelse og ensomhet: En analyse av det norske friluftslivets kulturelle konstruksjoner*. Hovedfagsoppgave, Universitet i Bergen, 1994.
- Rubenson, Carl Wilhelm. *Med telt og husbaat i Kashmir*. Kristiania, Steenske forlag, 1923.
- Seeberg, F. G. *Centralforeningen for Udbredelse av Idræt 1861-1911: Historik*. Kristiania: Emil Moestues boktrykkeri, 1911.
- Skinner, Quentin. *Visions of politics: Regarding method*. Cambridge: Cambridge university press, 2009.
- Slagstad, Rune. *(Sporten): En idéhistorisk studie*. Oslo: Pax forlag, 2008.
- Slingsby, William Cecil. *Norge: Den nordlige arena*. Oversatt av Jan Schwarzott. Oslo: Grøndahl Dreyer, 1998.
- \_\_\_\_\_. *Til fjells i Norge*. Oversatt av Thor Bryn. Oslo: Cappelen, 1966.
- Strømme, Kjetil. *Fra spikerstøvler til limbolter: En undersøkelse av sikkerhet i norsk klatresport i et historisk perspektiv, og en drøftelse av fenomenet klatring i et fenomenologisk og eksistensialistisk perspektiv*. Hovedfagsoppgave, Høgskolen i Telemark, 2004.
- Svensen, Henrik. *Bergtatt: Fjellenes historie og fascinasjonen for det opphøyde*. Oslo: Aschehoug, 2011.
- Sørensen, Øystein, red. *Jakten på det norske: Perspektiver på utviklingen av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet*. Oslo: Gyldendal, 2007.
- Sölin, Sverker. *Kroppens geni: Marit, Petter og langrenn som lidenskap*. Oversatt av Einar Blomgren. Oslo: Pax forlag, 2011.
- Thordsson, Bjørn. *Å svare på naturens åpne tiltale: En undersøkelse av meningsdimensjonene i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen*. Dr. scient avhandling, Norges Idrettshøgskole, 2003.
- Tønsberg, Henning H., red. *Norsk fjeldsport*. Kristiania: Steenske forlag, 1914.
- \_\_\_\_\_. *Norsk fjellsport*. Oslo: Grøndahl & søns, 1933.
- Westaway, Jonathan. "The german community in Manchester, middle-class culture and the development of mountaineering in Britain, c. 1850-1914". *English historical review* 124, nr. 508 (2009): 571-604.
- "Ubehandlet 265" ved Nasjonalbiblioteket. Henning H. Tønsberg samling.
- Østerud, Øyvind. *Hva er nasjonalisme?* Oslo: Universitetsforlaget, 2007.

Øverland, A. O. *Jotunheimens opdagelseshistorie*. 1896: Kristiania, Alb. Cammermeyer.

Aasbø, Audun R. *Skiløperkunstens poetikk: Om Fridtjof Nansens litterære manøvrer under den moderne skiidrettens fremvekst*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.

**Avisarkiver:**

Aftenposten

Dagbladet

Kongsberg Dagblad

Morgenbladet

Norges handels- og sjøfartstidene

Stavanger aftenblad

Tidens Tegn